

ARAŞTIRMA VE KÜLTÜR
VAKFI
YAYIN ORGANIDIR

AKV Adına
SÂHİBİ
Şefik DÜRSÜN

İŞLETME
Araştırma ve Kültür Vakfı
Bilgi-İletişim Merkezi (AKBİM)

AKV Yayın Koordinatörü
Mustafa ERTEKİN

Yazı İşleri Müdürü
Abdullah YEDİZ

İdare Merkezi
Horhor Cad. Raşitbey
Sk. No: 27/10 Fatih/İSTANBUL
Tel: 534 88 88

YAZIŞMA ADRESİ
Kızıtaşı Cad. Kurş Ap. 51/4
Fatih - İSTANBUL
Tel: 532 51 76
Fax: 631 46 41

AKV Merkez ve Şube Adresleri:
Merkezi: Akbıyık Cad.
Sultanahmet Camii Yanı
(Eski Sibyan Mektebi)
Tel: 517 44 44
Ankara: Kılıçkesat Cad.
(Akay Yokuşu)
No: 15/19 Eale Apt.
Tel: 418 68 60
Bakanlıklar / ANKARA
İzmit: Tepelik Mah.
Feridun Özbay Cad.
No: 15/3 İZMİT
Bayrampaşa (İrtibat):
Murat Mah. Sincina Sok.
No: 21/2 Bayrampaşa-İSTANBUL
Trabzon: Uzun sk. No 91/5
TRABZON Tel: 321 95 44
Adana: Bakımyurdu Cad.
No: 86 ADANA Tel: 431 60 12

ABONE ŞARTLARI
Yıllık: 120000 TL
(Öğrenci: 100.000 TL)
POSTA ÇEKİ NO

Abdülvaliip Yaman / 658136
Dizgi: Şükran Karasahan
İçdüzen: Umran
Baskı: Yıldızlar Matbaacılık A.Ş.

UMRAN'dan

Değerli okuyucularımız,

Umran'ın yeni bir sayısıyla daha karşınızda olmaktan mutluluk duyuyoruz.

Laisizmi ele aldığımız geçen sayımızın ardından bu sayıda ise genelde bütün Üçüncü Dünya ülkelerine, özelde Batı'nın çıkarları açısından "diktatörlüğe gerek duyulmayan" Türkiye gibi bazı İslam ülkelerine yine laiklikle beraber Batılı emperyalist güçlerce ısrarla empoze edilen demokrasi vakasını inceliyoruz. Konuya biraz yakından bakıldığında görülecektir ki, bilhassa insan hakları ve serbest pazar ekonomisiyle birlikte demokrasiyi dünyaya pazarlamaya çalışan bu devletler, demokratik yönetim tarzını bir tahakküm ve sömürü aracı olarak kullandıkları gibi, ne tarihlerinde ne de günümüzde bunu kendi toplumlarında dahi hayata geçirememişlerdir.

Bugün gelinen noktada ise demokrasi bir yandan bu Batılı toplumlar da rağbetten düşerken, öbür yandan ülkemizde müslümanları gün geçtikçe daha çok cezbediyor gibi görünüyor. Karşılarına çıkarılan yönetim biçimleri arasında müslümanları nasıl bir tercih yapabilecekleri konusu bir yana, biz bu sayımızda demokrasinin kendisini, idealleriyle, tarihsel ve teorik arka planıyla ele almaya çalıştık. Bu bağlamda gerek ülkemizdeki pratiğiyle demokrasi olgusunu işleyen arkadaşlarımız Edip Sevinç, Osman Çitlak ve Mustafa Albayrak'ın inceleme ve araştırmalarını, gerekse global, tarihsel ve teorik anlamda konuyu ele alan Abdullah Yıldız, Hanefi Mahitapoğlu, Mehmet Kazancı ve Mesut Karasahan'ın çalışmalarını konuya ışık tutması ümidiyle sunuyoruz. Yayınladığımız yazılardan bir kısmı geçtiğimiz sezon AKV'nin Trabzon şubesinde düzenlenen "demokrasi paneli"nde seminer olarak takdim edilmişti.

Ayrıca bu sayımızda Abdülkadir Karaman'ın İslam'da yönetim tarzına ilişkin bir incelemesi ile Hayri Kırbasoğlu'nun vakfımızda verdiği seminerin devamını bulacaksınız. Mustafa Aydın'ın kavramlar dizisi ise, tevbe kavramına ilişkin bir çalışmayla devam ediyor.

Yine bu sayımızda yer verdiğimiz, Filistin kökenli araştırmacı yazar Edward Said ile Filistin'deki son gelişmeler üzerine yapılmış bir söyleşiyi de ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

Yeni Umran'larda buluşmak dileğiyle.

Selam ve sevgiler.

Mustafa ERTEKİN

ABONELERİMİZİN DİKKATİNE:

Abone süreleri 1993 sonu itibariyle sona erdiği halde yenilememiş olan okuyucularımıza bundan böyle dergi göndermemiz mümkün olmayacaktır.

Bu okuyucularımızın bizi anlayışla karşılayacaklarını umuyoruz.

Yeni abone şartları: Yıllık 120000 TL (öğr. 100000)

İÇİNDEKİLER

Demokrasinin İflası	3
Abdullah YILDIZ	
Yakın Tarih ve Demokrasi	5
Edip SEVİNÇ	
82 Anayasası: Uygun Görüldüğü Kadar Demokrasi	11
Av. Osman ÇITLAK	
Türkiye'nin Demokrasi Macerası	15
Mustafa ALBAYRAK	
Tarihsel Süreç İçinde Demokrasi	17
Hanefi MAHİTAPOĞLU	
Demokrasinin Çıkmazları	20
Mehmet KAZANCI	
Demokrasi Denilen Bir Hayâl-i Muhâl	25
Mesut KARAŞAHAN	
İslam'da Yönetim ve İtaat	29
Abdülkadir KARAMAN	
Sünneti Nasıl Anlamalıyız? (seminer-II)	34
Hayri KIRBAŞOĞLU	
Kur'anî Kavramlar: Tövbe	38
Mustafa AYDIN	
Türkiye'den	40
Ruhban Okulu ve Ortodoks Dünyasındaki Canlanma	
Dış Politikanız Yüzde Kaç Onurlu?	
Dünya'dan	43
Edward SAİD'le Filistin Üzerine Söyleşi (Newsweek'ten)	
Dünya Nüfus Konferansı ve Düşündürdükleri	
Alıntı ve Değıniler	45
Kitap Dünyası	47
İlhan GÜNDOĞDU	

DEMOKRASİNİN İFLASI

Abdullah YILDIZ

Liberal demokrasilerin "soğuk savaş" dönemlerinde pek farkedilmeyen "tükenişi", Berlin duvarının yıkılışıyla birlikte ayan-beyan görülür hale gelmişti.

"Sanki daha dün gece, zafer şenliklerinin tam ortasında 'şer imparatorluğunun' tabutu üzerinde dans edip ideolojinin sonunun geldiğini, tarihin sonunun geldiğini ve liberal demokrasinin nihai zaferi kazandığını ilan ediyorduk. Oysa şimdi, şafağın ışığında, liberal demokrasinin 21.yüzyıla kalıp kalmayacağını merak ediyoruz." (Alvin-Heidi Tofler, NPQ 1/4)

Daha bir iki yıl önce Sovyetlerin dağılması ve Komünist ideolojinin iflasının ardından Batılı ideologlar "liberal demokrasinin" insanlığın ideolojik evriminin son aşaması olarak zaferini kesinleştirdiğini iddia ediyorlardı. (F.Fukuyama, Tarihin Sonu ve Son İnsan) Sovyet Bloku'nun dağılmasıyla birlikte şoka giren Doğu Avrupa ülkeleri ve eski blok üyelerinin "liberal demokrasi"ye adeta bir "can simidi" gibi sarılmaları bu iddiayı alabildiğine pekiştiriyor gibiydi. Ne ki, kurtarıcı olarak gördükleri ve bütün problemlerini bir anda çözüvereceğine inandıkları bu yeni politik sistem, çoktan eskimiş ve pörsümüştü. Tofler'in deyimiyle "tıpkı külüstür arabalar gibi teklemekte, hırıldamakta ve sonuçta da duracağı benzetmekteydi". Kısa bir süre sonra, eski Doğu Bloku'nun ve hatta üçüncü Dünya'nın hastalıklarını tedavi edeceğine inanılan doktorun can çekişmekte olduğu farkedildi. Liberal demokrasilerin, "soğuk savaş" dönemlerinde pek farkedilmeyen "tükenişi", Berlin duvarının yıkılışıyla birlikte ayan-beyan görülür hale gelmişti.

Acaba 1789 Fransız İhtilali'nden bu yana modern dünyayı bir kasırga gibi sarsan "demokrasi" kavramının büyüğü bozulmakta ve efsanevi egemenliği sona mı ermekteydi? Nurettin Topçu'nun deyimiyle

insanlığın siyasi tarihinde bir "geçit devresi"(Bkz.Devlet ve Demokrasi) olan bu tepkisel akım ömrünü tamamlamış mıydı? Siyasi liderlerin, entellektüellerin, medya efendilerinin "demokrasi"yi dillerinden düşürmedikleri, hatta çağımızın yegane alternatif ideolojisi olarak ufkumuzda parlayan İslam'ın savunucularının dahi bu efsunkar kelimeye sığındıkları bir ortamda "demokrasinin iflası"ndan söz etmek hayli zor gibi görünse de, sosyolojik ve tarihsel gerçekler demokrasinin soluğunun kesildiğine işaret ediyor.

Monarşik ve totaliter rejimlere nispetle bir "ilerleme" olarak kabul edilen demokrasi; esas itibarıyla, 18. yy.da yeni yeni palazlanan ulus devletler içindeki burjuvazinin kendini ifade edebilmesi için "icad edilmiş" (G. de Michelis NPQ 1/4) bir siyasal model. Bu "eskimiş" model, artık toplumların ahlaki ve politik ilkelerine uymadığı gibi, yaygın bir huzursuzluğa ve düşkünlüğe neden olmaktadır. Prensipler olarak; popüler kontrol, siyasi eşitlik, özgürlükler (oy verme, örgütlenme, aday olma vs.) ve çoğunluğun kararının egemen olması (Bk. Henry B.Mayo, Demokratik Teoriye Giriş) gibi temel ilkeleri içeren demokrasi, ortaya koyulan amaçları bir türlü gerçekleştiremedi, kendi kendisiyle çelişti ve Kafka'nın ifadesiyle bir "ütopya" olarak kaldı. Barış, uzlaşma, hoşgörü, sorumluluk bilinci, fikir özgürlüğü, adaletin temini, zorlamanın olmayışı, bilimsel gelişmeyi özendirme gibi değer ve erdemler hep demokrasie mal edildi; ama "demokratik" toplumlar bugün müthiş bir değer boşluğuna ve erdemsizlik girdabına sürüklendi. Chomsky'e göre, "Batı demokrasilerinin siyasi ve içtimai tarihi, formel mekanizma-

Çağdaş demokrasilerin sonunu hazırlayan en önemli açmaz, hayata yön verecek ahlaki dinamizmden ve sınırsız özgürlük anlayışına gem vuracak manevi denetimden yoksun oluşudur.

nın çarklarının iş yapmak için değil de boş dönmelerini sağlamak için harcanan çabanın belgeleri ile doludur." (Bkz.Deterring Democracy, Pınar Yayınları'nca yayına hazırlanıyor)

Demokrasinin gerek ortaya koyduğu teorik ilkeleri bakımından, gerekse pratik uygulamaları itibarıyla neden olduğu sorunları ve açmazları kısaca hatırlamak yerinde olacaktır: Atina'dan beri "halkın egemenliği-yönetimi" olarak tanımlanan demokrasi, sürekli olarak az sayıdaki "güç odaklarının" ya da menfaat şebekelerinin despotizmi biçiminde uygulanagelmıştır. "Demokrasi tek kuvvet yerine, çoğalan ve dağılan güçlerin rejimi olmuştur." (N.Topçu age) Halk seçtiği yöneticileri hiç bir zaman denetleyememiş, üstelik siyasal ve toplumsal hedeflerin belirlenmesinde ve hükümet icraatlarında halkın etkisi sıfır düzeyinde kalmıştır. Demokratik rejimler adeta "halksız demokrasilere" dönüşmüştür.

Chomsky'nin deyişiyle "Amerikanvari demokrasiler"de işlerin tıkırında yürütmesi halkın hak sahibi olduğunu sanması ve "efendilerin" keyfinin kaçmaması için halkla ilişkiler endüstrisi sembolik figürler üretir ve oyun bu figürler etrafında geliştirilir. Seçim adı verilen demokratik mekanizma da, sembol haline getirilen figürlerden birini tercih olayına indirgenir. (Bkz.Deterring Democracy) Tofler'a göre de seçimler yani herkesin oy kullanma hakkına sahip olması, sadece "eşitlik yanılması" besler ve sembolik olarak vatandaşlara direksiyonun hala kendilerinde olduğu güvenini verir. (Bk.NPQ 1/4) Ancak zamanla halkın önemli bir bölümü oy kullanmakla birşeyin değişmediğini, iplerin zaten hep "birilerinin" elinde olduğunu farkeder ve "partiokrasi"ye karşı pasif tepkiler geliştirir. Bugün demokratik dünyada en önemli sorunlardan biri, oy kullanmayanların oranının -bir takım müeyyidelere rağmen- her geçen gün artıyor olmasıdır. Bu olgu, demokrasinin sonunu haber veren bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Rousseau'nun ifadesiyle "insanlar devlet hakkında 'bana ne' demeye başladıklarında bu devlet artık yok olmuş demektir." (H.B. Mayo, Age. s.102)

Zaten partiler, devletteki esas kudreti kimin elde edeceği üzerinde kopan siyasi çatışmanın taraflarından ibarettir. Partiler, halkın oyunu toplamak için her türlü yola başvurmak ve dolayısıyla şirin görünmek için ellerinden ne gelirse yapmak durumundadırlar. Bu da politik hayatta Makyavelist ve pragmatik anlayışı egemen kılar. Başarı putlaşır, başarılar alkışlanır. Ama nasıl başarılına bakılmaz. Demokratik mekanizmalar,

ehliyetli ve kabiliyetli olanı değil, en çok oy toplayanı mükafatlandırır. Bu yüzden Kur'an ve sünnetin idareyle ilgili en temel prensibi olan "emanetin ehline verilmesi" (Nisa 58) ilkesinin demokratik yönetimlerde uygulanmasını beklemek safdillik olur.

Bir başka açıdan, demokrasinin çok ilginç bir tanımı şöyle yapılır: "Demokrasi, halkın yarısından fazlasının zamanın yarısından fazlasında haklı olduğu hususunda devam eden bir şüphe." (H.B.Mayo, Age. s.147) Acaba çoğunluğun (yani klasik ifadesiyle %50 +1'in) görüşü doğru mudur? Aristo'nun dediği gibi çoğunluğun kararında bir "hikmet" mi aramalıyız? Kuşku yok ki, kültür ve ahlak bakımından çok farklı insanların "ağıllardaki hayvanlar gibi eşit sayıldığı" (N.Topçu, age. s.16) bir düzende adaletin, doğrunun ve hakkın hakim olması hayli güçleşecektir. Kipling'in hikayesindeki, "köy halkının dünyanın düz olduğuna karar vermesi" türünden bir çoğunluk saçmalığı demokrasilerde pekala revaç bulabilir. "Yeryüzündekilerin çoğunluğuna itaat edersen seni Allah'ın yolundan saptırırlar. Onlar ancak zanna uyarlar, sadece tahminde bulunurlar." (Enam 116)

Kaldı ki, azınlıkların doğruyu bulmaları, en az çoğunluğunki kadar ihtimal dahilindedir. Bu durumda, yeteri kadar oy toplama becerisini gösteremeyen ya da o potansiyele sahip olmayan, ama doğruyu savunan azınlıkların durumu ne olacaktır? Eski ve yeni demokrasiler bu soruya makul bir cevap bulabilmiş değildirler. "Denilebilir ki, demokrasinin tarifinde zikredilen tek azınlık hakkı çoğunluk haline gelmeye çalışma hakkıdır." (H.B.Mayo, age. s.175)

Bütün bunlara, demokraside siyasal mekanizmanın kaçınılmaz olarak ağır ve hantal işlediği, işlerin yürütmesi için sorumlulunun temerküzü gerekli iken sorumluluğun dağıldığı, uzlaşma ve hoşgörünün giderek ilkesizliğe, duyarsızlığa ve tepkisizliğe dönüştüğü, insanların kendi elleriyle yaptıkları kanunları yine kendi elleriyle bozmaları yüzünden "hukukun üstünlüğü"nin havada kaldığı gibi birçok temel sorun ilave edilebilir.

Ancak, çağdaş demokrasilerin sonunu hazırlayan en önemli iki açmazdan biri, dini-etnik-linguistik azınlıkları birarada yaşatmayı en iyi beceren sistem olduğu iddiasına rağmen buna muvaffak olamaması; diğeri de politik, ekonomik ve toplumsal hayata yön verecek ahlaki dinamizmden ve sınırsız özgürlük anlayışına gem vuracak manevi denetimden yoksun oluşudur. İnsani arzu ve isteklerin yani "heva"nın putlaştırılması temeline dayanan demokrasinin çöküşü de bu yüzden kaçınılmazdır.

Samanlıktaki İğne YAKIN TARİH VE DEMOKRASİ

Edip SEVİNÇ

**Feodalite-kilise
ve yeni gelişen
ticari burjuvazi-
nin çekişmesi
sürecinde olu-
şan karşılıklı
hak, hukuk
dengesinin ge-
lişmesi ile Batı
toplumlarında
ikide bir
tökezlemeyen
demokratik
rejimlere
geçilebilmiştir**

Türkiye ve Demokrasi... Böyle bir yazı ya da incelemeye insanın nereden başlayabileceğine karar verebilmesi hayli zor. Doğrusu ben de zorlandım.. Türk yakın siyasi tarihi içindeki demokrasi macerasını doğru tahlil edebilmek, ancak 1923-1960 kesitini anlayabilmekle mümkün olabilir.

Ancak hemen ilave etmeliyim ki, yazaçaklarım ve derlediklerim demokrasi-nin ne kendi teorik tahlili, ne eleştirisi ve ne de özellikle İslami değerlerle uyuşup uyuşmadığı şeklinde olmayacak. Sadece olan bitenleri, olup bittiği gibi nakletmekle yetineceğim.

Türk yakın siyasi hayatına demokrasi açısından ancak bir metotla yaklaşılabılır. Bu, geometrideki "olmayana ergi metodu"dur. Nelerin olmadığını bilmek için neyin hiç olmadığını görmek gerekir.

Zaman zaman Türkiye'de demokratik bir toplum, demokratik sistem içerisinde bu hedeflere ulaşamadığından şikayet edilir. Kimi zaman da bizatihi demokrasinin bu değerleri zaten içermediği tartışılır. Sanırım bunlar daha uzun süre konuşulacak.

Ama ben bu bağlamda, en azından Türkiye platformunda demokrasiye karşı haksızlık yapıldığı kanaatindeyim. Çünkü demokrasi bu ülkeye, bu topraklara hiç uğramadı ki...!

Bir defa demokrasi batı kaynaklı bir

söylem. Kendine özgü teorik koşullarının, belli ön şartlarının olduğu da bir başka gerçek. Bunlardan birincisi modernleşme, yani ekonomik kalkınma, sanayileşme, kentleşme, okur yazar oranındaki artış, bireyselleşme ve toleransa dayalı ve çoğulcu dönüşümün gerçekleşmiş olmasıdır.

İkincisi ise biraz da Marksist determinizmin Batıya özgü tanımlaması ile feodalite-kilise ve yeni gelişen ticari burjuvazinin çekişmesi sürecinde oluşan karşılıklı hak, hukuk dengesinin gelişmesi ile Batı toplumlarında ikide bir tökezlemeyen demokratik rejimlere geçilebilmiştir şeklinde tanımlanabilir.

Şimdi bu duruma göre bizde yani cumhuriyet öncesi Osmanlı'da ne modernist bir kent kültürü, ne de Batıda demokrasinin gelişiminde başlıca role sahip olan Feodalite-Kilise-Aristokrasi/Burjuvazi gibi kurumlar mevcut değildi.

O halde, "Osmanlı toplumunda" zaten demokrasiye izin verici ne kültürel, ne de sosyo-ekonomik birikim yoktu. Genç Türkiye Cumhuriyeti'ni demokrasi fukaralığından ötürü neden suçlayalım" mı demeliyiz?

Tabii bu sorunun cevabı, demokrasi sözcüğünden ne anladığımıza, ne anlamak istediğimize bağlı. Eğer tümenden Batı literatürüne göre düşünersek elbette bir demokratik realizm'in bizde olma-

**Türk toplumun-
da öncelikle
"sivil olanın
meşruiyeti" anla-
yışı dahi geliş-
memiştir. Devle-
tin şemsiyesi
hayatın her ala-
nında Türk Hal-
kı için tek geçerli
ve güvenli
sığınaktır.**

ması normaldi. Yani cumhuriyet masum-
du.

Ama bu takdirde de Türkiye'de de-
mokrasinin dünü ve bugünü gibi yarının
da olamayacağı aklara gelebilir.

Ne var ki konuyu bir başka açıdan ele
alırsak bu defa farklı noktalara ulaşırız.
Bir defa Batı için blok halinde Feodalite-
Burjuvazi çelişkilerinin her yerde aynı ol-
duğunu söylemek mümkün değildir. Bu
ve benzeri ayrıntılara fazla değinmeyece-
ğim. Ancak demokrasinin Batı kaynaklı
kapsayıcı ve sınırlayıcı tanımlamalarının
dışına çıktığımızda, hem Türk insanı için,
hem de genel anlamda insanoğlu için
"Toplum hayatında iyiyi bulma ve arama
düzeni" şeklinde özgür bir anlayışa varı-
rız. İşte burada can alıcı nokta "iyi"nin ör-
gütler ve ideolojik söylemler tarafından
sınırlandırılmamış, çarpıtılmamış olması-
dır.

Yazımın başında ifade ettiğim gibi bu
incelemede demokrasinin İslami değer-
lerle uyuşup uyuşmadığı sorgulanmaya-
cak. Bu nedenle sıradan bir müslüman
nezdinde bile, iyi kavramının İslami de-
ğerlerce kapsanmasının gözardı edilmesi
zorunluluğunun doğuracağı sıkıntıyı söz
konusu yapmayacağım.

Bu arada geniş anlamda bizim kendi-
mize demokrasiden daha sıcak ve yakın
bulduğumuz sivil çoğulculuğun da böyle
bir iletişime varabilecek mutabakatın ve
onun gerçekleşmesinin yollarının ne ola-
bileceğinin arayışından ibaret olması ge-
rektiği kanaatindeyim. Tartışmalara esas
olarak bu çerçevenin alınması daha ya-
rarlı olur.

Şimdi bunları bir yana bırakıp yakın
tarihin penceresinden bizde olup bitenle-
re bir bakalım. İnsanlık tarihinin ayrıca-
lıklı konusunun Hegel için tin, Marks
için sınıf, üçüncü dünya ülkeleri için ise
devlet olduğu söylenir. Bizim serüveni-
mize bu tesbitte başlamak istedim. Çün-
kü konunun ekseni bu. Yani devlet.

Devlet -toplum ilişkilerinde ise gele-
neklerin belirleyici rolünü dikkate alır-
sak, çok güçlü bir hakim devlet fikri-
nin/alışkanlığının oluşturduğu tarihi
köklerin, Türk toplumu için bugünü ve
dünü belirlemede kendiliğinden bir fak-
tör haline geldiğini görürüz.

Türk toplumunda öncelikle "sivil ola-
nın meşruiyeti" anlayışı dahi gelişmemiş-

tir. Çok çarpıcı bir örnek olarak Türk hal-
kına hala devlet televizyon kanallarının do-
nuk resmi bildirilerle dolu haber bülten-
lerine daha fazla itibar eder. Daha inan-
dırıcı bulur. Yalan ve yönlendirme riskini
devlet için aklına dahi getirmmez. Devletin
şemsiyesi hayatın her alanında Türk hal-
kının tek geçerli ve güvenli sığınaktır.

Sivil meşruiyet anlayışının gelişmedi-
ği yerde siyasal kültürü ve tarihi Kutsal
Devlet anlayışı biçimlendirir. Ayrıca iste-
sek de istemesek de mirasçısı olduğumuz
Osmanlı'da, eski Türk siyasi geleneğin-
deki kabileleşme eğiliminin tasfiyesi için
siyasi merkezîyetçilik ve kul sistemi bir
hayatiyet meselesi olarak görünmüştür.
Bu hedefi gerçekleştirmedeki aracı kurul
ise, herhangi bir zümrenin ya da kimliğin
temsilcisi olmayan ve doğrudan devlete
bağlı asker-sivil bürokrasi olagelmıştır.

Şimdi dün doğru olabilenlerin, dün-
kü meşruiyetlerimizin, bugünümüzün
önünü nasıl tıkadığına bir bakalım.

Kutsal Devlet geleneğiyle yetişen bir
toplum kurtuluş mücadelesi yapar ve ba-
ğımsızlığını kazanır... Ne var ki daha
mücadele sürecinde lider kadroların bir
bölümünün Batıyla çeşitli mutabakatlara
vardığı bir başka gerçektir. Batının Do-
ğulu Üçüncü Dünya Ülkelerine standart
olarak çizdiği halkçı/devletçi statüko
için ise, tarihi şartlar zaten hazırды.

Bu tip ülkelerde tek parti diktatörlü-
ğünü meşru göstermek amacıyla paket-
lenmiş iki formül mevcuttur:

1-Muhalefet partileri milli birliği teh-
likeye atar.

2-Bu geçici dönemde, gelecekteki de-
mokrasi (!) için gerekli şartların hazırlan-
ması ancak tek parti tarafından gerçek-
leştirilebilir.

Sisteme hakim tek partinin bulundu-
ğu ülkelerde bu partilerin ismindeki
halk, demokrasi, birlik, devrim, milli
kurtuluş sözcükleri hemen hemen ortak-
tır.

1923 sonrasında Anadolu insanını
olanca ağırlığı ile ezen ve geleneklerini
bugüne taşıyan oluşumu ister bir zaruret,
ister o günkü kadroların mantıklarının
ve kapasitelerinin doğal bir yansıması
olarak ele alalım, netice değişmeyecektir.
Bürokratik hakimiyet geleneği olan bir
toplumda, hele de bu toplum bir devrim-
le mevcut konumundan başka bir istika-

mete yönlendirilecekse, düşünce planında bir bürokratik tahakküm ideolojisi yaratmak zorunluluk olacaktı... Ve oldu da.

Esasen siyasi katılımı benimsemeyen bir rejimin devrimci ve devletçi olmanın başka seçeneği de bulunmaz. Bu, icranın halka rağmen dayatabilmesinin yegane yoludur. Zaten yeni rejimin de yapmayı düşündüğü her şey halka rağmen idi.

Denilebilir ki "genç Cumhuriyet başlangıçta kendisi için demokrasiyi hedeflemişti, hatta ileri bir adımla ekonomide itici bir güç olarak özel teşebbüsü kabul etmişti (1. İzmir İktisat Kongresi). Ama olmadı. Çünkü memlekette ne yeterli yetişmiş kesimler, ne de sermaye birikimi yoktu. Bu sebeple her şeyin ve bu arada ekonominin de motoru devlet oldu."

Bu zarif masala inanmakla inanmak arasında netice açısından bir fark olmaz. Bizi neticeler ilgilendiriyor.

Bu teze göre; Cumhuriyetin ilk yıllarında girişimci bir sınıfın olmaması neticesinde devletin gücü, iç pazarı kurmak, altyapı yatırımlarını gerçekleştirmek, finans kurumlarını oluşturmak ve hepsinden önemlisi de doğrudan üretim işiyle meşgul olmak yolunu seçmesiyle daha da pekişmiş ve devlet kutsal konumunu daha da sağlamlaştırmıştır. Bu süreç sonunda ekonomik, sosyal ve siyasal faaliyetlerin yalnızca devlet eli ile yürütüldüğü bir dönem başlamış oldu.

Bu dönemin başlarında hemen patlak veren ve tüm dünyayı sarsan 1929 ekonomik bunalımından sonra ise, Cumhuriyet Türkiye'sindeki koyu devletçi uygulama, kendi moral değerlerine kavuştu. Kapitalizmin kitleleri ezen sömürücü çarklarına karşı, kâra dayalı şeytanca bir rejimin yerine daha insancıl, daha eşit ve hakça bir düzen için toplumu devletin şefkatli kollarının arasına almaktan daha doğru ne olabilirdi ki?

Ne var ki bir yandan da devletçilik, Türkiye'de kapitalist sermaye birikiminin özel bir yolu olarak seçilmiştir. Yani bu garip uygulama kapitalizmi hedefleyen ancak pratikte bir yarı komünizm şeklinde ceryan eden koyu bir devletçilik idi. Belki de bu yapılanma günümüzde hep devletle iş yaparak semiren

ve gizli gizli her alanda devletçiliği destekleyen garip bir özel sektörün oluşumunu izah edebilmekte.

Bir başka tanımla 1923 yılının devletçiliği, Türk Burjuvazisine sunulacak sermaye birikimi ve kapitalist gelişme için en kolay ve en elverişli yolun bulunuşunun hikayesidir. Sonunda burjuvazi gelişti. Özel sektör büyüdü ve bugünlere gelindi. Ancak faturayı hem ekonomik olarak, hem de siyasal haklar açısından ödeyen halk, yani biz olduk. Bugünde devam eden soygunlar, vurgunlar, yolsuzluklarla soyup soğana çevrilenin hep devlet, bedeli ödeyenin de yine hep millet olduğunu hatırlarsak, geçmişin kısmen değil büyük ölçüde günümüze damgasını vurduğunu anlamak zor olmaz.

Peki bunların demokrasi ile ilgisi ne diye elbette düşünebilirsiniz. Demokrasinin seçilen iktisadi modelle kesin bağlantısı etle tırnak kadar yakındır.

İstiklal Savaşı sonrası ülke yönetimine el koyan ve cumhuriyeti kuran kadrolar, Osmanlı döneminde daha çok idarecilik, hukuk ve özellikle askerlik alanında yetişmiş kimselerden oluşmaktaydı. İmparatorluğa asırlarca hayat veren kutsal devlet türevli merkezîyetçi siyasi yapı, devlet için, Osmanlı Hanedanı'nın bile boynunun kıldan ince olması, devlet işleriyle ilgili olanların imtiyazlı, yani asker-sivil bürokrasinin dışındakilerin etrak-i bi idrak sayılmasına yol açmıştır. Cumhuriyet ve Tanzimat döneminde bu bürokrasi kendisine yeni bir misyon buldu: Halka medeniyet götürmek. Yani medeniyet havariliği. Osmanlı'dan miras kalan bürokratik hakimiyet geleneği, Cumhuriyet döneminde ekonomi ve siyaset alanındaki yeni hedeflerini de yedekleyerek bir bürokratik tahakküm ideolojisine geçiverdi. Cumhuriyetle birlikte ülkeye biçilen yeni kimlik ile ilgili temel tercih yönetici bürokrat kadroların kafasındaki Batılı Türk şablonu idi.

Bu dönemde Türk halkının sınıfsız bir toplum olduğu tezi işlenerek, devletle içiçe, bir tek partinin ise tüm toplumu kapsayan bir kurum olduğu belirtilmiştir. Bütün tek parti sistemlerinde olduğu gibi kendi kendini meşru kılan bir temel felsefeye dayanan bu yeni ideoloji, ülkeyi kurtaran, yeniden inşa eden kendi kad-

Sisteme hakim tek partinin bulunduğu ülkelerde bu partilerin ismindeki halk, demokrasi, birlik, devrim, milli kurtuluş sözcükleri hemen hemen ortaktır.

Tayvan meclisinde olduğu gibi, milletin vekilleri (!) meseleleri önem ve heyecanla ele alıyorlar.

Peker, tek parti otoriterizmini savunan faşist bir zihniyetle kaleme aldığı İnkılap Dersleri'nde gençlere gelecekteki demokratikleşme eğilimlerinin bastırılmasını tavsiye eder.

roları için ülkenin geleceğini tayin etme hakkını tabii bir hak olarak gördü. Ancak içinde hiçbir şekilde İslami kimlik ve motiflere yer olmayan bu yeni tercihlerin, demokrasi içinde gerçekleşme şansının

olmadığını da hemen belirtelim. Zaten yeni rejimin simgesi altı ok içinde demokrasi de yoktu. 1937'de altı okun anayasaya girmesi ile ideolojik meşruiyet, hukuki meşruiyete de kavuşmuş oldu.

Öte yandan Osmanlı'dan devreden İttihatçı kalıntılarına mevcut Alman hayranlığının, Almanya'da 1933'lerden sonra yükselen yeni değerlerden önemli ölçüde etkilendiklerini de gözardı edemeyiz. Sırası gelmişken yakın tarihin en ilginç tiplerinden birine, gerçek bir otokrat elit Recep Peker'e dikkat çekmek istiyoruz.

Peker, tek parti otoriterizmini savunan faşist bir zihniyetle kaleme aldığı İnkılap Dersleri'nde gençlere gelecekteki demokratikleşme eğilimlerinin bastırılmasını tavsiye eder. Yine Peker'e göre, Osmanlı Türkleri perişan olmuş, fakat Ari Türk kanı sayesinde bu inkılap doğmuştur. Onu yapmak kadar muhafaza etmek de önemlidir. Tüm hakikatlere müdrik kadroların, bunları halka benimsetmek görevi, bu siyasi elit kadroya devrimleri yaparken karşılaşıcağı tepkilere ya da halktan gelen taleplere karşı (ki bunlar zaten irticai unsurlardır) çok kere zor kullanmak hakkını verir. Onları vurup devirmediğe devrim yapmanın da korumanın da imkanı yoktur.

Öte yandan, sadece geçmiş alışkanlıklarından dolayı (akıllı ve şuurlu olmasa bile) halkın duygusal muhalefeti dahi şiddet kullanılarak bastırılmalıdır. İstiklal Savaşı sonrası meclisin itirazlarına rağmen devam ettirilen istiklal mahkemeleri bir dönem şiddet unsuru olarak kullanılırken, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Adolf Hitler'in faşist manifestosu

Kavgam, C.H.P. Parti örgütüne dağıtılır.

Oysa zaten 1800'lü yıllardan itibaren Avrupa görmüş Türk'ün kafasında Anadolu, Lidyalı, Frigyalı, Halikarnaslı muhteşem bir arsadır. Mürekkep yalamış Türk için kendi ülkesi olan bu arsa, yeniden kazanılması gereken topraktır. Cumhuriyetle birlikte İstiklal Savaşı sanki Anadolu'nun Müslüman halkı için değil, Anadolu toprağı için yapılmış görünü. Resmi ideoloji borazanı şarkılar, marşlar hep bu tutkuyu simgeler. Sanki yabancı bir güç gelmiş, Anadolu denilen Süt ve Bal ülkesini kurtarmıştır. Kimden? Hem rakip işgalcilerden, hem de yerli halktan.

Savaş kazanılınca yeni sömürgeci mantık doğrultusunda artık sıra, yerlilere öz geçmişlerini unutturmaya ve onları sömürgecilerin çıkarları doğrultusunda yeniden biçimlendirmeye gelir. İşte yerli halkın öz geçmişini bir yüz kızartıcı suçmuş gibi karalama aşamasından sonraki yeniden biçimlendirme operasyonunda bu defa Türk Köylüsü diye isimlendirilen muhayyel bir yaratık icadedilir. Şehirli halk için öngörülen Batılı Türk'ün köydeki yeni versiyonudur bu. Köylü milletin efendisidir, Köy Yurdun Kalesidir, Köylü Sen Topraktan Öğrenip Kitapsız Bilirsin benzeri cafcıflı sloganlara rağmen, köylünün destursuz şehre inmesine de zinhar mücadele edilmez. Bir Cumhuriyet Bayramı'nda Ulus meydanında görüntüyü bozan köylüler polis tarafından coplanırlar.

Bu iç sömürgecilerin eğitimde örnek alacakları dahiyane (!) model ise, siyonizmin ve onun sulandırılmış versiyonu Hitler Faşizmi'nin eğitim sistemi olacaktı. Orada hedef tüm halktı, burada kafasının içi boş kabul edilen köylü.

Genç Cumhuriyetin ilköğretiminden ve köy enstitülerinden sorumlu Tonguç, Almanya'ya 1910 yılında gitti. Almanlar'ın 1. Dünya Savaşı yenilgisinden sonra geçirdiği bütün safhaları, işgalleri, Alman markının el arabalarında taşındığı eşi görülmemiş enflasyonu, Naziler'in fırtına gibi esmesini, 1932'de altı milyon işsize sahip Almanlar'ın 1934'de Führer'i başa geçirip tek parti diktatörlüğüne yönelmesini yakından izlemişti. Tonguç benzeri, Ziya Gökalp'ten Yunus Nadi'ye kadar hemen hepsi İttihat Terakki ve do-

gal olarak Almanya ile bir biçimde akra-
ba Türkiye entelleri, Führer'in açtığı
ışıklı yoldan yürümekte bir sakınca gör-
mediler.

1943 yılında Almanlar savaşı kazanı-
yor gibiydiler. Görünürde bir problem
yoktu. Özellikle köy enstitüleri progra-
mında, Hitler'in Kavgam'ından direkt
alıntılar bulunması dikkat çekicidir. Öte
yandan rejimin fikir babalarından Yu-
nus Nadi, "Köyde devletimizin, partim-
zin, hükümetimizin gören gözü, kulağı,
söyleyen dili olmak yetmez! Gerekirse
rejimin çekilmiş kılıcı kesilmek! Rejimin
düşmanlarının tepelemek... İşte bu so-
nuçlara varabilmek için onları özel eği-
timden geçirmek gerekiyor." diyordu.
Burada bahsedilen ya da hedeflenen re-
jim elbette demokrasi olmasa gerek.
Aranılan tipler, egemen sınıfların yaşam
biçiminin kılıcı kesilecek sivri dişli as-
lanlardır. Bir de C.H.P. roman yarışması
ödülünü kazanan Mahmut Şevket Esen-
dal'ın döktüğü incilere bakalım: "Kö-
yü değiştirmek gelmez bizim işimize.
Düzenimiz bozulur. Değişmesini dur-
duramazsak da geciktirdik epey. Mo-
dern teknikten mümkün mertebe uzak
tutarak kendine yeterliliğini sürdürür-
dük bir zaman. Köylünün nahiyeden
ayağını kesecekti bu enstitüler. Ayda
yilda hayvan nallatmaya gidenler de bu
iş öğretilmeye götüreceklerdi. Almanya-
İtalya mihveri kazansadı, köylüler iste-
meseler de yürütecektik güzel güzel.
Çok da iyi olurdu."

Bu inceleme için kendisinden çok ist-
tifade ettiğim yazar Alev Alatlı kitabın-
da bu türden bir açıklamanın Menahem
Begin'e bile kolay kolay yaptırılamaya-
cağını yazıyor. (Vıva La Muerte, Say.185)

İşte Türk solunun tadı hala damakla-
rında kaldı Köy Enstitüleri... İçerisinde
böyle bir öğreti olan sistemde demokra-
sinin kırıntısını aramak samanlıktaki iğ-
neden farksız olurdu.

Acaba 1946'dan itibaren ne değişti
de, aniden demokrasi adı altında çok
partili siyasal sisteme geçiş mümkün
olabildi?

Bu değişimi İsmet Paşa'nın müthiş
iyi niyetine, uzak görüşlülüğüne ve de-
mokrasiye içten bağlılığına yoran görüş-

ler dâbette mevcut. Ama bu gülünç iddia
ancak bize mahsus bir durumdur. Halbu-
ki 2.Dünya Savaşı'nda yenilen taraf Al-
man ve İtalyan faşizmi idi. Cephe de boz-
guna uğrayan gücün dünyadaki ideolojik
ve siyasal uzantılarının da yenilmesi ve
gözden düşmesi doğaldı. Öyle de oldu...

1945 sonrası savaşın bitiminden itiba-
ren tek parti devletlerinin ve ideolojileri-
nin pratikte mahkum olması buna karşın
bu defa komünizmin Batı karşıtı yeni bir
güç olarak ortaya çıkmasından sonra pat-
lak veren Boğazlar krizi, Türkiye'yi Batı
ittifakına yaklaşmak zorunda bırakmıştır.

Ne var ki İnönü, herşeye rağmen iple-
ri elinden bırakmaya yanaşmamış, ne
olur ne olmaz şartlar değişir ihtimaline
karşın 1946 seçimlerini bildiği gibi yaptı-
rmıştır. C.H.P. uluslararası ortamın bütün
zorlamalarına rağmen çok partili siyasal
hayata geçiş sürecinde de hakim siyasi
parti olarak kalmak istemiş ve bunu da
başarmıştır.

Ancak dış şartların Türkiye için çizdi-
ği statüye mevcut durum uymayınca İnö-
nü tarafından 1947'de mecburen yayınla-
nan 12 Temmuz Beyannamesi ile muha-
lefet partilerine C.H.P. ile eşit şartlar ta-
nındı. Tarihin en kaosu kesitlerinde yeti-
şen İsmet Paşa bunu yapmasa sonunun
kötü olacağını bilecek kadar akıllıydı.

Bu arada savaş sonrasında özel ser-
maye birikiminin hızlanmış olması ve
1950'de Demokrat Partinin iktidara gelişi
ile ekonomik ve sosyal şartlarda kısmi
değişmeler başladı. Yeni özel sermaye bi-
rikimi, tarihten gelen eski devletçi ekono-
mi politikanın bizzat onu uygulayanlarca
sorgulanmasına sebebiyet vermiştir.

Ancak siyasetteki ve ekonomik hayat-
taki yeni oluşumlar, ne devlet işletmeleri-
nin özel sektöre devralınmasına, ne de
devletçilik şeklindeki resmi ideolojinin
tasfiyesine sebep oldu. Sadece kısmen de
olsa devlete bir sınır çizmenin yolu açıldı.

Yine bu arada iç kaynaklara dayalı
bir kalkınma hamlesinin başlatılabilme-
sinin imkansızlığı karşısında, Batı'nın da
destegi ile dış borca başvurma dönemi
de başladı. İç ve dış destekli sermayenin
etkisiyle gelişen yeni burjuvazi ve büyük
arazi sahibi sınıflarla, asker-sivil bürok-
rat aydınlar arasındaki kutsal nikah so-
nunda bozuldu. Saadet zincirinin halkası

**İstiklal Savaşı
sonrası istiklal
mahkemeleri
bir dönem şid-
det unsuru ola-
rak kullanı-
lırken, İkinci
Dünya Savaşı
yıllarında Adolf
Hitler'in faşist
manifestosu
Kavgam, C.H.P.
Parti örgütüne
dağıtılır.**

**Ancak dış şart-
ların Türkiye
için çizdiği sta-
tüye mevcut
durum uyma-
yınca İnönü
tarafından
1947'de mecbu-
ren yayınlanan
12 Temmuz Be-
yannamesi ile
muhalefet parti-
lerine C.H.P. ile
eşit şartlar
tanındı.**

koptu.

Unutmayalım ki otuz küsur yıllık Cumhuriyet'in oluşturduğu devletçi statüko'nun ayakları eşraf, ağa ve asker-sivil bürokrasi idi. Büyüyen sermaye yolları ayırınca geçmişten beri bu üçlü tarafından ezilen özellikle köylüler ve kent çevrelerine yeni göç etmiş yoksul kesim, bürokrasi karşıtı gördüğü DP'ye heyecanla koştu.

Ancak çok ilginçtir, 1950 yılında DP'nin iktidara geliştikten sonra iç ve dıştaki uygun şartlara rağmen devletin siyaset ve ekonomideki rolü azalacak yerde tersine artmıştır. Ne var ki DP'nin devlet kaynaklarını bu defa geniş sivil kitlelere de kullandırdığı doğrudur.

Bir yandan sosyo ekonomik amaçlı devlet işlevlerinde büyük artma görünürken, merkezi olarak yürütülen yeni altyapı yatırımları doğrudan piyasa için üretim yapan dev kamu iktisadi teşekküllerini doğurdu. Türkiye'de 11 KİT 1950'den önce 17 KİT 1950-1960 arası, 11 KİT'de 1960 sonrası kurulmuştur.

Bu arada 1950-60 döneminde toplumsal güç dengelerinin ekonomi ve sermaye birikiminden yana değişimi neticesinde asker-sivil kökenli bürokrat aydınlar itibar kaybına uğrarlar. Özellikle devlet işletmelerindeki ayrıcalıklı konumlarını kaybederler. 1958'de Türk işadamları arasında yapılan bir anket asker bürokrat aydınların toplum içindeki statülerinin düştüğünü buna karşılık sanayicilerin ve serbest meslek sahiplerinininkinin yükseldiğini ortaya çıkardı. Cumhuriyetin kuruluşundan beri çok partili sisteme kadar meclisteki asker-sivil bürokratların oranı %45'in altına düşmez iken, bu oran 1950'den sonra %20'yi ancak buluyordu. Bakanlar kurulunda ise aynı oran % 60 dan %27'ye düşmüştü.

Asker sivil bürokratların bu ayrıcalıklı konumlarını giderek yitirmesi onların 1960'a kadar olan süreç içinde artan bir ivme ile devletçi radikalizme kaymasına neden oldu. Siyasal alanda bürokrat kökenli aydınlar ile burjuvazi ve köylü arasındaki mücadele 27 Mayıs'ın gerçek sebebidir. Yani 27 Mayıs devletçi statükonun intikamıdır.

İşin garip yönü başlangıçta kamu kaynaklarını kullanarak Cumhuriyet'in

kanatları altında bir milli burjuvazi oluşturmayı amaçlayan resmi politikaya, artık aynı kesimden yani bu projenin mimarı kesimlerden tepki geliyordu. İşte 1961 anayasası ile 2.Meclis (senato, seçkin aydınlar meclisi) sivil bürokrasi ile ilgili işler için Devlet Şurası, askerlikle ilgili olanı için Yüksek Askeri Şura, Yüksek Hakimler Şurası vs. hep halkın ve bürokrasi dışı politikacının karşısında devlet örgütünün dokunulmazlığa kavuşturulma amacını güdüyordu.

Ayrıca bu türden eğilimler, devleti temsil ettikleri iddiasında bulunan asker-sivil kökenli aydınlar arasında devletçi radikalizmin uluslararası platformdaki ideolojisi marksist-sol tezlerin yayılması için uygun bir ortam hazırladı. 1960 sonrası ise bu kesimlerdeki sol düşünce ve örgütlenmelerde gerçek bir patlama oldu.

Türk demokrasi serüveninin 1960'a kadar olan kesiti için mutlaka daha farklı şeyler de söylenebilir. Ancak geçmişte yaşanan problemlerin bugüne uzanan ve siyasal-sosyal bilinç altını belirleyen verilerini görmemek imkansızdır.

Bugün siyasi ve sosyal bilinci allak bullak eden Milliyetçi Sol, Devletçi Sağ, Ulusal Onur, Devletçi Statüko, Bir Türlü Özelleştirilemeyen KİT'ler ve hepsinden önemlisi müslüman kesimlerin gelecekteki gündeminde hayati bir yer tutacak olan Altı Oklu İslamcılık gibi kavramların anlaşılabilmesi geçmişin doğru bir analizi ile mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

Alev Alatlı, Viva La Muerte, Boyut Yayınevi, Ekim-1993

Doç.Dr.Hikmet Özdemir, Sol Kemalizm, İz Yayıncılık-1993

Levent Köker, Türkiye'de Demokrasi-nin Dünü Bugünü ve Yarını, Türkiye - Günlüğü 13/Kış 1990

Mustafa Erdoğan, Laiklik ve Türk Uygulaması Üstüne Notlar, Türkiye Günlüğü 13 /Kış 1990

Esat Öz, Türkiye'de Tek Parti Yönetimi, Türkiye Günlüğü 13/Kış 1990

Vedat Bilgin Türkiye'de Anti Demokratik Düşünce Geleneği, Türkiye Günlüğü 13/Kış 1990

82 Anayasası UYGUN GÖRÜLDÜĞÜ KADAR DEMOKRASİ

Av. Osman ÇITLAK

Türkiye 74 yılda 4 anayasa eskitti. 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasası. 82 anayasası her ne kadar yürürlükte olsa da yapanlar bile sahip çıkmadığından, daha doğrusu sahip çıkan olmadığından şimdiden eskidi. Şimdi bizim yapacağımız bu yürürlükteki eski anayasa ne kadar demokrat, onu incelemek.

82 anayasası ve demokrasi bahsini üç başlıkta ele almakta, hem konuyu ortaya koymaktaki, hem de anlaşılmaındaki kolaylık açısından fayda var.

1-82 anayasası ve insan haklarının da-
raltılması.

2-82 anayasasında siyasal tabanın da-
raltılması.

a)İdeolojiler arasında yapılan ayırım
b)İnsan unsuruna getirilen yasaklar

3-82 anayasasında sivil otorite-askeri
otorite ilişkisi.

Bu konuları tek tek incelemeye geçmeden bir kaç hususu belirtmekte fayda var. Anayasa halkoyuna sunulmadan önce 71 sayılı M.G.K. kararı ile devlet başkanının yapacağı tanıtım konuşmalarının eleştirilmesi yasaklanmıştır. Böyle bir demokratik ortamda anayasa halkoyuna sunulmuştur. Anayasanın başlangıç kısmının ilk cümlesinde devletin kutsal olduğu vurgulanmaktadır. Demokrasilerde devlet kutsal değil, halkın sosyal sözleşme ile kendine hizmet için kurduğu bir organizasyondur. ancak faşizmde devlet kutsal-
dı. Aynı başlangıç kısmında 80 askeri darbesinin milletin çağrısı (1) ile yapıldığı söylenerek darbelere meşruiyet sağlanmış

olmaktadır. Yine başlangıç kısmında Kemalizm devletin ideolojisi olarak belirtilmiştir.

Başlangıç kısmı hakkındaki bu açıklamalar 82 anayasasının demokrasi hakkındaki tavrını ortaya koymaktadır. Bunun dışında devletin niteliklerinin sayıldığı 2.maddede demokratik, laik nitelikler eş değerde sayılmaktadır. Ancak sayın Cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanlığının 1.yılıni değerlendirmek için yaptığı basın toplantısında "devletin en temel niteliği laikliğe bağlı kaldığını" söylemektedir. En temel niteliği demokrasi olmayan demokratik devlet ancak bize mahsus bir garabettir herhalde.

Bir ülkenin siyasi rejiminin demokratik olabilmesi için, siyasi katılmaya sınır konulmaması, çoğulculuğun yerleşmesi, azınlık haklarının güvenceye alınması gerekir. Bu giriş kısmından sonra yaptığımız tasnifin değerlendirilmesine geçebiliriz.

1 - 82 anayasası ve temel hak ve hürriyetler

82 anayasası hak ve özgürlükler konusunda çözüm olarak sınırlamalara ve yasaklamalara yer vermiştir. 1961 anayasasında cumhuriyetin nitelikleri arasında "insan haklarına dayanan devlet" niteliği sayılmışken, bu nitelik 82 anayasasında "insan haklarına saygılı devlete" dönüşmüştür. İki anayasa arasındaki bu fark 82 anayasasının tavrını ortaya koymaktadır. Kenan Evren bu konuda şöyle diyor, "Bütün hak ve öz-

Anayasanın başlangıç kısmında devletin kutsal olduğu vurgulanmaktadır. Demokrasilerde devlet kutsal değil, halkın sosyal sözleşme ile kendine hizmet için kurduğu bir organizasyondur.

gürlükler bunlardan kötü niyetlerle yararlanlara verilmiştir. Oysa toplumun yararları öndedir. Yoksa anarşi gelir." diyerek kendi eserini en iyi kendisi anlatmıştır.

1961 anayasasında anayasa koyucu temel hak ve özgürlüklerin sınırlanabileceğini düzenlemiştir fakat özüne dokunulamayacağını belirtmiştir. Ancak 82 anayasası temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunulamayacağı şeklinde bir düzenlemeye gerek duymamıştır. Adeta devlet ve toplumun (!) yararı için sonuna kadar sınırlamaya açık bir düzenleme yapmıştır.

82 anayasasının 12. maddesi "herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez, temel hak ve özgürlüklere sahiptir", "temel hak ve özgürlükler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumlulukları ihtiva eder." şeklindedir. Maddenin gerekçesinde de bu hakların "devletin lütfu olmadığı"ni belirtmiştir. Ancak 13. madde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını, 14.madde kötüye kullanılmasını, 15.madde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulmasını düzenlemiştir. Bu düzenleme bir madde ile verilen hakların farklı başlıklarla geri alınması yani kaşıkla verilenin kepçeyle geri alınmasıdır.

Temel hak ve hürriyetleri tek tek ele almak bu çalışmanın boyutlarını aşar. Ancak 14.maddenin gerekçesindeki şu cümle bu konuda oldukça açıklayıcıdır. Gerekçe de şöyle "... bazı hallerde kanun hükümlerine uygun olarak kullanılan bir hürriyetin esasında başka bir kasıt gütmesi... her zaman mümkündür. " Kişilerin kasıtlarını dikkate alarak en temel hürriyetlerini, kanuna uygun olarak kullanıldığı halde kısıtlamayı düşünebilen bir anayasa koyucu ve demokrasi?

Bu genel açıklamalar sistemin belkemiği olan 82 anayasasının insan hakları ile başının hoş olmadığını açıkça gösteriyor. İnşallah daha sonraki çalışmalarımızda temel hak ve özgürlükleri tek tek ele alma imkanı buluruz.

2-Siyasal tabanın daraltılması

a-İdeolojilere getirilen sınırlama. Siyasal partiler 82 anayasasında, 68/2 de"... demokratik hayatın vazgeçilmez unsurları" olarak tarif edilmiştir. Anayasanın çok yerinde demokrasi lafı kullanılmasına rağmen anayasa, siyasi gruplar arasında fark gözetmiştir. Kemalist ve laik eğilimlerin örgütlenip ülke yönetimine katılmasını kolaylaştırmış diğer görüşlerin siyaset yap-

masına sınırlar getirmiştir. Prof.Dr. Mustafa Özdemir'in yerinde tesbiti ile "çok partili bir düzen değil, "çok halk partili bir düzen" öngörmüştür. Böylece siyaset yapacak ideologların sınırlandırılması bu ideoloji sahiplerinin siyasetten, dolayısıyla ülke iktidarından uzaklaşması sonucunu doğurmuştur. Sol kemalistlerle sağ kemalistlerin yaptığı koalisyon topyekün sistemin iflasını gündeme getirmişken bu kısıtlamanın milletin ve demokrasinin önünde engel olduğu açıkça ortadadır.

b-İnsan unsuru açısından;

Anayasanın 68/5 madde ve fıkrası, siyasi partilerin gençlik kolu, kadın kolu, kuramayacaklarını, 68/son, hakimler, savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yüksek öğretim kurumu üyeleri, memurlar, öğrenciler, Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarına siyaseti yasaklamıştır. 69/2 madde "siyasi partilerin dernekler, sendikalar, vakıflar, kooperatifler ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasi ilişki ve işbirliği içinde bulunamazlar" şeklindedir.

Bazı yazarlar bugün geldiğimiz noktada demokrasiyi "dernekler demokrasisi" şeklinde tarif etmektedirler. Ancak bizim anayasamız topluma hizmet için kurulmuş bu sivil toplum örgütlerine toplumun menfaati için siyasi partiler ile işbirliği yapmayı yasaklamıştır. Bu yasak anayasa koyucunun örgütlü topluma şüphe ile baktığını açıkça ortaya koymaktadır.

Toplumun en dinamik kesimini teşkil eden ve ileride ülke yönetimini devralacak olan gençlerin siyasi partiler içinde çalışmalarının yasaklanması, toplumun en nitelikli kesimini teşkil eden öğretim üyelerine siyasetin yasaklanması, memurlara siyasetin yasaklanması anayasa koyucunun ülke halkına güvenmediği gerçeğini ortaya koymaktadır. Kanaatimce, bugünkü siyaset kirlenmesinde yukarıda sayılan kurumlara, gerçek kişilere ve ideolojilere getirilen siyaset yasağının payı oldukça büyüktür.

Bütün bu yasakları aşarak seçilip meclise gidenlerin önüne de bir sürü yasak çıkmaktadır. Bunlar, satır başları ile;

ba)Değiştirilmesi dahi teklif edilemeyen hükümler (Anayasanın 1. 2. 3. maddeleri).

bb) 87.Maddedeki af konusundaki kısıtlama.

bc)69/1.maddedeki partilerin tüzük ve programları dışında faaliyet yapmalarını yasaklayan hüküm (Özelleştirme kararname-leri altında imzası bulunan SHP bu an-

Anayasa siyasi gruplar arasında fark gözetmiştir. Kemalist ve laik eğilimlerin örgütlenip ülke yönetimine katılmasını kolaylaştırmış, diğer görüşlerin siyaset yapmasına sınırlar getirmiştir.

lamda anayasa suçu işliyor).

bd) 12 eylül dönemi yöneticilerine yargı yolunu kapatan geçici 15.madde.

Bütün bu açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde şu açıkça görülüyor ki 82 anayasasının öngördüğü sistemde partiler parti olmayacaktır. Seçim yoluyla iktidar mücadelesinde siyaset yapamayacaklardır. Bu nedenle tutarlı-tutarsız vaad yarışına gireceklerdir. Oy ve meclis çoğunluğunu sağlayıp hükümet olsalar bile iktidar olamayacaklardır. Milli iradenin temsilcisi olduğu halde temel siyasi kararlar alamayacaklardır. Bu bahse 68. maddenin gerekçesinden yapacağım şu alıntı ile son veriyorum. "Türkiye'de bundan böyle sınıf ve zümre esasına, komünizme, faşizme dayanan, teokrasiye ve herhangi bir diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi esas alan siyasi partininin kurulamayacağı kabul edilmiştir. Türkiye'de demokrasinin bu sistemleri amaçlamadığı ve Türk milletininin bu düşünceleri savunan sistemlere ihtiyacı olmadığı Atatürk ilkeleri ışığında bir demokrasinin bu düşünceleri reddettiği sonucuna varılmıştır." Bu alıntı 82 anayasasının, demokrasinin vazgeçilmez ilkesi çoğulculuğa ne kadar yabancı ve Kemalizme ne kadar imtiyaz tanıdığını açıkça ortaya koymaktadır. Atatürk ilkeleri ışığında demokrasi lafı, doğrusu Mustafa Kemal isteseydi yedinci ilke olarak demokrasiyi koyardı. Zorlama demokrasi ancak bu kadar olur.

3-Sivil otorite, Askeri otorite ilişkisi

Bu bahiste önce sivil otoriteye getirilen yasakları ele alıp, daha sonra askeri otoriteye verilen imtiyazları ele alacağım.

A-1982 anayasası yasamanın üstünlüğü aleyhine yürütmeyi güçlendirmiştir. Yasamanın üstünlüğünü kısıtlayan hükümleri şöyle sıralayabiliriz: a)Bakanlar kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin verilmesi. Bu bakanlar kurulu anayasasının 109.maddesi gereğince Başbakan hariç diğer tüm üyeleri meclis dışından olabilecek bir kuruldur. Sadece başındaki kişinin seçilmişlerden olup, diğer üyelerinin teorik olarak atanmış olması mümkün olan bir kurula KHK çıkarma yetkisi vermek yasamaya koyulmuş bir sınırdır.

b) Af konusunda yasama yetkisi kısıtlanmıştır. 87. madde meclisin görevlerini sayarken, genel ve özel af ilanına ilişkin TBM Meclisi'nin yetkisini 14. madde kapsamına giren suçlarla sınırlandırmıştır.

12 Eylül'ün generalleri.. Demokrasiyi (!) halktan kurtarıp iktidar zevkini tatmışlardır.

Maddeninin gerekçesinde aynen şöyle denilmektedir; "1961 anayasasının 64.maddesinde yer alan genel ve özel af ilanına karar vermeye dair yetkinin aynen muhafazası, ancak anayasasının 14.maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenlerin af yetkisi dışında bırakılması uygun görülmüştür." Ülke yönetimine darbe ile el koyanların "uygun gördüğü" bu kısıtlama elbetteki yasanın üstünlüğü adına kabul edilebilir değildir.

c) Değiştirilemez maddelerle yasama sınırlandırılmıştır. Mesela, bir savaş veya salgın hastalık gibi hallerde başkenti değiştirmek isteyen yasama organı bunu yapma imkanına sahip olamayacaktır. Bunun gibi diğer değiştirilemez maddeler de yasamanın üstünlüğünü sınırlamaktadır.

d)Seçilmiş bir yönetici olan belediye başkanını görevden alma yetkisi 127.madde ile içişleri bakanına verilmiştir. 109.madde gereğince atanmış olması mümkün olan bir bakana seçilmiş yöneticiyi görevden alma yetkisi vermek 82 anayasasının mahalli idarelerde de seçilmişleri denetim altına almak istediğini ortaya koymaktadır.

e)89. maddeye göre cumhurbaşkanının veto ettiği kanun mecliste aynen kabul edilirse cumhurbaşkanı bu kanunu yayınlar. Ancak 175.madde anayasa değişiklikleri için bu düzenlemeden sapmıştır. Anayasa değişikliklerinde vetoya rağmen meclis aynı metinde ısrar ederse, cumhurbaşkanı bu değişikliği halk oyuna sunma hakkı verir. Acaba iki düzenleme arasındaki bu farkın sebebi ne olabilir? Elbette ki Cumhurbaşkanlarının askerlerden olacağı varsayımıyla hazırlanmış anayasaya sistemin teminatını yerleştirme çabasıdır.

B-1982 anayasasında askeri otorite, statüsünden çok fazla yetkilerle donatılmıştır. Kural olarak silahlı kuvvetlerin komuta kademesi memurdur. Ama İttihat Terakki'den beri siyasetin içinde ve belirleyici ol-

Açıkça görülüyor ki 82 anayasasının öngördüğü sistemde partiler parti olmayacaktır. Seçim yoluyla iktidar mücadelesinde siyaset yapamayacaklardır.

muşlardır. Kamuoyunun hafızasındadır, Başbakan'ın iki Bakanı ile yaptığı telefon görüşmesi medyaya yansımıştı. O görüşmede Başbakan "ben demokratikleşme paketi için Genel Kurmay Başkanı ile anlaştım" demekteydi. Hangi sebeple olursa olsun sivil otoriteyi temsil eden başbakanın kendisine bağlı bir memurla onay niteliğinde bir anlaşma yapması anayasal düzen içinde askeri otoritenin yerini göstermektedir.

1961 anayasası ile Türk anayasalarına Milli Güvenlik Kurulu girmiş, 1982 anayasası da bu düzenlemeye devam ettirmiştir. MGK'nu düzenleyen 118.madde MGK'na açıkça bakanlar kurulu üzerinde bir statü vermiştir.

Anayasanın 118. maddesine göre, MGK aldığı tavsiye kararlarını Bakanlar Kuruluna bildirir. Bu kararlar Bakanlar Kurulunda öncelikle ele alınır. Üyelerinin yarısı memur olan bir kurulun öncelikle ele alınacak tavsiye kararı verme yetkisi açıkça, bu kurula verilen statüyü ortaya koymaktadır. Yine aynı maddede MGK'na cumhurbaşkanının başkanlık edeceği, gündemini belirleyeceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme sonucunda hükümete bağlı olması icabeden yönetimin askeri kanadı devletin esas teşkilatında onun üstüne çıkmıştır. Aynı maddeye göre MGK'nda kararlar çoğunlukla alınmakta, eşitlik halinde kurul başkanının bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış olmaktadır. Cumhurbaşkanı sivil olduğunda ancak sivil-asker dengesi sağlanmış olacaktır. 118. maddenin gerekçesi sistem açısından MGK'nun yerini açıkça ortaya koymaktadır. Gerekçe şöyle; "kurulun, devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar bakanlar kurulunca öncelikle dikkate alınır. Yakın geçmişimiz bu kararların uygulanmadığı zaman ne gibi durumlarla karşılaştığımızın acı örnekleri doludur." Bu cümle MGK'nun aldığı kararların bakanlar kurulunca mutlaka dikkate alınması gerektiği çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. 1961 yılından beri aldığı hiçbir tavsiye kararının reddedilmemiş olması MGK'nun konumunu anlatan bir başka örnektir.

2945 sayılı kanunun 9.maddesi MGK genel sekreterinin görevlerini sayarken, "MGK kararlarının hazırlanmasında ve bu kararlara ilişkin bakanlar kurulu kararlarının uygulanmasında bakanlıklar ve ilgili

kurum ve kuruluşlarla müşterek çalışma yaparak uygulamaları takip ve kontrol etmek düzenleyici ve koordine edici işbirliğinde bulunmak" ibaresine yer vermiştir. Yukarıdaki maddeye dikkatle bakıldığında, bakanlıkların uygulamalarını takip etmek, düzenleyici işbirliğinde bulunmak gibi yetkiler ayrıca koordine edici işbirliğinde bulunmak yetkisi bir memura verilmiş başbakan yetkisidir. Dr. Hikmet Özdemir'in deyişiyle MGK genel sekreteri bu yetkiler sebebiyle "gölge başbakan"dır.

108.maddede cumhurbaşkanına bağlı devlet denetleme kurulu kurulacağı ve bu kurulun, cumhurbaşkanının isteği üzerine kamu kurumu niteliğindeki meslek teşekküllerini, her düzeydeki işçi ve işveren meslek kuruluşlarını, kamuya yararlı dernek ve vakıfları denetleme yetkisi verilmiştir. Ancak silahlı kuvvetler bu denetimin dışında tutulmuştur. Demokratik bir devlette sivil toplum örgütlerini yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanına tabi bir kurulun denetimine tabi tutup, silahlı kuvvetleri denetim dışında tutmak silahlı kuvvetlerin sistem içindeki yerinin bir başka göstergesidir.

125. maddeye göre yüksek askeri şura kararları yargı denetimi dışındadır. Bu alanda askeri otoriteye tanınmış bir denetimsiz bir alandır. Bu muafiyetin hukuk devleti anlayışı ile bağdaşması mümkün değildir. Bu madde açıkça silahlı kuvvetlerin belli ideoloji mensuplarının elinde tutulmasının teminatıdır. Yukarıda bahsettiğim belli ideolojilere siyasetin yasaklaması ile 125. madde gereğince aynı ideoloji sahiplerinin silahlı kuvvetlerden dışlanmasının çoğulculukla bağdaşması mümkün değildir.

Sonuç olarak; 1982 anayasasının temel hak ve hürriyetleri kısıtlayan, sivil toplum örgütlerini yürütmenin denetimi altına alan özgürlükler rejimi ile yasamanın üstünlüğünü kısıtlayan esas teşkilat rejimi aynı madalyonun iki yüzüdür.

Türk aydınına düşen daha özgür ve insan haysiyetine uygun bir hayat için, devlet-insan hakları ilişkisinde, siyaset-bürokrasi ilişkisinde, sivil-otorite-askeri otorite ilişkisinde kime öncelik verileceğini tartışmak ve konsensüse ulaşip, bunu anayasal düzenleme haline getirebilmek için gayret göstermektir.

KAYNAKLAR

- 1-Yüz Soruda Anayasa, Mümtaz Soysal
- 2- Asker ve Rejim, Dr.Hikmet Özdemir
- 3- Türkiyenin Siy. Rejimi, Taha Parlak
- 4-Gerekçeli Anayasa Metni

1961 anayasası ile Türk anayasalarına Milli Güvenlik Kurulu girmiş 1982 anayasası da bu düzenlemeyi devam ettirmiştir. MGK'nu düzenleyen 118.madde MGK'na açıkça bakanlar kurulu üzerinde bir statü vermiştir.

TÜRKİYE'NİN DEMOKRASİ MACERASI

Mustafa ALBAYRAK

Halkın patlama noktasına gelmesi ve uluslararası konjonktürün zorlamasıyla 1950 seçimleri yapılmış ve halk demokrasi adına sunulan bu imkanı iyi değerlendirmiştir

Üzerinde tam bir mutabakat olan bir konu var ki, o da rüzgarını 1789 Fransız ihtilalinden alan Tanzimat'ın Türkiye'de Batılılaşmanın başlangıç noktası olduğudur. Aynı zamanda Batılılaşmaya ilişkin düşünsel kavramsal ve kurumsal değişmelerin de menşei olmuştur. Batılılaşma, Muasırlaşma, Çağdaşlaşma vs. hep Tanzimat'tan sonra ciddi olarak gündeme gelmiştir. Günümüzde dahi devam eden tartışmaların bir çoğununun temelleri Tanzimat'a kadar uzanır.

En kısa ve yaygın tarifiyle "halkın kendi iradesiyle kendisini yönetmesi" olarak bilinen "demokrasi" de Batılılaşma sürecinin bir aşaması olarak Türkiye'deki tartışmalarda yerini almıştır. Tartışmalarda yerine almıştır diyoruz, çünkü sistem olarak demokrasinin yerini almadığı konusundaki kanaatler daha ağır basmaktadır. Biz burada demokrasinin ne kadar iyi veya ne kadar kötü olduğunu tartışacak değiliz. Zaten sahibi olmamız gereken Kur'an'a dayalı İslami anlayış bizim herhangi bir beşeri ideolojinin müntesibi olmamızı engeller. Ancak bize yıllardır büyümlü bir kelime olarak tanıtılan, fazilet rejimi olarak takdim edilen "demokrasiye" bizzat takdim edenlerin ne kadar çifte standartla yaklaştıkları üzerinde duracağız.

Türkiye Cumhuriyeti ilhamını

Fransız Devrimi'nden, hızını da Tanzimat ve Meşrutiyet'ten alan "son Türk Devleti" olarak tarihteki yerini almıştır. Ancak Fransız Devrimi'nin temel unsurları olan Uhuvvet, Adalet ve Hürriyet kavram ve ideallerininin T.C.'nin ilk kuruluşunda tatbikini pek göremiyoruz. 1923 -1950 arasında Türkiye'de Demokrasinin hiç bir uygulamasına rastlanmamıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkaları ise düzmece plan ve suikastlerle kapatılmıştır. Çok partili hayata imkan tanınmamıştır.

Ancak halkın patlama noktasına gelmesi ve uluslararası konjonktürün zorlamasıyla 1950 seçimleri yapılmış ve halk demokrasi adına sunulan bu imkanı iyi değerlendirmiştir. Rejimin kurucusu CHP de gereken dersi almıştır. Yani 27 yıllık bir istibdat dönemi demokrasi adına yapılan bir hareket neticesi son bulmuştur. Tabiri caizse Müslüman halk demokrasi adına sunulan bu imkanla ilk kez günyüzü görmüştür.

Ne olmuştur görmüştür de? 10 yıl sonra rejimin kollayıcıları iddiasındaki bir avuç insan bu 10 yıllık rüyaya son vermiştir. Daha iyi demokrasi sunacağız iddiasıyla bu sefer asker-sivil Bürokrat kesimleri yeni bir Anayasa hazırlamış, iki üç yıllık bir geçiş döneminden sonra halka tekrar sözde "gel

Demokrasi rejimin altı okuna bir zarar vermediği takdirde uygulanabilir. Ne zaman ki altı ok bundan zarar görürse o zaman rejimin kollayıcıları halka gereken dersi verir ve yaramaz çocuğun elinden demokrasi adlı oyuncağı alır.

kendini idare et" demişlerdir.

Ve halk tekrar yöneticilerini seçmeye çalışmıştır. Gerçi bu yöneticiler hep muvazaa ve dışarıdan halka enjekte edilmişlerdi ama buna da birileri fazla tahammül edemedi. 12 Mart 1971 'de bir muhtıra ile haki renkli üniformalılar rejimi kollamak adına bir daha rejimi askıya aldılar. Yani Türkiye'de halk öyle bir noktaya itiliyordu ki demokrasi ile geçen yıllara hasret bırakılmak isteniyordu. Dolayısıyla halk da bu rejimi ister istemez savunur hale geliyordu. Böyle olması da doğaldı.

Burada denilebilir ki illa ki Müslümanlar iki kötüden birini mi savunacaklar, kendi doğrularımızı savunamaz mıyız?

Türkiyeli müslümanların en büyük problemi alternatif bir rejim modeli, sistemi proje edememeleridir. Bu proje hazırlanamadığına göre de halk mecburen kendine hiç olmazsa hayat hakkı tanıyan demokrasiyi tercih edecekti ve etmiştir de. Bu parantezi kapattıktan sonra Türkiye'nin demokrasi sürecine tekrar dönelim.

Türkiye'de öyle bir anlayış yerleşmiştir ki; demokrasi rejimin altı okuna bir zarar vermediği takdirde uygulanabilir. Ne zaman ki altı ok bundan zarar görürse o zaman rejimin kollayıcıları halka gereken dersi verir ve yaramaz çocuğun elinden demokrasi adlı oyuncağı alır. Bu bana Nasreddin Hoca'nın bir fıkrasını hatırlatır; bir gün bir adam hocaya gelir ve "hocam bir inak, bir ineğe vurur ve öldürürse, ne olur?" der. Hoca da "Hiç; inek ineği öldürmüştür olur." der. Adam da "bizim Sarıkız senin Kara Inek'e vurdu ve onu öldürdü" der. Hoca bu sefer "Ha, bak bu başka!" der "o zaman Kara Kaplı kitabı bir raftan indirilim bakalım, ne der?" diye cevap verir.

Bizdeki demokrasi anlayışı da budur. Rejimin aksi fikirleri savunan bir parti biraz güçlense hemen "bu başka" derler. Metin Tokat'ın dediği gibi "çağdaşlık mı yoksa demokrasi mi sorusunun cevabı çağdaşlıktır" diye çağdaş fetvalar verirler.

Ne gariptir ki bizim darbelerimize de aynı kafa ile bakılmaktadır. Yani sadece demokrasi değil, darbeler de çifte stan-

dartla değerlendirilmektedir. İyi darbe-kötü darbe lafı da buradan çıkmıştır. Mesela 27 Mayıs darbesi bazılarınca iyidir. Niçin? Halkın seçtiği Başbakan asılmıştır, halkın değer yargılarına biraz olsun kıymet veren bir iktidar son bulmuştu. Ama 12 Mart darbecileri kötüdür; çünkü bunlar 9 Mart' ta yapılması planlanan solcu darbeye engel olmuştur. Marxist subayları ordudan atmıştır. Öyleyse 9 Mart'ta anayasayı ve demokrasiyi askıya almayı planlayanlar iyi, 12 Mart'ta planlayanlar kötü. İşte aydınımızın (!) darbe mantığı budur. Oysa kendi zaviyelerinden olaya biraz tutarlı bakarlardı derlerdi ki; 27 Mayıs da, 12 Mart da, 12 Eylül de cunta rejimleridir, hepsi-ne karşıyız.

Kısaca; aydını, askeri, bürokrati, basını bu şekilde olan bir Türkiye'de sihirli kelime demokrasi bu kadar uygulanabilirdi. Bundan sonra bu süreç nasıl gider? Hiç bir sivil veya müslüman grup-cemaat-teşkilatın proje üretmediği Kur'an'ın ve Medine Sözleşmesi'nin temel alınmadığı, Selçuklu ve Osmanlı tecrübelerinden istifade edilmediği bir Türkiye'de Türkiyeli müslümanların tercihi eski CHP diktatörlüğü veya ara rejim modelleri tabii ki olmayacaktır. Bu iki yüzlü demokrasi piyesinin oynanmasına istemeden de olsa destek olacaktır. Bu tercih müslümanları sorumluluktan kurtarır mı sorusunun cevabı tabii ki hayırdır. Ancak halkımızın, fazilet rejimi olarak sunulan demokrasinin ne gösterildiği, anlatıldığı gibi bir düzen olduğunu, ne de bunu halka anlatan, yaşam biçimi olarak zorlayanların bu sisteme dahi gerçekten inanmadığını bilmeleri gerekmektedir.

Sistem en çok kendi savunucuları tarafından kesintiye uğramıştır. Bir Talat Aydemir hadisesini hatırlarsak, Harp Akademisi Komutanı bir devlet memurunun nasıl darbe teşebbüsüne giriştiğini görüyoruz. Darbelere akıl hocalığı yapan, alkış tutan basını da yine hep bu sistemde karşımızda bulduk. Yani kısaca demokrasi insanları gerçekte iyi yönetmek için sunulan değil, insanları kendi heva ve heveslerine göre yönetmek isteyenlerin halkı kandırdığı bir oyuncak olmuştur.

TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE DEMOKRASİ

M. Hanefi MAHİTAPOĞLU

"Temel savın iskeletini oluşturan fikir, ancak bir peri masalında yer alabilecek kadar çocuksudur. Dünyada zıt kutuplarda yer almış iki büyük güç vardır. Köşelerden birinde şeytan diğerinde ise melek. Bu iki varlık arasında uzlaşma olmaz. Şeytan tabiatıyla dünyanın tamamını ele geçirmeyi hedeflemektedir. Meleğin varlığını sürdürebilmesi şeytanın büsbütün şeytanlığının kökünü kurutulması ile mümkündür." Noam Chomsky

İlk demokratik uygulamalara Atina'da rastlamaktayız. Bu dönemde köleler ve yabancıların siyasal hakları yoktu.

İnsanoğlu yeryüzüne geldikten bugüne kadar varlık ve haklar mücadelesini değişik görüntüler altında sürdüregelmıştır. Yaradılışla birlikte getirdiği temel haklarına müdahale edilmesine karşı çıkmış, bunun için gerek ilahi kaynaklardan istifa etmiş, gerekse beşeri kaynaklı sistemler oluşturmaya gitmiştir.

Bugün önümüze konan demokrasi kavramı, Batı kaynaklı bir kavram. Dolayısıyla bu kavramı değerlendirirken, Batının değer yargılarını gözönüne almamız gerekmektedir.

Ülkemiz yönetiminin gerçekleştirilmesi için kullanılan üç sistem bulunmaktadır. Bunlar, "demokrasi", "laiklik" ve "cumhuriyet". Bu kavramlar Kanuni ile Batıya açılan kapımız Fransa'dan ülkemize girmiş, Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde kademeli uygulama ile hayatımıza yerleşmiştir.

Tarihçesi

Batı düşüncesi özlediği "Altınçağ" dönemini Eski Yunan'da yaşadığına inanmak-

tadır.

Yunan siyasi düşüncesinin temelini "polis" kelimesi oluşturur. Politika dediğimiz ifade, polisle ilgili şeyler anlamına gelmektedir. Polis ise sınırlı bir alanda belirli sayıda vatandaş topluluğudur.

İlk demokratik uygulamalara Atina'da rastlamaktayız. Bu ilk dönemde Atina'ya baktığımız zaman, 2550 km² yüzölçümü, 31500 kadar yerli nüfusu ile 28500 yabancı kökenli Metoikler, ayrıca bir miktar kölelerden oluşmakta idi. Köleler ve yabancıların siyasal hakları yoktu.

Yirmi yaşını bitiren her erkek Atina vatandaşı, "Ekselia" adı verilen şehir meclisinin kendiliğinden üyesi olurdu. Bu mecliste vatandaşlar "Oligarklar" ve "Demokratlar" olarak iki grupta idiler. Ayrıca bu grupların içerisinde tiyatrocular, askerler, işçiler ve dini gruplar vardı.

Ekselia her ay normal olarak toplanır ve her toplantıda tanrı "Zeus" adına bir kurban kesilirdi. Yasa teklifleri bu toplantılarda yapılırdı. Atina demokrasilerinde yürütme "Bule" adı verilen 500'ler meclisine aitti. Bu meclis Atina'yı oluşturan on kabilenin gönderdiği ellişer kişiden oluşur ve bu insanlar her yıl değişirdi.

500'ler meclisinin her toplantısı halka açık yapılırdı. Bu meclisin yasama, kontrol ve yargı yetkisi vardı. Atina'da ayrıca "halk jürileri" ile uygulamayı yöneten generallerden oluşan "Stategoi" güçlerden bahsetmek mümkün.

M.Ö. 7 yy.da Heseidos çalışmayı ayıp sayan önyargılara karşı bir çıkış gerçek-

**Churchill
demokrasi
için "berbat
bir rejimdir,
ama daha iyi
birşey bulabil-
miş değil insa-
noğlu" der.**

leştirmiş, akabinden M.Ö. 6.yy.da Salon keyfi yönetimlere karşı yazılı kanunlarla yönetmeyi savunmuştu. Yine Herodot tarihinde M.Ö. 490-420 tarihleri arasında yedi Pers soylusunun yönetimle ilgili tartışmaları da demokrasi kavramının gelişmesi ile ilgili önemli görüntüler olarak önümüze çıkmaktadır.

Hernekadar demokrasinin ilk teşebbüslerinde Yunan tanrılarında Zeus'un denetim fonksiyonu görülmekte ise de bu kavrama asıl şeklini veren ve onu güçlendiren düşünce Hristiyanlığın gölgesinde gelişmiştir.

Batıda özgürlüklerin ilk belgesi olarak bilinen "Magna Carta" 1215'de deklere edildikten sonra 1384'de Whycliff'in İncil çevirisi şu şekilde başlıyordu:"Bu İncil halkın halk tarafından için yönetimleri içindir." Bu demokratik hareketin ilk motifini oluşturmakta idi.

Johannes Has bu fikirleri Bohemya'ya taşıdı ve müntesipleri kendilerini "Tanrı'nın yeni halkı" olarak tanımladılar. Bu fikirler Avrupa'yı da ihtilalci bir dalga gibi sardı. Almanya'da Luther'in reformasyonu, Fransa'da Calvinizm oldu.6. Edward zamanında kısmen Luther kısmen de Calvin'den etkilenecek Anglikan mezhebinin temel ilkeleri 42 madde halinde belirlendi. Bu ilkeler Elizabeth döneminde kökleşti. Hükümdarlar kilisenin başı olmakla birlikte kilise ve parlamento yasalarına uymak zorunda idi. Ardından prutanist bir devrimle parlamento kendi hukuksal yetkisini kullanarak kralı ilahi hak iddialarında vazgeçirme yoluna gitti.

Prutanist demokrasi kilisenin küçük cemaati içinde olmuştur.Prutanizm getirdiği eşitlik ilkesinin menşecini Tanrı'nın önündeki eşitlikte bulmakta idi.

Gelişen düşünceler ışığında John Locke'un siyasal insan kavramı gündeme geldi. Bu kavrama göre, bazı doğal haklar vardır. Devlet bu haklara saygı göstermek zorundadır. Çünkü bu haklar devletten önce vardı. Eğer devlet bu haklara karşı çıkarsa toplumsal sözleşmenin ruhu zedelenmiş olur. John Locke bu noktayı şöyle formüle etmiştir:"Halkın sesi hakkın sesi." Bu tüm Avrupa ve Amerika devrimlerinin temel gerekçesi olmuştur.

17. yy. bir yandan bireyci liberal düşüncenin ruhunu oluştururken bir yandan kuvvetler ayrımı ve kuvvetlerin birbirini dengelemesi prensibini sahneye koyuyordu. Sonraları Montesque bunları "Kanunların Ruhunda" toplayacaktı.Montesque'nun

yasama, yargı ve yürütme kuvvetlerinin ayrılmasını istemesinin nedeni, bunların birbirlerini denetlemelerinin kişi özgürlükleri ve vatandaş hakları açısından güvence getireceği inancında olmasıdır.

Tanım ve Fonksiyonları

Demokrasi, eski Atina'daki Perikles'ten modern Çekoslavakya'daki Havel'e, Thomas Jefferson'un bağımsızlık ilanından (1776) Andrei Sakharov'un (1989) son söylemine kadar geniş bir zaman diliminde etkili anlatımlarla dile getirilmiştir.

Churchill demokrasi için "berbat bir rejimdir, ama daha iyi birşey bulabilmiş değil insanoğlu" der.

Herkes demokrasiyi kendine göre tanımlamaktadır. Tek sözcükle özetlersek "katılım" diyebiliriz. Biraz tanımlı açarsak, kişilerin, grupların ve sınıfların kendilerini ilgilendiren ya da ilgilendirebilecek konularda alınacak kararların oluşumuna katılmalarıdır.

Demokrasi ve özgürlük çoğu zaman birbirlerinin yerlerinde kullanılmıştır. Ama bu ikisi eş anlamlı değildir. Demokrasi özgürlüğe ilişkin bir fikirler kümesidir ve aynı zamanda tarih boyunca biçimlenmiş uygulamalar ve usuller kümesini içinde barındırmaktadır. Öz bir deyişle demokrasi özgürlüğün kurumsallaştırılmasıdır diye düşünülmektedir.

İki türlü demokrasi vardır.

1-Doğrudan demokrasi, 2-Temsili demokrasi.

Doğrudan demokraside, tüm yurttaşlar seçilmiş veya tayin edilmiş görevlilerin aracılığı olmaksızın kamusal kararların alınmasına katılabilirler.

Temsili demokrasi, nüfusun yoğun olduğu bölgelerde en yaygın kullanılan demokrasi biçimidir. Yurttaşlar siyasal kararları almak, yasaları yapmak ve kamu iyiliğini amaçlayan programları uygulamak için görevliler seçer. Temsili demokrasilerde görevliler halk adına bu mevkiyi ellerinde tutarlar ve eylemlerinden ötürü halka karşı sorumludurlar.

Demokratik yönetimlerde yönetim biçimi çoğunluk esasına dayanmaktadır. Ama bu azınlıkların haklarının ezilmesi anlamına gelmez. Amerikalı Daine Ravitch bu konuda şöyle diyor, "Temsili bir demokrasi, hükümetin güçlerini sınırlandıran ve tüm yurttaşlar için temel hakları güvence altına alan bir anayasa ile uyumlu bir biçimde işlediğinde, bu yönetim biçimi "anayasal demokrasidir". Böyle bir toplumda çoğunluk

yönetmekte, azınlık hakları hukuk tarafından ve hukukun kurumsallaşmasıyla korunmaktadır.

Demokrasilerde yönetim, çok çeşitli kurumların siyasal partilerin örgütlenmeleri ve derneklerin oluşturduğu toplumsal doku içinde birlikte yaşayan öğelerden oluşur, bu çeşitlilik çoğulculuk diye adlandırılır.

Demokrasinin Dayanakları

1-Halkın egemenliği 2-Hükümetin yönetilenlerin rızasına dayanması 3-Çoğunluğun yönetimi 4-Azınlık hakları 5-Temel insan haklarının güvence altına alınması 6-Özgür ve adil seçimler 7-Kanun önünde eşitlik 8-Davaların hukuki usullere göre görülmesi 9-Hükümetin anayasa ile sınırlandırılması 10-Toplumsal, ekonomik ve siyasal çoğulculuk 11-Hoşgörüş işbirliği ve uzlaşma değerlerinin kabulü.

Thomas JEFFERSON Amerika bağımsızlık bildirgesinde şöyle söylemektedir. "Şu gerçekleri kendiliğinden kanıtlamış sayıyoruz ki, tüm insanlar yaratılmıştır ve yaratıcı tarafından içlerinde yaşam, özgürlük ve mutluluk peşinde koşma hakları yer alan belirli vazgeçilmez haklarla donatılmışlardır. Bu hakları güvence altına almak için insanlar arasında adil ve iktidarlarını yönetilenlerin rızasından alan hükümetler kurulmuştur. Vazgeçilmez haklara söz ve ifade özgürlüğü din ve vicdan özgürlüğü, toplanma özgürlüğü ve hukuk önünde eşit bir şekilde korunma hakkı da dahildir. Bu sayılanlar her demokratik devletin kesinlikle kabul etmek zorunda olduğu hakların çekirdeğini oluştururlar. Tüm demokratik hakların güvence altına alınması, söz ve ifade özgürlüğü ile enformasyonun sınırlandırılmamış akışına bağlıdır. Bir batılı, Patrik Wilson bu konuyu "Demokrasi iletişim demektir" diye tanımlıyor.

Söz özgürlüğünün mantıki uzantısı, insanların toplanma ve yönetimden yatkınlıklarına kulak verilmesini barışçı bir biçimde isteme hakkıdır. Bu da toplanma, protesto etme, değişim talebinde bulunmak gibi hakları ihtiva eder. Protestoyu bastırmak veya muhalif grupların sesini duyurmalarını engellemek antidemokratik bir eylem tarzıdır.

Din özgürlüğü, herhangi bir din veya inancı ıkrar etmek zorunda olmaması demektir. Veya din özgürlüğü, hiç bir kimsenin devlet tarafından resmi inancı kabul

etmeye zorlanmaması demektir. Demokrasilerde devlet halka hizmet için vardır. Halk devlete hizmet için var olmaz. Yurttaşlar devletten bağımsız olarak istedikleri örgütlere katılma ve istedikleri konularda kendilerini eğitme, muhalif görüşlere karşı düşünce üretme hakkına sahipken otokratik yönetimlerde özel gönüllü gruplar ya yoktur ya da çok azdır. Bahsedilen hakların kullanılması, bireyin aynı zamanda bu hakları kendileri ve başkaları için korumak ve geliştirmek anlamına gelir.

Demokratik yönetimlerin ana ilkesi "Hukukun üstünlüğü, yasalar önünde hukukun korumasından eşit şekilde yararlanma hakkıdır. İnsanlar bulundukları konumları itibarıyla eşit bir durumda olmaları imkansızdır. Normal bir devlet yönetimi de bunu vaad etmez. Demokratik yapılanmanın temelinde eşit ve adil davranma yükümlülüğü bulunmaktadır. Seçimler demokratik temsili yönetimin merkezi kurumudur. Çünkü yönetimin otoritesi yalnızca yönetilenlerin rızasından türemektedir. Bunun için özgür adil seçimler yapılmalıdır. Demokratik seçimler 1-Yarışmacıdır 2-Dönemselidir 3-Kapsayıcıdır 4-Belirleyicidir. Demokratik yönetimlerin resmi ya da gayri resmi üç ana ilkesi vardır. Bunlar, 1-Çatışma 2-Tavizleşme 3-Ortak konum oluşturma/Consensus

Düşüncelerin üretilmesi ve geliştirilmesiyle kişisel hak ve özgürlüklerin gündeme gelmesi için çatışma zaruri bir haldir. Gruplar demokrasiyi kendi taleplerini dayatabilecekleri bir form gibi sayarlarsa toplum içerden çatırdayabilir. Devlette konsensus için baskıyı kullanırsa bu sefer toplum tepeden ezilmiş olur ve parçalanır.

Demokrasinin uygulanış noktasında iki ana emniyet noktası bulunmaktadır: Fren ve denge. Fren ve denge yönetimde federalizm ve güçler ayrılığı şeklinde ortaya çıkar. ABD de hiç bir güç federal bölgeleri ortadan kaldırmaya sahip değildir.

Demokratik yönetimlerin esasını bu yönetime halkın katılımı oluşturmaktadır. Yalnız halk katılıma zorlanamaz. Herhangi bir dernek vakıf ve sosyal maksatlı kuruluşlar mahalli yönetimlerde görev almalar da bu katılımın parçasıdır. Demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasal partiler de direk gerekemeyebilir. Yalnız ister faydalı isterse de faydasız çalışmalarda bulunsunlar siyasal partiler çok seslilikle demokrasilerde beklenen fonksiyonlarını icra etmiş olurlar.

Seçimler demokratik temsili yönetimin merkezi kurumudur. Çünkü yönetimin otoritesi yalnızca yönetilenlerin rızasından türemektedir.

DEMOKRASİNİN ÇIKMAZLARI

Mehmet KAZANCI

Burada tenkide tabi tuttuğum, teorik demokrasidir. Kısmen Türkiye'de ve diğer Batılı ülkelerde uygulamalar mevzu bahistir.

Türkiye'nin, dominyon pozisyonu ve Batılı ekonomik kartellerin etkileri ile yerli distribütörlerin etkinliklerini meydana getirdiği yönetim problemleri ele alınmamıştır.

Ayrı bir çalışmanın mevzusu olabilecek "sistem analizi" ile Türkiye örneğinin anlaşılmasına, sivil toplum, şahsiyetli bireylerden meydana gelebilecek temiz sistemin kuruluşu denemesine teşebbüs edilebilir.

Demokrasi Kavramı

Kavramlar iyi tanımlanmış gerçekliklere tekabül etme derecelerine göre hayatiyet sahibidirler. İdeal, aşkın, platonik veya ütöpik öğelerin kavramsallaştırılması, veya bir kavramın esas içerik unsurları haline getirilmesi, ancak zihin jimnastiğine yarar sağlar. Bir kavram insani gerçekten, mevcudiyetten ne kadar uzaksa, insandan da o kadar uzaktır.

Demokrasi, bugünün hemen tüm toplumlarındaki çoğu insan tarafından bir ideal, ulaşılmış bir mükemmellik olarak algılanmaktadır.

Demokrasi aslında bir süreçtir. Ara dönemdir. Fransız devrimine kadar olan tarih kesitinde demokrasi hemen herkes tarafından anarşi, zorbalık rejimi olarak algılanmış ve tercih monarşiden yana yapılmıştır.

Hayalden Gerçekleşmeyen Rüyaya

Bir toplumda demokrasinin gerçekleştirilebilmesi için bazı asgari şartların bulunması gerekmektedir.

a) Halkın yönetime geniş çapta katılımı (sivil toplum).

b) Farklı düşüncelerin serbestçe ifade edilsine ve düşüncelerin örgütlenebilmesine imkan tanınışı.

c) Çoğunluğun kararlarına toplumun uyması, azınlık haklarının korunması.

d) Temel hak ve özgürlüklerin güven altında bulunması.

Demokrasilerde temel sorun, egemenliği kullanacak temsilcileri seçen yönetilen zümre ile asıl güç odağını oluşturacak özel gruplardan oluşan yöneticiler arasındaki kopukluğun sürekliliğinde yatmaktadır.

Teorik kapsamda ortaya konan demokrasi türleri Kafka'nın bahsettiği yatay ütopyalar olagelmışlerdir. Rasyonel tutarlılığı ile birlikte pratik hayatta yaşanır demokratik sistemler yoktur. Batılı ülkelere bazılarında deşifre edilen "gladio" türü yargısız infaza kadar varan yetkileri kendinde mündemiç gören örgütleri hesaba katarsak isabet kaydedilir.

Fransız devrimi "halkın yönetimi" anlamına gelen eski demokrasi terimini, ka- buğunu değıştirmeksizin, "vatandaşların yönetimi" haline getirmiştir.

Halk toplumun tümünü değıl, tabi olan kesimini ifade etmekteydi ki, zaten bugün etrafında ne denli yarı-mitik bir hare oluşturmaya çalışılırsa çalışılsın,

Fransız devrimi-
ne kadar olan
tarih kesitinde
demokrasi,
anarşi, zorbalık
rejimi olarak
algılanmış ve
tercih monarşi-
den yana
yapılmıştır.

kavram bundan başka birşeyi ifade etmemektedir.

Demokrasilerin hedefi birey haklarını, her türlü globallik ve toptancılığa karşı (kendi de dahil) güvenceye almasıdır. Böylece demokrasi, siyasal yönetimi yöneticilikle hizmetkarlığa dönüştürme sürecidir.

Demokrasinin Çıkmazları

Demokrasi bütün yurttaşların vasıtalı olarak, fakat kesin şekilde devletin işlerinde karar sahibi olmalarıdır.

Bilgisizlik

Önce, seçmen selahiyet sahibi değildir. Önüne sürülen problemlerin ekserisi tecrübesinin çerçevesini aşar. Ufku özel işlerinden ve köyün kasabanın işlerinden öteye geçmeyen bir insan milletlerarası realiteler, finansal sorunlar hakkında nasıl gerçek bir bilgiye sahip olabilir? Elde ettiği önemsiz ve cüz'i bilgiler vasıtasıyla mali ve iktisadi problemleri nasıl çözebilecektir?

Sıradan eksik bilgili bir adamdan başka bir şey değildir.

Cahil bir seçmenin demagojik vaadlere karşı koyamaması veya elde etmesi gereken neticeye ulaşılması için fedakarlığa katlanma zorunluluğunu güçlkle anlaması şaşılacak şey değildir. (Roger Lacombe, Demokrasi Buhranı, Anıl Yay.İst. 1962, Shf 27)

Hakim güçlerin dezinformasyonu, kitle iletişim vasıtalarıyla yok edilen şuur, haksız yönlendirmelerle sürüleştiren cemiyyetin elde-bir sonuç olması her zaman mümkün ve rastlanan gerçektir.

Batı demokrasilerindeki bunalımın üç kaynağı

I- Bir ülkeden diğerine, çok değişen anayasal kuruluşlar, geniş bir kayıtsız seçmen kitlesi ya da seçimlere hiç katılmayanlar tarafından ancak isteksizce kabul edilmekte, hatta görmemezlikten gelinmektedir.

II- Siyasal olmayan yapılar da, daha tatmin edici bulunmamaktadır. Özel ya da ulusal kurumlar, haberleşme araçları, eğitim sistemi, gönüllü kuruluşlar, gruplar, dernekler, kamu ya da kamu üstü kuruluşlar... Hepsinin birden oluşturduğu çark; bir toplumun sistemini kurar. Aralarında çok karışık ilişkiler bulunan yasama yürütme yargı güçlerini belirler.

III-Demokrasiler, modern tekniklerin temposuna, halkın yeni fikir ve heveslerine ayak uyduramazlarsa sendeler; sonra düşerler. Değişme içindeki bir toplumda yeni sorunlar habersizce ortaya çıkar; halk der-

hal bunun bilincine varır, ama çözüm da-ima gecikir. Huzursuzluklar yalnız kuruluşların çağa ayak uyduramamasından ve temposundan gelmiyor. Demokrasi neye yarar? Tüketim düzeyini biraz daha yükseltmeye mi? Hayat koşullarını değiştirmeye mi?

Demokrasi halinden hoşnut olabilir... Fakat böyle bir hoşnutluk, onu ancak ko-kuşmaya ve ölüme sürükler.

Egoizm

Seçmen, kendi egoist menfaatını genel menfaatlardan üstün tutmaya çalışacaktır. Ferdi menfaatlardan farklı çokluğundan ortak hiçbir irade çıkmaz. Vatandaş milletvekilinden kişisel menfaatları lehinde dayanak olmasını isteyecektir. Onu, iktidar nezdinde bir memuriyete tayin, bir muafiyet ve istisna, bir dekorasyon elde etmekle görevli bir vekili sayar. Seçmen oyu bir himayeler elde etmek vasıtası ve demokrasi, bencillikleri yerine getirme aracı olur.

Lobi baskısı

Tamamiyle saf menfaatler yanında, sendikaların çıkarları gibi grupların menfaatları da genel menfaata karşıttır. Üyelerinin sayısı dolayısıyla, siyaset adamlarının hesaba katmak zorunda bulundukları bir seçim gücü bulunan bu grupların menfaatlerinin çatışmaları konuşur. Böylece demokrasi, genel menfaatlerin izlenmesi olacak yerde özel çıkarların savaş alanından ibaret olur.

Türkiye örneğinde 1983 yılı seçimlerinin finansörlüğüne oynayan "25'ler" namı diğer Moskova grubu (Demirperde ile yapılacak ithalat ve ihracatların talipli müteahhitleri) nun seçime katılan üç partiye yeterli finansal desteği akıttıkları biliniyor.

Demokratik prensipleri zorlamak suretiyle küçük bir kapitalist azınlığın, büyük bir iktidarı elinde tutması olayı münakaşa götürmez ve ciddidir. Sendikalar vasıtasıyla, seçim günü işçi; tesirli bir kudrete sahiptir. Durumunu düzeltmek için bu kudreti kullanır. Bununla beraber henüz gerçek demokrasinin kurulamamış olması bir vakıadır. Bir taraftan vatandaşların iradesinin çok daha mükemmel bir şekilde ifadesini elde etmek gerekecektir. Cemiyyetin yapabileceği şey, direktifler formülleştirmek ve bir kontrolü yerine getirmektir.

Gerçek demokrasi yukarıda da ifade ettiğimiz gibi "yeryüzü cennetleri" tasarımcılarınının daha da ileriye götürdükleri ütopyanın birinci safhasıdır. İnsanlara yön veren değerler manzumesini de hedefleyen fitrat ile uyum içinde bir yaşama tarzı ve

Demokrasi neye yarar? Tüketim düzeyini biraz daha yükseltmeye mi? Hayat koşullarını değiştirmeye mi?

Demokrasilerde ipler kimin elinde?

hizmet ettirmeye çalışırlar.

Oy ile seçilmiş olanlar genel işleri kabalık meclislerde idare ederler (özel işleri de sakın lobilerde). Siyasi ihtiraslarla hararetlenmiş birkaç yüz kişilik bir toplulukta herhangi bir meselenin uygun bir şekilde incelenebileceği düşünülebilir mi?

Akıllica tartışma; yerini belagata, ciddi çalışma yerini tiyatroya ve sataşmalara terketmek zorundadır. Gecikmiş kanunlar, acele sebebiyle ciddi bir incelemeye tabi tutulmadan mecliste kabul edilmiş kanunlar... Neticesi bağlanmamış birçok kanun projeleri parlamentarizmin biktıran gayri müdavim mensupları handikapın menşeidir. Yüksek maliye ve yüksek endüstri, çürütme vasıtalarına veya hiç değilse hükümet çevrelerinde dostluklar kazanma vasıtalarına sahiptir. Bankalar veya idare meclislerinde maliye müfettişlerine vaadedilmiş avantajlı memuriyetler, kibar alemine mahsus davetler, seçim tahsisatları vb. vasıtalar; bakanlar, milletvekilleri, memurlar üzerinde tesir yapmakta kusur etmezler.

Para-finans gücünün zaten başka faaliyet vasıtaları vardır. 1914'ten beri büyük mali zorluklarla uğraşan bütün devletler, bankaların yardımına muhtaç olmuşlardır. Bankalar harp yıllarında, haksız olarak kamu yönetimine ihtarlar verme hakkını istediler. Sahip oldukları kaynaklarla, fikirler üzerinde müessir oluyorlar. Gazetelere örtülü ilancılıkla destek, onları yavaşatmaya etken olmuşlardır. Basının doğrudan doğruya veya vasıtalı olarak banka veya endüstri gruplarının kontrolü altında bulunduğu, basın-yayınının büyük sanayicilerin emrinde olduğu bilinmekte-

yönetime olabildiğince katılımın sağlanacağı, sivil inisiyatiflere öncelik tanıyan bir yönetim.

Menfaat Şebekeleri

Büyük özel menfaatler genel seçimin seçilmişlerini kendilerine

dir... Parlamenter rejim gerçek demokrasiyi kuramıyor. Fakat demokrasi sadece yaklaşılan bir idealdir.

Bürokrat Köşe Kapmacası

Parlamenter bir demokraside, bakanlıkları meydana getiren şey, meclislerin güvenidir. Hükümetin üyelerini tayin eden vasıflar, bilgi ve karakter kuvvetinden çok, iyi hatibin ve becerikli manevracının vasıfları olan, meclisleri büyülemeye muktedir vasıflardır. Bilgiden ve karakter kuvvetinden çok fazla, hükümetin üyelerinin ayırıcı vasfı, iyi hatibin, becerikli entrikacının vasfıdır. Çoğu zaman koltukların dağıtılmasını idare eden şey, ehliyetten ziyade, bir Bakanlığın içinde farklı siyasi eğilimlerin miktarının tayin edilmesi zorunluluğudur.

Bakan ile bürokrat arası otorite ilgisi zayıf olacaktır. Yeni işbaşına gelen ve ahvale vakıf olmayan bir bakan, ataleti bir savunma vasıtası olan dairelere karşı ne yapabilir? Kontrolsüz, gerçek önderlikten yoksun bürokrasi kötülüklerini geliştirecektir.

Bütün idare makinesi bir koordinasyon yokluğundan muzdariptir. Baş olmadığından, demokrasi de, birlik de yoktur. Son örnek olarak Hazine-Dış Ticaret müsteşarlığı paylaşılmaması problemi gösterilebilir.

İcra Yasama Bağımlılığı Problemi

Demokratik rejimlerin en ağır kötülüklerinden biri icranın, yasamaya bağımlı tutulmasıdır. Bir sorunun çözümü için iknaya, soruları açıklayıp kendisini savunmaya, kendi varlığını ispat için savaşılmaya, tuzaklardan kurtulmak için manevra yapmaya mecbur kalan başbakan, en parlak faaliyetini yönetmeye değil, meclisin güvenini (ve partisinin) muhafaza etmeye harcar. Siyasi partiler, başbakanın rakibi olan partiler şuurulu olarak, bazan da kendi partizanları arasında gayri meşru olarak, faaliyetinin karşısına engeller yığarlar: İcra kuvvetinin kötürümleşmesi bundan ileri gelir. Bakanlıklar, hiç değilse parlamento toplantıları esnasında devamlı olarak tehdit edilir. Siyasi partilerin ünlü kişilerinde değişiklikler, kulis entrikaları, başbakanının beceriksizliği, başbakanlığa aday bakanların şanslarını denemek arzusu, bütün bunlar hükümetin durumunu kararsız kılabilir. Hareket etmek için muhtaç olduğu emniyete demokraside sahip değildir başbakan.

Fevri, İsabetsiz Kararlar Verilmesi

Maurras'ya göre, demokrasi fevri ka-

Siyasi ihtiraslarla hararetlenmiş birkaç yüz kişilik bir toplulukta herhangi bir meselenin uygun bir şekilde incelenebileceği düşünülebilir mi?

rarlar vermek eğilimindedir. Maceracıların ve demagogların eline düşmeğe mahkumdur. Hatalı taraf; insanın tabi olacağı kanunu yapacağının mümkün ve doğru olacağına inanmış bulunmaktır. Aşağıdan yukarıya doğru seçim sistemiyle iktidar, çağımızın kamuoyu diye saygı gösterdiği o cehalet ve isteri karışımının keyfine bağlı kalır. Seçmenlerin muazzam çoğunluğu genel yararlar ve gelecek günlere aldırmaşızın, kendi özel çıkarının politikasını, en az çaba politikasını kabule hükümeti zorlar. İlave olarak seçim, her türlü akılcı yahut bilimsel politikaya engel olur. Lazım olan şey genel selametın şartları hakkında halkın onda dokuzunun düşüncesini öğrenmek değil, bu genel selametın gerçek şartlarının neler olduğunu bilmektir. (Gaston Bouthol, Siyasi Doktrinler Tarihi, Sh. 301-302)

Burada problem, yönetilenlerin sağlıklı bilgilendirilmesi, eğitim kurumları (sivil veya resmi) nın gerçeğin bilgisini vermesi, şahsiyetli insanlardan oluşmuş, ne yaptığını bilen, gelecek nesillere ve dünyaya zarar vermeden kararlar alıp problemlerini asgariye indirebilen; halen "temiz toplum" talebiyle de sloganlaşan cemiyet hayatı tesis edebilmektedir.

Mitolojik kinlerle doldurulan insan kâfalarının kuracakları dünyalarda yazılan tarih et ve kemik kokuları ile doludur. İnsanlığa zulüm/işkence onların gündemin-den çıkmaz.

Ya da hayatı romantik aşklarla anlayan "hedonist" bir yaşama tarzı ile nüfuzu sürekli ihtiyarlayıp yok oluşu bekleyen dinazorlar toplumu onları tanımlar.

Vekil Problemi

Modern bir demokraside seçmenlerin iradesi, ancak temsilcilerin aracılığı ile tecelli eder. Bu temsilcilerde, müvekkillerinde bulunmayan yetki olduğu takdirde, onların belirsiz iradelerini aydınlatmak ve belirtmek gücüne sahip bulundukları takdirde, demokrasi prensibi başarılı bir sınırlamaya uğramıştır denebilir. Seçim başarısını meydana getiren şey, teknik yetke, bilginin genişliği değil; kalabalıklara hitabetmek sanatıdır. Boş gurur, hafiflik, entrika ve ihtiraslar politik çabanın vazgeçilmez vasıfları durumuna gelir. Devletin işlerinin, "milletin temsilcileri" tarafından uygun bir şekilde idare edilmesinde az şans vardır. Milletvekili, dostlarının ve seçmenlerinin özel işlerinden başka kendi işlerini de ihmal etmediği nisbette bu şans azalacaktır. Ne kadar milletvekilininin servetini, parlamento-

daki mevkilerine borçlu oldukları malumdur. (D.B. Shf. 28-29)

80'li yıllarda bir "Karadeniz" milletvekilinin şu sözü açıklayıcıdır. "Harcadığım 40 milyonu beşe ona katlamadan burada olmamı bekleyemezsiniz" şeklindeki meramını, bırakalım milletvekilliğini, spor kulübü başkanlarının harcamaları ile ilgili de aynı kategoride görmek gerekir.

Grup Kararları ve Kaybolan Seçmen İradesi

Modern demokrasiler tedrici olarak partiler hükümeti yani, komiteler halinde gruplaşmış olarak, teşkilatlanmamış vatandaşlar yığınını idare eden azınlıklar hükümeti olmuştur. Seçmen, kendi siyasi eğilimlerini toptan temsil ettiğinden şu veya bu adaya oy verir; fakat bir yasama erki müddeti esnasında alınacak bütün kararlar, karışılacak bütün olaylar, üzerlerinde seçmenin artık hiç bir kontrolü bulunmayan partilerin keyfine bırakılmıştır.

Buna karizmatik şahsiyetlerin partiler üzerindeki zor sarsılır etkilerini ilave edince; seçmenin idareye katılımının derecesini düşünmek lazım.

Şu halde, kuvvetle teşkilatlanmış ve çoğu zaman eski adetlere uygun bu makinelerin bir çeşit diktatörlüğüne şahit olmuştur. (Demokrasi Buhranı, Shf 42)

Yalnızca grup başkan vekillerinin gözüne bakıp oy kullanan bir vekilin aldığı maaş, sadece zahmet edip elini kaldırdığı için değil midir? (Şayet Parlamentaoya geliyorsa tabii). Onu seçenler o andaki davranışı hangi oranda onaylarlar, o da işin bir başka yönü.

Demokraside devletin işlerini görenler vatandaşların kendileri değildir. Onlar dört veya beş senede bir defa milletvekilini seçmek için işe karışırlar. Fakat bilhassa milletvekili, meclislerin kararına sunulacak bütün meseleleri müvekkillerine danışmış değildir. Doğrusu aranılırsa karar, kendisine güvendikleri, seçtikleri milletvekiline de ait değildir. Demokrasilerin ekserisinde, her milletvekili partisi ile birlikte oy verir. Onu seçtiren bu partidir, siyasi istikbali ona bağlıdır. Tehlikeye düşmeden, bu partinin ona kabul ettirdiği hareket hattından uzaklaşmaz.

Devlet Kritisği

İnsanların hususi işleri, ortalama olarak o kadar iyi idare edilmekte midir? Biz garip bir paradoks neticesi olarak, fertlerin kendi özel işlerinin idaresinden daha fazlasını devletten isteriz.

Aşağıdan yukarıya doğru seçim sistemiyle iktidar, çağımızın kamuoyu diye saygı gösterdiği o cehalet ve isteri karışımının keyfine bağlı kalır.

Umumi menfaata ulaşmanın şahsi olanı elde etmekten daha güç olduğu apaçıktır. Çünkü onun belirtilmesi daha zor ve karmaşıktır. İzlenen iyilik ortaklıktır, oysa bir karar, ancak bir kişinin kararı olduğu zaman kolayca alınır. Çözüm devletin idaresini ilgililerin kendilerine vermek ki; onlar kolektif hareket edemediklerinden, bunu aracı kişiler vasıtasıyla yapmak zorunda kalacaklardır. Bir yandan, pek büyük sayıda memurun kullanılmasını gerektiren devletin görevindeki sonsu karmaşıklık, öte yandan rekabetin tesirleri gıyabında, umumi teşebbüslerin başarısını ve verimini kolayca ve objektif ölçmenin imkansızlığı.

İktisadi Kriz ve Harpler Karşısında Demokrasi

Demokrasilerin hareket etmekteki kabiliyetsizliği iki halde hissedilir: Önce iktisadi buhran devresinde. Burada, süratle karar vermek, umumi menfaat karşısında hususi menfaati susturmak, bir kolaylık siyaseti takip edecek yerde cesaretli teşebbüslere girişmek ve halkın hoşlanmayacağı tedbirler almak gerektir. Bu kesin olarak bir demokrasinin yapamayacağı bir şeydir.

Bir millet ızdırap çektiği zaman, tabiidir ki, kör bir hareketle, bunun sebebini hükümete yükler. Çoğu zaman demokrasi, ifade olunmasını mümkün kılarak, bir huzursuzluğu azaltır. Çok ciddi olduğu zaman, bu böyle olmaz: Rejime yönelmiş şiddetli tepkilere çevrilir. Özellikle bugün iktisadi buhranların ve harplerin tesiri böyledir. Demokrasinin en ciddi hatalarını belirtmekle kalmazlar, onu yıkmaya yönelik bir ruh halini de geliştirirler. İtalyan faşizmi ve Alman Hitlerizmi böyle zeminde ortaya çıkmışlardır.

Tekno-Demokrasi

Uzman ve teknisyenler bildikleri işi yaptıkları halde, teknokratlar karar verici pozisyonundadırlar. Henüz bürokratlar kadar sınırları belli ve kemikleşmiş bir kitle oluşturmamakla beraber, teknokratlar, aralarındaki yeteneksizleri sürekli olarak tasfiye edip, bir tür değerliler iktidarı (meritokrasi) ve milletlerarası kapalı topluluk oluşturma yolundadır. Kişi hak ve hürriyetlerinden çok üretimin artırılması üzerinde duruyor, anayasa ve yasaların fazla özgürlükçü olmasından şikayetçi oluyorlar. Acil uygulamayı gerektiren kararlar, teknokratlar tarafından uygulanıyor. İş yapmayı tercih eden teknokratlar, partile-

rin kısır çekişmelerinden usananan kitlelerin ilgisini çekiyor. Bir zamanlar krallardan parlamentoya kayan ilgi, şimdilerde teknokratlara doğru eğilimlidir. Kurumlar dengesini yeniden değiştiren bu kayma, "tekno-demokrasi" olarak adlandırılan yeni bir anlayışa yol açıyor. Gerek siyasete atılan, gerekse perde arkasından siyasetçileri yönlendiren teknokratların denetim altına alınabilmesi için hükümetler güçlendiriliyor ve parlamento zayıflatılmış oluyor.

Parlamento tenkitleri (A)

Güçlenen hükümetler, bir zamanlar parlamentoya kaptırmış oldukları yürütme yetkisini geri almakla yetinmeyip, bugün artık yasama yetkisinin kullanılma biçimini de belirliyorlar. Parlamentodan sadece hükümet tasarıları geçerek yasalaşabiliyor. Sıkça başvurulanan kanun hükmünde karar-namelerle parlamentonun yasama tekeli kırılmış bulunuyor. İktidar partisi istemediği takdirde, parlamentonun hükümeti denetlemesi mümkün değil.

Şimdi artık parlamentolar, hükümetin kontrolüne geçmiş bulunuyor. Klasik demokrasinin kurumları arasında denge hızla bozuluyor, "yasama" ile "yürütme" arasındaki yarış, yerini hızla "iktidar-muhalefet" yarışına bırakıyor.

Demokrasilerin temel kurumları arasındaki bu güç kayması siyasi ilişkilerdeki değişimler kadar, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerle de yakından ilgilidir.

Parlamento Tenkitleri (B)

Parlamentoda yapılan konuşmalar, üyeleri iknadın çok milletvekillerinin kendilerini göstermelerine yaramaktadır. Hükümetin kurulması ve yıkılmasından, yasaların onaylanmasına ya da reddedilmesine kadar, her düzeydeki karar, iktidar partisinin merkez organlarının ve lider kadrosunun iradesini yansıtmaktadır. Liderin fiziki varlığını televizyonda ve gazete sayfalarında türlü ayrıntılarıyla gören kitleler, derinlemesine yorum ve eleştirilere tabi tutmaksızın liderin etkisinde kalmakta ve onu yüceltebilmektedirler. Böylece liderin kişiliği, temsil ettiği parti ile özdeşleşmekte ve kişisel iktidar kurumsal iktidarın önüne çıkmaktadır.

Özellikle karizmatik kişiliği olan yetenekli yöneticilerin işbaşına gelmesiyle, makamlar anayasa ve yasalarda öngörülenin ötesinde bir statü ve fonksiyon kazanmaktadır. Bu tür siyasi liderlere toplumun bağladığı umut ve beslediği güven, liderin kişiliğini kurumun önüne çıkarmaktadır.

Güçlenen hükümetler, bir zamanlar parlamentoya kaptırdıkları yürütme yetkisini geri almakla yetinmeyip, artık yasama yetkisinin kullanılma biçimini de belirliyorlar.

DEMOKRASİ DENİLEN BİR HAYÂL-İ MUHÂL

Mesut KARAŞAHAN

Demokrasi cinneti akli selimi, basiret ve feraseti tehdit ediyor; müslümanların şeytani ve rahmani güçleri arasında ayırım yapabilme güç ve yeteneğini zaafa uğratiyor.

Demokrasi Pasaportunuz Var mı?

Demokrasi cinneti geçiren bir toplum haline geliyoruz. Siyasal düşünce ve hayata ilişkin cümleler demokrasi kelimesi ile başlayıp bitiyor; demokrasi sözcüğü, siyasal nutukların besmelesine dönüşüyor. Haklar, özgürlükler, medeni ve insani davranış tarzları... hasılı ahlak ve erdem telkin eden her ne değer ve olgu varsa mutlaka demokrasi kavramıyla ilişkili olarak ele alınıp tartışılıyor.

Demokrasi gittikçe bir tapınışa dönüşürken, bir siyasi ritüel haline gelirken, ona karşıt olmak aforozu gerektiren affedilmez bir suç olarak görülmekte, Ortadoğu'nun engizisyon mahkemelerini hatırlatacak hükümlerle yargılanmaktadır.

Demokrasi üzerimize bir karabasan gibi çökmekte, siyasi taleplerin olmazsa olmaz şartlarından biri haline gelmektedir. İsmet Özel'in kelimeleriyle "dünyanın neresinde olursa olsun herhangi bir siyasi talepte bulunan kişiye pasaport sorar gibi 'sen demokrasiden yana mısın' sorusu sorulabilmektedir." Ve aslında köprübaşını tutmuş demokrasi haramilerinden gelecek böyle bir sorunun cevabı da bellidir; alternatif yoktur: "Demokrasiden yana olmadığımı söyle de yuvanı yapayım." (1)

Demokrasiye taraftar olmayanların yuvasının yapıldığı bir dünyada her bakımdan olgunluğun bir ölçütü gibi sunuluyor demokrasi. Ülke ekonomisini sar-

san seçimler, gürültülü ve şeytanca seçim kampanyaları, parlamentoda frak giymiş milletvekilleri hep toplumların zihinsel, düşünsel seviyesinin yüksekliğine yoruluyor, olgunluk ve gelişmişlik alameti sayılıyor, başka toplumlarla mukayesede önemli bir kriter işlevi görüyor.

Demokrasi çılgınlığının ayyuka çıktığı bir ülkede, yaşanan bu cinnet halinden ne yazık ki müslümanlar da nasibini alıyor. Hayatlarına ilahi düsturlarla biçim verme arzusu "biraz mahcup ama demokratik" talepler şeklinde kendisini dışa vuruyor. Seçimlerde elde edilen başarılarla birlikte demokratik hak ve özgürlük tekerlemeleri müslümanlar cephesinde de dillere pelesenk oluyor. Hatta kimi cemaat önderleri "demokrasinin artık yerleşmiş olduğunu" test edip onaylıyor, "demokrasiden bir daha geri dönülemeyeceği"ni müjdeliyor!

Demokrasi cinneti akli selimi, basiret ve feraseti tehdit ediyor; müslümanların şeytani ve rahmani güçleri arasında ayırım yapabilme güç ve yeteneğini zaafa uğratiyor. Batılı halklar nezdinde rağbetten düşerken Türkiye'de ve diğer bazı İslam ülkelerinde müslümanların başışladığı taze kanla neşvünema ortamı buluyor. Oyunun kurallarına riayet teminat altına alındıktan sonra İslami tandanslı siyasal hareketlerin önü açılabilir. Ve demokrasi adı verilen illüzyon mekanizması hayatîyetini bir biçimde devam ettirebiliyor.

Chomsky'nin ifadesiyle Batı demokrasilerinin tarihi, formel mekanizmaların çarklarının iş yapmak için değil de boşa dönmesini sağlamak için harcanan çabaların belgeleri ile doludur.

Halk Kendi Kendini Yönetebilir mi?

Ancak demokratik mekanizmanın işlemesi, sıklıkla iddia edildiği gibi halkın iradesinin iktidar olması anlamına gelmiyor. Çünkü gerek teorik gerekse pratik olarak bu pek mümkün görünmüyor. Sandıktan çıkan sonuç, iktidarı gerçekte elinde tutanlar açısından pek fazla değişikliğe yolaçmıyor. Ancak seçmen rolünü üstlenmiş yığınların iplerin kendilerinde olduğu hususunda tatmin olmalarını sağlıyor.

Hadiseyi teorik açıdan incelerken demokratik yönetim tarzının en büyük teorisyenlerinden biri olarak kabul edilen J. J. Rousseau'nun gerçek bir demokrasinin imkansızlığına dair görüşlerini hatırlamak ilginç olacaktır. Demokratik rejimin ana ilkelerini formüleştiren Rousseau tek meşru yönetim biçimi olarak doğrudan demokrasiyi kabul etmekte, fakat bu anlamda gerçek bir demokrasinin de tarih boyunca varolmadığını ve dahi varolmayacağını düşünmektedir.(2) Yine Rousseau'ya göre halkın kendi yetkilerini seçimle işbaşına gelecek bir topluluğa devretmesi kabul edilemez bir durumdur. O bundan dolayı İngiliz anayasasından söz ederken "İngilizler kendilerini hür sanıyorlar ama, gerçekte, yedi yılda bir gün, yani temsilcilerini seçtikleri gün hürdürler" diyecektir.(3)

Kanunların temsilciler tarafından yapılması halkın kendisine efendiler seçmesi temektir Rousseau'ya göre. Öyleyse kanunlar meydanlarda toplanacak halk tarafından yapılmalıdır. Fakat yine de hem yasa ve hem de yürütmenin halka ait olduğu bir toplumun varolabileceğine inanmaz; bunun ancak tanrılardan oluşan bir toplum tarafından gerçekleştirilebileceğini söyler. (4)

Bugün yaygın olarak demokrasiden kastedilen temsili sistemdeki vekalet olgusu, sistemin başlıca problem kaynaklarından biridir. Çünkü halkın temsilcisi sıfatını kazanıp vekaleti üstlenen kişi, bu vekalet hakkını keyfi biçimde kullanabilmektedir. Bu yüzden kimi Batılı yazarların demokrasiyi halkın kendi kendini yönettiği rejimler olarak değil, halkın tasvip ettiği rejimler olarak tanımladıklarını görüyoruz.(5)

Doğrudan demokrasinin yerini tutması beklenen çoğunluk sistemi, modern demokrasinin bir başka açmazına işaret eder. Çoğunluğun iradesi iktidara yansısı bile seçim sisteminin adaletsizliğinden dolayı

azınlık temsil edilmeyecek, talep ettiği hak ve özgürlükler, yasa ve uygulama değişiklikleri için iktidara geleceği zamanı kollayacaktır; iktidara gelebileceği güne kadar yok sayılacaktır. Gerçi seçim yasa ve usullerinin Türkiye'de olduğu gibi azınlığın çoğunluğa hükmetmesini sağlayacak bir tarzda yapıldığı durumlarda yüzde 51'e dahi gerek kalmadan Leslie Lipson'un ahlaksızlık olarak vasıflandığı vaka yaşanabilmektedir. Lipson demokrasinin bu açmazına ilişkin şunları söylemektedir: "Eğer bir hükümetin iktidarını haklaştıran şey rıza ise, bundan çıkarılacak sonuç, rızası olmayanlar için bu iktidarın haklı olmadığıdır. Yani bu iktidar ahlaksızdır. Çoğunluk bir niceliktir. Ahlak ise nitelikten oluşur. Bir nicelik ise bir niteliğe yolaçmaz."(6)

Çoğunluk sadece bir nicelik ifade ettiği içindir ki varacağı ortak karar, ortaya koyacağı irade mutlaka en doğru, en hakça, en uygun, en kamil yaklaşım olmayabilir. Çoğunluğun iradesi doğrultusunda şekillenen bir yönetim toplumsal zorbalığa zemin hazırlayabilir, diktaya dönüşebilir. 1934'te İtalya'da Mussolini'nin yüzde 99'luk bir oy oranıyla seçimlerin galibi olarak çıkması, çoğunluğun pek de tekin olmadığını, çoğunluk oyuna dayalı bir siyasi sistemin kolayca diktaya dönüşebileceğini gösteren ilginç bir örnek sunmaktadır.

Demokrasi Çarkı Nasıl Boşa Çevrilir?

Halbuki ülke içi ve dışındaki olaylara, siyasi, ekonomik gelişmelere ilişkin cehaletiyle çoğunluğu oluşturacak halk yığınlarının iradesini yönlendirmek bugünün teknolojik imkanlarıyla daha da kolay hale gelmiştir. Görünürdeki bütün bir demokratik mekanizmaya rağmen halkın politikada etkin bir yere sahipolmasını önleyecek sistemler geliştirilmiştir. Noam Chomsky'nin ifadesiyle "Batı demokrasilerinin siyasi ve ictimai tarihi, formel mekanizmaların çarklarının iş yapmak için değil de boşa dönmesini sağlamak için harcanan çabaların belgeleri ile doludur. Hedef, politikanın oluşması da halkın etkisini sıfırlamaktır."(7)

Demokrasi çarkının boşa dönmesini sağlamak için sermayenin hizmetindeki medya, çeşitli siyasi örgütlenmeler ve kamuoyu araştırma şirketleri hummalı bir çalışmaya girişmektedir. Seçim dönemleri başlıca TV kanalları arasındaki bir yarışa

dönüşmekte, desteklenen veya karşı çıkılan adaylar hakkında hiçbir basın meslek ilkesi, ahlaki düstur gözetilmeksizin bombardıman misali yayınlar yapılmaktadır. Bu yüzden California eski valisi Jerry Brown'un ABD'de Demokrat ve Cumhuriyetçiler olmak üzere iki değil, ABC, NBC ve CBS gibi TV kanallarından ibaret üç siyasi parti bulunduğunu ileri sürmesi şaşırtıcı gelmemeli, bunlara son yıllarda CNN adında bir yenisinin daha eklendiğini kabul etmelidir.(8)

Seçim kampanyalarının odaklandığı lider adayları ise aslında birer sembolik figüre indirgenmiştir. Halkla ilişkiler endüstrisinin ürettiği bu figürlere olağanüstü özellikler atfedilir, sorunların üstesinden hemen gelebilecek sihirli değnek sahibi bir masal prensine dönüştürülür. Kabilenin yönetiminde pay sahibi olan eski zamanların büyücülerinden farksız olarak günümüz medyası teknolojinin en son imkanlarıyla tılsımını oluşturur, seçmen adı verilen modern köleleri ağına düşürür. Amaçlanan şey, sömürü üzerine kurulu mevcut sosyo-ekonomik yapıya halktan gelebilecek tehditleri savuşturmaktır; bunun için sayısal çoğunluğun siyasal katılımında bulunması engellenmeye çalışılır; bunun için demokrasinin başarılı olmamasına çalışılır. (9)

Siyaset alanında ilerleyebilmek bu şartlar altında ancak medyanın onay ve desteğiyle mümkün olabilmektedir. Bu onay ve desteği edinmenin de elbette bazı şartları vardır: Aptallık ve yetersizlik.(10) Egemen güçlerin, gerçekte iktidarı elinde tutan odakların çıkarlarına zarar veremeyecek, olup biteni, oynanan oyunları, çevrilen dolapları anlayamayacak kadar aptal ve yeteneksiz olmak, gerektiğinde hükümet programının okunması, mecliste bir takım el kol hareketleriyle sonucu belli oylamalara katılınması gibi bazı sembolik görevlerle yetinmek, politikaya giriş ve merdivenlerde üçer beşer yükseliş hakkını kazandırabilir.

Öte yandan demokratik kuruluş ve örgütlerin sahibolduğu güç ve imkanların eşit olmayışı da siyasal katılımı engelleyici, kısıtlayıcı bir durum meydana getirir. Daha iyi örgütlenmiş, daha fazla güce sahip gruplar yarışçı ve rekabetçi bir demokraside rakiplerine üstün gelecek, katılımı anlamsızlaştıracaktır. Büyük şirketler, dev tröstler, karteller ve iyi örgütlen-

miş lobilerin günümüzde demokratik kurum ve kuruluşlar, parlamentolar üzerinde sahibolduğu tesir ve yönlendirme gücü iyi bilinmektedir.(11)

Demokrasiye ilişkin bir başka illüzyon da insan hakları konusunda

oluşturulur. İnsan hakları kavramının ancak Batılı demokrasiler dahilinde sözkonusu olabileceği vurgulanır; demokratik mekanizmanın varolmadığı veya iyi işlemediği (?) bir yerde insan hak ve özgürlüklerine saygı ve riayetin de gerçekleşmeyeceği iddia edilir.

Bugün bu yönetim biçimini tüm dünya ülkelerine pazarlamaya çalışan başta ABD olmak üzere Batılı ülke yönetimlerinin aynı konuda yeterince hassas olup olmadıkları, bu konuda bir standarda sahip olup olmadıkları pek akla gelen sorular değildir. Tarihte demokratik bir rejimle yönetilmedikleri halde düşünce ve eylem alanında fertlere ve cemaatlara oldukça geniş hak ve özgürlüklerin tanındığı toplumların görülüp görülmediği araştırılmaya değer bulunmaz. Ya da geçmişte demokrasiye sahip olmayan gerek Batılı gerekse Doğulu toplumlarda kaç büyük düşünür ve alimin yetiştiğini, sözde düşünce özgürlüğüne sahip, fakat gayet sinsî bir biçimde düşüncenin denetim altında tutulduğu, kısırlaştırıldığı bugünün demokrasilerinde bunların sayısının ne olduğunu mukayeseye ihtiyaç duyulmaz. Çünkü modern demokrasinin hak ve özgürlükler konusunda mukayese kabul etmez bir genişliğe sahibolduğuna dair beyinler şartlanmıştır. Çünkü demokrasi, bir karşılaştırma yapmak gerektiğinde mutlaka monarşi, aristokrazi ve teokrasiyle kıyaslanmaktadır ki, bunun sonucunda varılacak hüküm de bellidir. Halbuki demokratik rejimleri, o kendinden çok emin bir şekilde, büyük bir gururla iddia edilen teorik nitelikleri taşıyıp taşımadıkları, kitaplarda demokrasiyi

1993 Ekiminde Moskova parlamentosunun tanklarla bombalanması Batılılarca anti-demokratik bulunmamıştı.

Demokrasi, bir karşılaştırma yapmak gerektiğinde mutlaka monarşi, aristokrazi ve teokrasiyle kıyaslanmaktadır ki, bunun sonucunda varılacak hüküm de bellidir.

**Direksiyonun
gerçekten halkın
eline geçmesi
tehlikelidir ve
böyle istenme-
yen bir gelişme
"demokrasi kri-
zi" olarak adlan-
dırılır.**

demokrasi yapan özellikler olarak sıralanan hususiyetlere sahip olup olmadıkları gözönünde bulundurulmalı değil midir? Bu yapılmadığı için, mesela modern demokratik devletin ne kadar ceberrut bir hale geldiği, bireyin ise onun karşısında nasıl da atomize olduğu gözardı edildiği için, monarşi ve teokrasiye nazaran elbette kabule şayan bulunacaktır demokrasi.

Sadece demokrasiye maledilen olumlu nitelikler olarak seçim, siyasal katılım, muhalefet, farklı dini, kültürel, etnik toplulukların kendilerini ifade ve temsil edebilmesi gibi kavramları da burada zikretmeliyiz. Başka toplumların geçmişlerinde benzer siyasal davranışların görülüp görülmediğine bakılmaksızın bu tür kavramlar da medya tarafından sadece Batı'ya özgü, Batı'nın insanlığa kazandırdığı kavramlar olarak sunulmakta, başka kültür ve geleneklerde kimi zaman yaklaşık, kimi zaman birebir karşılıklarının bulunduğu görmezlikten gelinmektedir. (12)

İllüzyonlar Gücünü Yitirirken..

Herodot, İran derebeyi Büyük Keyhüsrev'in ağzından "Bu kavimlerin sitelerinde bir meydan var, birbirlerini aldatmak için orada toplanmayı adet edinmişler" diye bahsetmişti demokrasinin tarihte ilk defa görüldüğü Antik Çağ Yunan sitelerinden. (13) Doğrudan demokrasinin tatbik imkanı bulduğu bu dönemde demokrasi sözcüğünün gerek Herodot'ta, gerekse Aristofanes'in komedyelerinde yalancılık ve sahtekarlıkla özdeş hale getirilmesi, alay konusu edilmesi ilginçtir.

Yunan siteleriyle birlikte tarih sahnesinden silinen, Fransız İhtilali ve Amerikan devrimleriyle birlikte tekrar Batılıların gündemine giren demokrasi özellikle 2.Dünya Savaşı'ndan bu yana alternatif bir rejim ortaya konamadığından kabul edilebilir tek yönetim biçimi olarak temayüz etmiştir. Bugün gelinen noktada ise kitleler nezdinde itibar kaybeden demokrasi, illüzyon gücüyle ayakta durabildiği gibi, onu insan hakları ve serbest pazar ekonomisiyle birlikte paketleyip 3.Dünya'ya pazarlamaya çalışan ABD liderliğindeki Batılı devletler nezdinde de herhangi bir standarttan yoksun gözükmektedir. Dünyanın dörtbir yanında ABD ve şerikleri tarafından gerçekleştirilen katliamların, işgallerin, sömürünün mazeret ve kılıfı işlevini görmektedir. Bir tarafta demokratik ku-

rumlardan yoksun olduğu iddiasıyla, demokrasiyi götürme iddiasıyla dünyanın değişik bölgelerine askeri müdahalelere kalkışırken, 1993 Ekim'inde Moskova'da yaşanan parlamentonun feshedilerek tanklarla bombalanması türünden hadiselerle onay verilebilmektedir. Elbette söz konusu olan Batılı kapitalist güçlerin çıkarlarıdır, sömürülerinin devamı ve yaygınlaştırılmasıdır. Yoksa direksiyonun gerçekten halkın eline geçmesi tehlikelidir ve böyle istenmeyen bir gelişme "demokrasi krizi" olarak adlandırılır. (14)

Günümüzde artık demokrasiyi ayakta tutan illüzyonlar gücünü yitirmeye başlamış, Batıda halk seçim sandıklarına rağbet etmez olmuştur. ABD'de politikaya yabancılaşma, oy kullanmayanların en büyük siyasal partiyi oluşturduklarını düşündürecek kadar artmıştır. (15) Halkın temsilcilerinin, kendi seçmenleri bir yana bizzat kendilerini bile temsil edemedikleri, globalleşen dünya ekonomisi karşısında ulusal egemenlik kavramının içeriğinin boşaldığı bir dönemde demokrasi önemli bir çıkmazla karşı karşıya iken, müslümanlar bu çöküş sürecini tersine çevirecek yaklaşımlar yerine İslam'ın temel ilkeleri ışığında sadece kendilerinin değil, tüm dünya halklarının kurtuluş ümidi olacak bir siyasal ve toplumsal sistemi ortaya koymanın çabasını göstermelidirler.

DİPNOTLAR

1. İsmet Özel, Cuma Mektupları II, Çıdam Yay. İst, 1989, s.72.
2. Gaetano Mosca, Siyasi Doktrinler Tarihi, Varlık Yay. İst. 1968, s.188.
3. Age.
4. Murat Sarıca, Siyasi Düşünce Tarihi, Gerçek Yay. İst. 1987, s.90.
5. Ali Bulaç, İslam ve Demokrasi, Beyan Yay. İst. 1993, s.41-42.
6. Aktaran A. Bulaç, age. s.56.
- 7.Noam Chomsky, Detering Democracy (Pınar Yayınları'nca basımı yapılmaktadır.)
8. NPQ, 4/1993.
9. N. Chomsky, age.
10. Age.
11. A. Bulaç, age. s.29.
12. Age. s.10.
13. G. Mosca, age. s. 36.
14. Chomsky, age.
15. Nathan Gardels, NPQ, 4/1993.

İSLAMDA YÖNETİM VE İTAAT

Abdülkadir KARAMAN

Saltanat yönetimlerine karşı gelenler, en başta mezhep imamları olmuş, kimi bu konuyu sadece tartışmış, kimi de bizzat eyleme geçerek karşı koymaya çalışmıştır.

İslam hukukunda 'yönetici ve yönetilen hukuku kadar yanlış anlaşılabilir ve özellikle yanlış anlaşılması istenilen bir başka saha olmamıştır' dersek fazla bir abartma yapmamış oluruz. Dört halife döneminin sona ermesinden itibaren bir saltanat idaresine dönüşen İslam topluluklarının idaresi günümüze kadar hep tartışılmalıdır. Saltanat yönetimlerine karşı gelenler, en başta mezhep imamları olmuş, kimi bu konuyu sadece tartışmış, kimi de bizzat eyleme geçerek karşı koymaya çalışmıştır. Bu tartışma günümüze kadar gelmiş ve halen de tartışılmaktadır.

Zamanımızda bunu tartışmak ve prensiplerini ortaya koymak zorunda olduğumuzu hissediyorum. Birçok İslami topluluk bu ilkelerden habersiz olduğundan dolayı ya kötü niyetli idareciler eliyle istismar edilmiş ya da sonu çıkmaz bir noktaya gelip saplanmıştır. Çok iyi niyetlerle başlayan hareketler, zaman, insan, kaynak israfıyla noktalanmış, taraflar birbirlerini suçlamış, yeni bir fitneye sebep olmuştur. Geçmişte süttan ağzı yanan saf ve fedakar insanlar, en iyi niyetli girişimlere bile şüpheyle bakar bir hale gelmiş ve yoğurdu üfleyerek yeme sevdasıyla pasifize olmuştur. Bazıları tarafından da tembelliklerine ve korkaklıklarına mazet olarak çıkan fitneler ileri sürülmüştür. Bu sebeple öncelikle birlikte yapılması gereken yeni projelere girişmeden önce müslümanların yönetici ve yönetilen hukuku alanlarında bilinçlenmeleri gerekmektedir.

Bu araştırmanın amacı bu konudaki genel ilkeleri ortaya koymaktır. Bu incelemede öncelikle Kur'an, Sünnet kaynaklarına ve İslam tarihindeki uygulamalara müracaat edilmiştir. Takdir edilir ki bu çok kapsamlı bir inceleme olup, ancak bir kitap halinde bütün yönleriyle ortaya konabilir. Buna rağmen bir makale sınırları içerisinde ana konulara temas etmek suretiyle bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

Cemaat Çalışmalarında İlk Kural Ehliyet Şartı Olmalıdır

"Allah, size emanetleri ehline vermenizi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah, işiten, görendir." 4/58.

"Kim müslümanların işini üstlenir de, daha ehil olanı varken başkasına bir iş verirse, Allah ve Peygamberine hainlik etmiş olur." Buhari, Cum'a 29; Müslim, İmare 19.

"Kim, içlerinde tayin edeceğinden daha çok halkın sevgisini kazanmış biri bulunduğunu bilerek bir topluluğa emir tayin ederse, Allah'a, Peygamberine ve müminlere hainlik etmiş olur" Buhari, Ahkam 7; Müslim, İmare 14.

Haz. Ömer (r.a.) "Kim müslümanların bir işini üstlenir, sonra da aralarındaki dostluk ve yakınlık dolayısıyla birine iş verirse, Allah'a, Peygamberine ve müminlere hainlik etmiş olur" demiştir.

Yine Ebu Hüreyre Resulullah'ın şöyle

Sınıfsız bir toplum; ancak ehil olana, toplumun en üst tabakalarına ulaşma imkanını veren ehliyet prensibi sayesinde gerçekleşir.

buyurduğunu rivayet eder. "Emanet kaybedilince, kıyameti bekleyin" Bunun üzerine "Emanetin kaybedilmesi nedir? diye soruldu. "İş ehil olmayana verildiğinde, kıyameti bekleyin" cevabını verdi.

Emanetin ehline verilmesi kavramını anlayabilmek için önce ehliyetin tarifini yapmak gerekir. Bir işe ehil olmak; o işi başarmak için gerekli vasıfları kendinde toplamak demektir. O işin başarması hangi vasıfları gerektiriyorsa ehil olmanın şartları da onlardır. Örnek vermek gerekirse bir savaşın kazanılması için doğru ve cesur kararlar almaya, akıllı ve kurnaz davranmaya, silahlardan anlamaya, yeni durum ve şartlara göre hemen tavır almaya ve irade sahibi olmaya ihtiyaç vardır. O halde komutaya ehil olmanın şartları da bunlardır. Bir ana okulunda öğretmenlik yapmak için çocukları sevmek, onlarla sabırla ilgilenmek, çocuk ruhundan anlamak ve biraz da çocuk olmak lazımdır. O zaman diyebiliriz ki ana okulunda öğretmenlik yapacak kişinin ehil olması bu vasıfları taşımasını gerektirir.

Emanetlerin ehil olanlara tevdi edilmesini anlayabilmek için; emanetin ne olduğunun da tanımlanması gerekmektedir. Emanetler; korunması ve yerine getirilmesi gerekli haklardır. Yönetim alanında ise; hakları gözetme, hak sahiplerine verme ve yerine getirme anlamında kullanılır. Böylelikle o hak sahibine hakkını vermek, her işi veya görevi ona ehil olana vermek anlamında, adaletle ilgilidir. Bu durum emanetin "Kamu görevi" ve "liderlik" anlamıyla kullanıldığı pek çok hadiste kendini göstermektedir.

Günümüzde çeşitli topluluklarda gerek o toplulukların yönetimine gerekse işlerin başına geçirilen kimselerin tayininde ehliyet prensibine değil; çoğu zaman kıdem esasına, yani eski olmak şartına bakılmaktadır. Bazen de daha kötü olarak hemşehricilik, akrabalık, başkanın yakını olmak veya lidere dalkavukluk etmek gibi kıstaslara göre karar verilmektedir ki bunlar bir toplumun yokolma sebepleri arasındadır. Bir toplumun ilerlemesinin ana unsuru toplumun her işinin başına ehil insanların geçişini sağlamaktır.

Peygamberimizin "Emanetler, ehil olmayana verildiğinde, kıyameti bekleyin" sözünün bir anlamı da "ehil olmayanın işbaşına geçtiği toplumlarda kıyamı yani ayaklanmaları bekleyin"dir. Nitekim tarih boyunca ehil olmayan insanların idaresindeki toplumlar rahat yüzü görememiş,

ekonomik sosyal ve siyasal problemlerin çözülmemesi dolayısıyla toplumlar, iç çalkantılar ve karışıklıklarla yok olmuşlardır. Bunu araba sürmeye ehil olmayan bir kişiye otomobilin direksiyonunun teslim edilmesine benzetebiliriz. Bu kişi en kısa zamanda arabasını bir yere çarpacak, maddi ve manevi kayıplara yolaçacak belki de bazı insanların ölümüne sebep olacaktır. Kazayı önlemenin yolu, bütün şoförlerin ehil olması, yani araba sürmek için gerekli yetenek, bilgi ve beceriye sahip olmalarıdır. Ancak o zaman trafik düzenli olacak, kazalar minimuma inecek, maddi ve manevi zararlar en aza indirilecektir.

İşlerin başına ehil olanların geçirilmesi ilkesi islamda ilk önce saltanat yönetimlerinde bozulmuştur. Sultanın oğlu ehil olmasa da, beceriksiz ve zayıf olsa da, hatta emanete layık olma anlamında 'Allah korkusu' taşııyorsa bile yine veraseten sultan oluyor ve işlerin başına geçiyordu. Onun seçtiği diğer amirler de yine ehliyet-siz olduğundan toplumdaki işler ehliyet-siz, beceriksiz ve zayıf insanların elinde kalıyordu. Bu durumun neticesinde sosyal, ekonomik problemler adalet ölçülerine göre çözülüyor, üstüste yığılıyor ve sosyal, siyasal patlamalara yani toplumsal kıyamete yol açıyordu. Bunun üzerine sultanlar kendi marifetleri olan bu olayların üzerine şiddetle gidiyor ve topluma zulmediyorlardı. Bu sebeple ehliyet prensibi öncelikle saltanat yönetiminin kendisine aykırıdır.

Batı toplumlarında aynı şekilde kralların, prenslerin yönetimleri ehliyet prensibine aykırı olduğundan onlar da toplumsal çalkantılardan kendilerini kurturamamışlardır. Batı toplumlarında da, ekonomik kaynaklar veraset prensibine göre yani babadan oğula intikal ediyordu. Baronları, Sör'leri ve derebeylik kurumunu buna örnek olarak gösterebiliriz. Hatta Hindistan'da meslek seçimi dahi veraset prensibine göre yapılıyor, insanlar sahiboldukları kast denilen sınıfların dışında bir meslek edinmiyorlardı. Bir insan süpürgeci bir babanın kastında doğmuşsa; oğlu da süpürgeci oluyor, ne kadar akıllı olursa olsun bir doktor olamıyordu.

Yukarıdaki örneklerden ehliyet prensibinin uygulanmaması sonucu, toplumlar da sınıfların ve kastların oluşacağını söyleyebiliriz. Sınıfsız bir toplum; ancak ehil olana, toplumun en üst tabakalarına ulaşma imkanı ve olanağını veren ehliyet prensibi sayesinde gerçekleşir.

Ehliyet; her görevle ilgili onu başarmak için yeterli şartlar ve özelliklerdir demiştik. Bu özellikleri içinde bulunduran ehliyeti; güç, kuvvet ve Allah korkusu olarak ikiye ayırabiliriz. Bu iki özelliğin en üst seviyede birarada bulunduğu insanlar ehil insanlardır. Ancak bu iki özelliği birarada en üst seviyede taşıyan ehil kişiler bulunamazsa kuvvetli, güçlü ve yetenekli olanı tercih etmek gerekir.

Ahmed b.Hanbel'e savaş sırasında ortaya çıkan biri kuvvetli günahkar, öteki zayıf salih iki kişiden hangisinin emir (komutan) atanacağı sorulunca; şu cevabı vermiştir:Kuvvetli günahkarın kuvveti müslümanlara, günahı kendinedir. Ama zayıf salihin iyi hali kendine zayıflığı müslümanlaradır. Bu yüzden günahkar kuvvetli(yetenekli) komutan olur. (Siyaset, İbn Teymiyye, Shf. 46)

Hız.Peygamber, Halid b.Velid'i müslüman olmasından itibaren komutan olarak görevlendirdi. Halid bazen hoş gitmeyecek davranışlarda bulunsada "Halid, Allah'ın müşriklere çektiği kılıçtır." (Buhari, Ahkam, 35-Nesai, Kudat 17) buyururdu. Hatta bir defasında ellerini göğse doğru kaldırarak "Allah'ım Halid'in yaptığından dolayı affını istiyorum" diye dua etmiştir. Nitekim Halid'i Cezime'ye gönderdiğinde, o meşru olmadığı halde onlarla savaştı ve mallarını şüpheli bir şekilde aldı. Yalnızda bir sahabe onun bu yaptığını hoş karşılamamıştı. Bu olay üzerine Hız.Peygamber onların diyetini ödedi ve onlara tazminat verdi. Bütün bunlara rağmen, savaş emirliğinde sürekli olarak ona öncelik tanırdu.

Gerçekte Ebu Zerr eminlik ve doğrulukta Halid'den iyi vaziyetteydi. Bununla beraber Hız.Peygamber (yöneticiliğe talip olduğunda) Ebu Zerr'e "Ebu Zerr! Seni zayıf görüyorum. Bilirsin ki kendim için sevdiğimi senin için de severim. Sakın iki kişiye başkan (amir), yetim malına da vasi olma. O bir emanettir. Kıyamet günü de hakkıyla alan ve yerine getirenler dışındakiler için pişmanlık ve rüsvaylıktır." (Müslim İmare 16) Bununla birlikte Hız.Peygamber "Bu gökkubbenin altında ve yerin üstünde Ebu Zerr'den doğru sözlüsü yoktur." dedi. (Tirmizi, Menakıp35)

Cemaat Çalışmalarında İkinci Kural Şura ve İstişare Esasıdır

Al-i İmran Suresi 159. ayette "(Ey Peygamber) Allah'ın rahmeti nedeniyle ki sen

onlara yumuşak ve nazik davrandın. Eğer sen kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi... İşlerle ilgili onlara danış, ama (bir işi yapmak için kararını verdin mi Allah'a dayan (ve onu yap))." Yine Şura Suresi 38. ayette; (Cennetlik müminlerin vasıfları anlatılırken): "İşleri kendi aralarında şura ile olanlar.. ve haklarına tecavüz edildiği zaman, birlik olup karşı koyanlardır."

Yukarıdaki ayetlerden açıkça anlaşıldığı gibi işlerin, çalışma ve etkinliklerin şura ve istişare esasına göre alınmış kararlardan oluşması gerekmektedir. Şura bir liderin anladığı gibi sadece laf olsun kabilinden bir danışma kurumu değildir. Şura; siyasette ve sosyal etkinliklerde bir siyasi katılımı gerektirmektedir. Bu siyasi katılım, kişilerin kendilerini ilgilendiren kararlara aktif iştiraklerini içerir. Şura'da taraflar fikirlerini önerilerini serbestçe hiç bir baskı altında kalmadan ifade edebilmelidir. Yani şura; lider ve başkanların şura'ya danışarak yine de kendi bildiklerini okumaları değildir. Mevdudi bu konuda Tefhimu'l Kur'an adlı eserinde: "Onlarla istişare ettikten sonra, ittifak ve çoğunlukla alınan karara uyun" anlamını çıkarır. (Tefhimu'l Kur'an 5.Cilt Shf 233)

Bu kuralın uygulanmadığı topluluklar ve kurumlar; bir süre sonra lider ve başkanların diktası altında köle ruhlu insanların toplandığı ve hiçbirşey düşünemeyen ve fikir üretemeyen bireylerin toplandığı cemaatler haline gelirler. İnsiyatif kullanamayan hiç bir çözüm üretemeyen bu insan toplulukları, sosyal ve siyasal hiç bir görevi de başaramazlar. Başkanlar ve liderler yanıldıklarında; onları düzeltecek ve onlara doğruyu, güzeli ve iyiyi tavsiye edecek kimseyi bulamazlar. Bu insanların şunu düşünmeleri lazımdır. Hız.Muhammed (S.A.) insanların en zekisiydi. Ancak o dahi Allah'ın emri uyarınca sürekli ashabına (arkadaşlarına) da ışıyordu. Hatta bir sahabe "Ben Muhammed kadar ashabına danışan bir kişi görmedim" sözü Hız.Muhammed'i diğer liderlerden ayırıyordu. Bazen Uhud harbinde olduğu gibi kendi fikrine zıt olsa bile, onların çoğunlukta önerdikleri fikirlere katılıyordu. Şura kurumu ne yazık ki saltanat dönemlerinde sultanlar tarafından önceleri bir formalite haline getirilmiş, fonksiyonu yokedilmiş, bir süre sonra da tamamen unutulmuştur. Günümüzde müslüman toplum ve cemaatlerin en büyük zaafı da budur. Şuranın

Şuranın uygulanmadığı topluluklar, lider ve başkanların diktası altında, köle ruhlu ve hiçbirşey düşünemeyen, fikir üretemeyen bireylerin toplandığı cemaatler haline gelirler.

**Örneklerden
anlaşılmaktadır
ki İslam'da seçi-
min bir şekli
yoktur. Yönetici
ve yönetilene
bağlayacak
bir akit
yapılabileceği
gibi; zamanın
gereklerine göre
farklı ilkeler de
konabilir.**

tam ve gerçek manasıyla yeniden canlandırılması ve yaşanır hale getirilmesi gerekmektedir. Yeni lider ve başkanların yetişmesi ve müminlerin kendilerine güvenir hale gelmesinin yeni çözüm ve fikirler üretmelerinin şartı da budur. Müminlerin başlarındaki insanları uyarmaları ve şuranın ve istişareninin yaşanır hale getirilmesi birçok boşluğu düzeltecektir. Şuranın bir başka faydası da yeni lider ve başkanların yetişmesine imkan hazırlamasıdır. Önerdikleri fikirler ve teklif ettikleri kararların doğru çıkması oranında genç ve dinamik insanlar ehliyetlerini isbat edecek, cemaat ve toplulukların kendilerine hedef aldıkları işleri başarmalarına yardımcı olacaklardır.

Yine işlerin kendilerine danışıldığı ortamlarda bireyler, konuya daha fazla ilgi gösterir ve kendilerini yetiştirmek ihtiyacını hissederek.

Günümüzde bir çok dernek ve vakıf toplantısında ne yazık ki hakkıyla bir oylamanın yapıldığını görememekteyiz. Sanki "oylama yapmak" İslam'a aykırıymış gibi bir tavrın içine girilmiştir. Bu da pek tabiidir ki lider diktatöryası yaratmıştır. Ancak bu geleneğin temelinde yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi saltanat dönemlerinin etkisi vardır. Bu konuda en güzeli; önce kararın nasıl alınacağı hususunda açıkça sözleşme yapmaktır. Bu konuyu anlatırken ille de bütün kararlarda çoğunluk esasına uyulmasını önermiyoruz. Çoğunluk esasına göre karar alınacağı gibi kararlar bir kurula veya başkana da bırakılabilir. Ancak bunun şartlarının ve yetki alanlarının sınırının çizileceği bir sözleşmeye baştan gitmek herhalde en doğru yoldur.

Seçim Esası

İslamda yönetim ve yönetici seçimi iki taraflı bir akitir. Tarafları: 1. Ümmet, akit yapan taraftır. 2. Yönetim emaneti kendisine verilen yöneticidir.

Bu iki tarafın anlaşmasına bey'at denir. Bey'atın anlamı konusunda İbn Haldun "Emir'e ve veliahde bey'at ettiklerinde akdin pekiştirilmesi için tokalaşırlar. Bu pazarda alıcı ve satıcının yaptığına benzediğinden, bey'at olarak adlandırılmıştır" der. (İbn Haldun, Mukaddime, 2/719) Seçim 'iki taraflı bir akit' olduğundan tarafların bu konuda hür iradeleriyle anlaşmaları gerekmektedir. Bu sebeble, iktidar bir tarafın zorla ve gasbederek alabileceği bir hak olamaz.

Kur'an-ı Kerim de bey'atle ilgili olarak "Allah'ın eli, onların elleri üstündedir." (48/-10) diyerek, bu konuda anlaşma yapan ve söz veren yönetici ve yönetilenlerin yardımcılarının Allah olduğuna işaret etmiştir.

Peygamberimizin vefatından sonra müminler toplanarak Hz.Ebubekir'i halifelğe seçmişlerdir. Burada bütün ümmetin katıldığı bir seçim vardır. Tartışmaları iki gün sürmüştür. Peygamberimiz'in yerine kimseyi işaret etmediği, ancak namazları Hz.Ebubekir'e bıraktığı söylenir. Zaten açıkça birisini işaret etseydi; sahabe iki gün tartışmalara girmez o an işaret edilen şahsa biat ederdi.

Hz.Ebubekir kendisinden sonra Hz.Ömer'i aday göstermiştir. Ancak müminler daha sonra bunu tasdik manasında Hz.Ömer'e biat etmişlerdir. Biatın kelime anlamı pazarda karşılıklı bir fiat üzerinde anlaşmak demektir. Bu durumda biat; seçmenlerin adayı yöneticiliğe kabul ve itaat edeceklerine dair verdikleri söz alamında kullanılmaktadır.

Hz.Ömer kendisinden sonra, önder seçme işini bir kurula havale etmiştir. Bu kurul Hz.Osman'ı seçmiştir.

Hz.Osman'ın şehadetinden sonra ümmetin tamamına yakın kısmı Hz.Ali'yi seçmiştir.

Yukarıdaki örneklerden anlaşılmaktadır ki İslam'da seçimin bir şekli yoktur. Adayları yöneticiliğe atamak isteyen üyelerin tamamının katıldığı bir seçim veya bir kurulun seçmesi şeklinde olmaktadır. Bu konuda yönetici ve yönetilene bağlayacak bir akit yapılabileceği gibi; zamanın gereklerine göre farklı ilkeler de konabilir. Ancak bütün düzenlemelerin ortak olan noktası; şekli nasıl olursa olsun neticede adayların işbaşına seçimle geldiği ve gelmesi gerektiği esasıdır.

Adaylık Sorunu, Adayın Belirlenmesi Yöntemi

Aday gösterme hususunda; peygamberimizin, fertlerin 'ben yöneticiliğe talibim' diyerek ortaya çıkmasını hoş karşılamadığını bildiren hadisleri vardır. Bir defasında Hz.Peygamber'in huzuruna bir topluluk girer ve vilayet (kamu hizmeti) ister. Bunun üzerine Hz.Peygamber "Biz vilayeti (kamu hizmetini, memuriyeti), ona talip olana vermeyiz." der.

Bu durumda seçimlerin aday ve liste çıkarmadan, seçicilerin yönetici olarak fay-

dalı olacağına inandıkları insanları seçmelerinin daha uygun olacağı düşünülebilir. Böylece insanların aday olarak ortaya çıkıp, seçilemeyince kırılmalarının da önüne geçilmiş olur. Yine seçiciler de sadece aday olarak ortaya çıkanları değil; bütün ehliyet sahibi gördükleri müslümanları seçme yetkisine kavuştukları için daha geniş ve doğru seçim yapma imkanları vardır.

Adaylıkta bir başka sorun efdaliyet (üstünlük) düşüncesi idi. Halifenin Kureyş soyundan olması gerektiğine karşı çıkanlardan biri de Gazali'dir. "Kimin kimden üstün olduğunu Allah bilir, gerisi zandır. Bu konuda sahih naslardan delil göstermek mümkün değildir." der. (Gazali, El-İktisat s.153)Gazali:'Kureyş'in üstünlüğünün savunulamayacağını' savunuyordu. Halbuki Hz.Peygamberin bir hadisinde "İmam Kureyş'tendir." denildiği iddia ediliyordu. Peygamberimizin böyle bir söz söylemediğine inanıyoruz. Çünkü bu Kur'an'da ifade edilen insanların eşitliği prensibine aykırıdır. Ancak bu söz söylenmişse dahi; o dönemin ve şartların siyaseti gereği zaman ve şartlarla sınırlı bir söz olabilir. Çünkü Kureyş kabilesinin Araplar arasında saygın bir yeri vardı. Kureyşten olmayan bir imama Arapların itaat etmemesi muhtemeldi. Bu sebeble imamın Kureyşten seçilmesi tavsiye veya politik bir tercih olabilir. Bugün Türkiye'de "imamın Türklerden olması iyi olur" denmesi gibi bir tavsiye olabilir. Yoksa İslamiyetin başından beri iddia ettiği insanların eşitliği ve hepsinin Adem'in çocukları olduğu gerçeğine ters düşecek şekilde Kureyş'in üstünlüğünün veya Türklerin üstünlüğünün savunulması mümkün değildir.

Yönetimde İtaat ve İlkelerden Sapma

Yönetici seçiminden sonra, yönetilenlerin sorumluluğu bitmiş değildir. Öncelikle yöneticiye itaat yönetilenlerin görevidir. Ancak bu itaat kayıtsız ve şartsız bir itaat değildir. Bu konu en yanlış anlaşılan konulardan biridir. İtaatin sınırlarını anlayabilmek için bu konudaki ayeti incelemek gerekmektedir.

4/59:" Ey inananlar. Allah'a itaat edin, Resul'e ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin. Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, Allah'a ve ahiret gününe(gerçekten) inanıyorsanız onu Allah'a ve Rasulüne götürün. Bu daha

iyidir ve sonuç bakımından da daha güzeldir."

Ayetin birinci bölümünde; itaatin öncelikle Allah'a olması gerektiği belirtilmektedir. Allah'la bugün bizlerin bir irtibat kurması düşünülemeyeceğinden bu itaatin onun emir ve buyruklarını ihtiva eden Kur'an'a tabi olmak olduğu anlaşılır. Müminlerin Kur'an'a tabi olabilmeleri için öncelikle onun buyruklarını bilmek zorunda oldukları muhakkaktır. Emir sahipleri ve yöneticiler de birer mümin olduklarından bu itaat onları da kapsar. Yine peygambere itaat; peygamber vefat ettiğinden dolayı sahih ve mütevatir sünnetine itaat olarak anlaşılmalıdır. Yönetici ve yönetilenlerde bu ilkelerle bağlıdır. Müminlerin itaat sorumluluğu işte bu iki sahanın dışında emir sahiplerinin takdirine bırakılmış saha olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bunu günümüzdeki anayasa, kanun, tüzük ve yönetmelik hiyerarşisine de benzetebiliriz. Nasıl kanunlar anayasaya aykırı olamaz, tüzük ve yönetmelikler de kanuna aykırı olamazsa; olanlara da uyma zorunluluğu yoksa; müminlerin de Kur'an'a ve mütevatir sünnet'e aykırı emirlere itaat etme zorunlulukları yoktur. Bu sebeble öncelikle müminler neye itaat edip etmeyeceklerini bilmek için Kur'an ve mütevatir sünneti bilmek zorundadırlar. Bu konuda eğrilenleri de bir sahabe'nin Hz.Ömer'e dediği gibi; "kılıçlarıyla düzeltmeleri" gerekmektedir.

Yönetenler İslam hukukunda yönetilenlerle eşit durumdadır. Kutsal değildir. Hata yapabilir. Tüm müminlerin birbiriyle öğütlenmesi ve iyiliği emredip, kötülükten alıkoyma prensibi gereğince eleştirilebilir ve karşı çıkılabilir. "Yaratana isyanda, yaratılana itaat yoktur." Buhari, Ahkam, 4; Müslim, İmare 39

Yukarıdaki ayetin ikinci bölümünde "bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz" şeklindeki ifadede yönetici ile yönetilenler arasında bir ihtilaf veya çekişme çıkabileceği bu ihtilafın Kur'an ve Sünnet'e göre çözülmesi gerektiği anlatılmaktadır. Bunu bilecek olanlar da fakirler ve ulemadır. Dolayısıyla yönetici ve yönetilenler arasındaki çekişmeler bir alimler heyetinin hakemliğinde çözülür. Bu bir nevi anayasa mahkemesi görevi yapar. Çünkü bütün müminlerin birbirlerine velayet ile iyiliği emredip, kötülüklerden alıkoyma hakları vardır. Her müminin bu konuda yöneticiyi uyarmak ve fakihlere başvurmak hakkı vardır.

Yönetenler İslam hukukunda yönetilenlerle eşit durumdadır; müminlerin birbiriyle öğütlenmesi prensibi gereğince eleştirilebilir ve karşı çıkılabilir.

SÜNNETİ NASIL ANLAMALIYIZ? (II)

Hayri KIRBAŞOĞLU

Sayın Kırbaşoğlu'nun AKV'de verdiği seminerin metnini yayınlamaya geçen sayıda kaldığımız yerden devam ediyoruz.

Yine vahy-i metlûv, gayri metlûv, hadîs-i kutsî gibi konular da sünnet konusunun tartışılmasını etkileyen konular. Bugüne kadar sünneti, vahy-i gayri metlûv olarak algılayan bunu da "vemâ yentîku anî'l-heva" ayetine dayandıranlar için bu ayetin bu konuyla alakalı olmadığı hususunda ilk dönem müfessirlerinin kitaplarında örnekler var. Burdan da peygamberimizin sünnetinin tamamının vahiy mahsulü olmadığı görülüyor. Hadîs-i kudsi hakkinda da değişik bir yaklaşım sergilenebilir: Hadîs-i kudsinin genel tanımı "manası Allah'tan lafzı peygamberimizdendir" şeklindedir.

Aslında hadîs-i kudsi meselesinin ciddi problemleri vardır. Bir kısmı peygamber sözü, Kur'an'ın bir takım manalarının Peygamber tarafından formüle edilmesi, bir kısmının da Ehl-i Kitap kültüründen alınmış olabileceğini, bir kısmının da açıkça alındığını görüyoruz. Yani peygamberimiz açıkça Tevrat'ta şöyle yazılıdır. İncil'de şöyle yazılıdır diyor. Bu ifadeler hadîs kitaplarında kudsi hadîs olarak geçiyor. O zaman bunların yukarıdaki tarifte basitçe değiştirilecek olay olmadığını görüyoruz.

Kudsi hadîsler arasında kapsamlı

bir mukayese yaptıktan sonra ancak şu kadarı Tevrat'tan, şu kadarı İncil'den, şu kadarı Peygamber(SAV)'in sözüdür. veya Kur'ani manaların Peygamber tarafından formülasyonudur tarzında kesin kanaat yürütebiliriz. Burda yapılan sadece bir problemin bulunduğu işaret edilmesidir. Peygamberimizi ilahlaştırmaya kadar varan bir anlayış hemen karşı tepki buluyor. Bazı müslümanlar 'Muhammed şöyle yaptı', 'Muhammed böyle yaptı' gibi saygı ifadesi içermeyen tavırlar içine giriyorlar. İfrat ve tefrit olayı ortaya çıkıyor. Peygamberimizi sıradan bir insan konumuna indiriyorlar. Aynı sünnet konusundaki gibi bir yanda kabul bir yanda red olayı görülüyor. Bu konuda da bir yanda peygamberimizi ilahlaştırma olayı, öte yanda sıradan bir insan muamelesi yapma durumu sözkonusu. Tarih boyunca bu iki bakış açısını görmek mümkün. Halbuki objektif bakıldığında ikisinin de doğru olmadığını görüyoruz.

Peygamberimiz adım başı mucize gösteren yarı ilah yarı insan değildir. O bir beşerdir. Fakat insan olmasına rağmen insanlardan farklıdır. Farklı meziyetleri vardır. Basite indirgeyerek bir örnek verirsek elmasla kömürün aslı karbondur. Ama ikisi arasında muazzam bir kalite farkı vardır. Peygamberimizle insanlar arasında böyle değer ve

Hadis konusunda da bir yanda Peygamberimizi ilahlaştırma, öte yanda sıradan bir insan gibi değerlendirme sözkonusu.

kalite farkı vardır diyebiliriz.

Peygamberimiz bir anlamda kuldur. ama öte yandan vahiy alma özelliğine sahip biridir diye olayı formüllendirebiliriz.

Bu tür bakış açısı bizi kısır çekişmelerden uzak tutacak yapıcı bir bakış açısıdır.

Bu bakış açısına karşı ekseriyetle olumlu tepkiler gelmekte ve netice itibarıyla müslümanlar meseleyi artık aşırı uçlarda tartışmak yerine mümkün olduğu kadar meseleye uzlaşmacı bir yaklaşımı yeğlemekteler. Orta bir yol izlemek istiyorlar ve zaten İslam'ın kendisi orta bir yol! "Biz sizi orta bir ümmet kıldık" anlayışı daima uzlaşmacı bir tavır sergilemek değil fakat dengeli bir yol izlemek, ifrat ve tefritten uzak bir tavır sergilemek. Zaten İslam'ın tabiatına da uygun böyle bir yaklaşım.

Tekrar hadis olayına dönelim. Şimdiye kadar hadisin sağlamını çürüğünden ayıran izlenen bir yol ve yöntem var. Bu yöntem hala etkili midir değil midir? Bu yöntemin yararlı yönleri alınarak yeni bir metodoloji oluşturma gayretleri var. Belki tarih boyunca çok fazla uygulanmamış olan metin tenkidi gündeme gelecek. Genelde günümüze kadar hep isnad tenkidi yapılmış, metin tenkidi fazla yapılmamış. Bu gündeme getirilecek ve bunun esasları belirlenecek. Bir de İslam toplumları dışındaki diğer toplumalarda diğer medeniyetlerde başka tenkid metodları varsa bunlar da tetkik edilecek ve bütün bunlardan hadislerin sağlamını çürüğünden ayırdetmek için sentez yoluyla bir metodoloji oluşturma durumundayız. Öte yandan hadisi anlama açısından da bütünlük meselesi gündeme gelmeli. Önce sünnetin kendi içinde bütünlüğünü sağlamalıyız. Çünkü sünneti anlamayla da ilgili problemlerimiz var.

Yani bir tek hadisten bir dünya görüşü bir öğreti çıkarmak yerine bir konuyla ilgili bütün hadisleri biraraya getirmek -ki vurgulanacak yöntem için bu çok önemli- bu da yeterli değil. Burdan çıkarılacak ilkenin Kur'an ile de bütünlüğü ve uyumu sağlanmalı. Böyle ikili bir bütünlük anlayışı oluşturmamız. Ayrıca Hz.Peygamber'in bir hüküm veya karar verdiği ortamın tarihsel şartları da yani

sebeb-i vürûd olayı da çok önemli. Bir de Hz.Peygamberin söylediği sözleri hangi sıfatla söylediği de önemli; yani Peygamber sıfatıyla mı? Devlet başkanı sıfatıyla mı? Komutan sıfatıyla mı? Hakim sıfatıyla mı? Hangi sıfatla verdiği bilinmeli. Bu konuyla ilgili henüz tamamlanmamış uzun zamandır süren yakında bitmesi beklenen çalışmalar olduğunu da belirtelim.

Bir de yorumlama meselesi var. Sünneti nasıl yorumlamalıyız? Bu talep bilhassa İ.H.L'deki hoca arkadaşlardan gelmekte. Bir hristiyan din kitabında şöyle bir ifade var. "Biz çocuklara Hz.İsa'yı devamlı yorumlanan bir süreç içinde yorumlamalıyız" diyor. Yani değişen şartlara göre yorumlayabileceğimiz bir Hz.İsa tipi çizmeliyiz diyor. 1990 sene önce doğmuş, tarihten bir İsa tipi değil, her çağda yaşatabileceğimiz bir İsa tipi çizmeliyiz diyor.

İşte aslında müslümanın düşünmesi gerekeni hristiyan düşünüyor. Aynı şekilde Hz.Peygamber de bize rehberlik edecekse biz toplumumuzu ve zihnimizi 14 asır öncesine götürmek yerine Hz.Peygamber modelini ordan günümüze taşımamız lazım. Yani bu gün Hz.Peygamber gelseydi bize nasıl rehberlik ederdi? Hangi konuda hangi tavır takınırdı? Bu tür soruları sorarak böyle bir yol izlemek durumundayız. Bununla ilgili bir takım yorum ilkeleri belirlemek ve bir takım örnek yorumlar yapmak zorundayız.

Mesela Muhammed Kutub'un Peygamber'den İktibaslar kitabına bakarsanız orda 8-10 tane hadisin yorumu vardır. Bu hadisler aslında bildiğimiz hadislerdir. Fakat geçmiş alimlerin yaptığı hadis şerhlerinden çok farklı olduğunu görürsünüz. Bu olay Hz.Peygamberin hadisi ile bugün arasında, hayat arasında bağlantı kurmak demektir. Asırlar önce yapılmış şerhlerin bu güne nakledilmelerinin hiçbir anlamı olmuyor. Çünkü şartlar farklı bugün. Ben şimdi İbn-i Hacer'in Feth-ul Bari'sini mükemmel tercüme etsem bugünün insanına ne verebilir? Hangi meselemizi çözer? Daha uzağa gitmeyelim, yapılmış kendi şerhlerimiz var. Tecrid-i Sarih var. Müslim şerhi var. İbn-i Mace şerhi var. Alıp bakınca görürsünüz ki genelde eski alimlerin de-

Bir tek hadisten bir dünya görüşü çıkarmak yerine bir konuyla ilgili bütün hadisleri biraraya getirmeli ve buradan çıkarılacak ilkenin Kur'an ile de uyumu sağlanmalı.

diklerini tekrarlamaktan çok fazla bir-
şey yapmıyorlar. İşte Nebevi şöyle dedi.
Kirmani böyle dedi gibi. geçmiş alimle-
rin o yazıyla ilgili şerhlerinden, bazı ra-
vilerle ilgili bilgilerden, bazı gramer
izahlarından fazlaca öteye geçmiyor.
Böyle bir yaklaşımla bizim sünneti ha-
yata geçirmemiz ve sünnetin de hayatta
bize rehberlik etmesi tabiatıyla müm-
kün değil. Dolayısıyla sünneti nasıl yo-
rumlamamız gerektiği üzerinde de dü-
şünmemiz lazım. Öte yandan ilmihal ki-
taplarına bakın hala zira, miskal, arşın
gibi bugün Arapların dahi kullanmadı-
ğı ölçü birimlerini görürsünüz. A.Ham-
di Akseki'ye bakın. Ömer Nasuhi'ye ba-
kın. Bunlar neden güncelleştirilmiyor?
Müslaman kafası hep çağın dışında ya-
şıyor. Güncelleşmek ve dinini bugüne
getirmek konusunda bir tembelliği var.
Halbuki ne kadar basit bir şey. Biz hala
zekat miktarı ikiyüz dirhem diyoruz.
Bugün dirhemi kim kullanıyor ki? Sanki
dirhem kullanmak bir Nass. 200 dirhem
kaç gram? 604 gram veya şu kadar
gram. Bu ölçü sisteminin aşağı yukarı
dünyada evrensel bir kullanım alanı
var. Metre veya kg. sistemi. Bu bizim in-
sanlarımızın özellikle ilim adamlarımı-
zın hayattan ne kadar kopuk olduğuna
dair basit bir göstergedir.

Yine bizim fıkıh kitaplarımızda akar
su pis suyu tutmaz görüşü. Büyük ha-
vuz (hvuz-ı kebir) görüşü var. O yüz-
den Turan Dursun Kulleteyn diye kitap
yazıyor. Hadisten yola çıkarak yazıyor.
Yani su iki kulle miktarı olursa hiçbir
şey onu pisletmez. Yani iki büyük küp
miktarı olursa pis tutmaz. İşte Haliç
körfezi, İzmit körfezi küple kıyas ka-
bul etmeyecek kadar büyük pis deniz
bölgesi. Bu adam da dine saldırmak içi
bu rivayeti bahane olarak kullanıyor.
Sen bunu yorumlamazsan... Bu pey-
gamber dönemi için doğrudur. Bugün
denizler de kirlenir nehirler de kirlenir.
Bu kural genel değildir. Kural değildir
diye izahını yapmazsan gayet tabii
adam din adına senin silahınla seni vu-
rur. Bu anlamda da bir güncelleşmeye
gidilmesi zorunludur. O zaman biz
sünneti yorumlarken nasıl yorumlaya-
cağız? sorusu gündeme geliyor. Mesela
şu ayeti müslümanlar hiç bir zaman laf-

zi anlamda almıyorlar. "Düşmanlarınıza
elden geldiğince kuvvet hazırlayın ve at
besleyin." Hiç bugün at besleyen yok! Bi-
ri kalkıp bu ayete uyarak at besleyin de-
se güler geçeriz. Bakın Kur'an'ı gayet ra-
hatlıkla yorumluyoruz. Sünnet için ne-
den aynı şeyleri söyleyemiyoruz?
Hz.Peygamber sünneti içinde yoruma
müsaait bütün çağlara hitabedebilecek
ifadeler de var. Mesela "Kuvvet atmak-
tır" buyuruyor. Ok veya mızrak demi-
yor. Atmak diyor; çok enteresan bir ifa-
de kullanıyor. Zaten bugün bütün ateşli
silahlar tepki esasına dayanıyor. Bu ve
benzeri hadisler bizim daha geniş çerçe-
veden sünneti yorumlayabileceğimizi
gösteriyor. Mesela gündelik alışverişle
ilgili... Kardavi'nin kitabında geçiyor.
Hala bazı islam ülkelerinde bir ticaretin
sahih olması için malın hazır bulunma-
sını, "aldım" "sattım" gibi ifadelerin kul-
lanılmasını şart koşan insanlar var. Hal-
buki biz bugün böyle bir şeye riayet et-
memekteyiz. Mesela mağazaya telefon
ediyorsunuz bana şu çeşit bir buzdolabı
gönder. Parayı havale ediyorum diyor-
sunuz. Siz ne malı görüyorsunuz adam
da ne parayı görüyor. Ama bu alışveri-
şin sıhhati konusunda hiçbir İslam alimi
itiraz etmiyor Burda temel ilke olan kar-
şılıklı rıza sözkonusudur. İrade beyan
edilmektedir. Bu konuda bir sıkıntı ol-
muyor. Birçok konuda rahat rahat yo-
rum yapan müslümanlar bazı konularda
yapamamaktadır. Kılık kıyafette takıl-
makta, mesela sarıla ilgili, sarığın fazi-
letine dair rivayetlerin hepsi uydurma.
Hem de cümlesi ittifakla. Ama uydurma
olan bu hadisleri nasıl olmuş ta din ola-
rak algılamışız? İnsan hayret ediyor. De-
mek ki biz bazı konularda çok isabetli
hareket ediyoruz. Ama bazı konularda
nedense bu basireti her zaman göstere-
miyoruz.

Peygamberimizin yaptığı bir uygula-
mayı bugüne nasıl aktaracağız? Özellikle
genç nesillere Hz. Peygamber'i nasıl
bir insan olarak sunacağız? Nasıl bir
peygamber tipi çizeceğiz? Bu konuda
eğitimci ve hadisçilerimiz biraraya gelip
bunun esaslarını belirlemeliler. Bu konu-
da biz de inşaallah bir çalışma içine gire-
ceğiz.

Bir başka problem, sistematizasyon

**Asırlar önce
yapılmış şerhle-
rin bu güne nak-
ledilmelerinin
hiçbir anlamı
yok. İbn-i Ha-
cer'in Feth-ul Ba-
ri'sini mükem-
mel tercüme et-
sem bugünün
insanına ne
verebilir?**

problemidir. O da şu: Mesela eski kitaplar. Buhari, Muslim gibi bir takım öncül kitaplardan müteşekkildir. Her kitap da Bab adlı alt başlıklara bölünür. Mesela Buhari İman kitabı, Namaz kitabı gibi alt bölümlere ayrılır. Bunların herbir alt başlıklarına da bab denir. Şimdi bunun belli bir sistematığı vardır. Bu sistematığı bugün aynen devam ettirmemiz zorunlu değil. Ama ben bugün sünnet konusunda kitap yazacak olsam bazı konulara yer vermem zorunlu değildir mesela. Veya öncekiler İman veya Taharet kitabıyla başlamış diye benim illa böyle bir başlıkla başlamam da gerekmez. Belki önce İslam'da bilgi nazariyesi ile başlamamız gerekecek, ardından metodoloji konusunda yani dini nasıl anlamamız gerekir konusunda bölüm açacağız. Ondan sonra belki dinin temel ilkeleri metafizik ilkelerdi, tevhitti vb. ilkeler bölümü açacağız. Sonra metafizik ilkeleri besleyen ahlaki ilkeler, sonra toplumsal alan, ibadetler alanı, fıkhi alan, ekonomi şu bu diyeceğiz. Belki de bizim klasik hadis kitaplarında bulunmayan yepyeni konular ihdas edeceğiz; etmemiz gerekecek. Mesela kadının konumu, yahut genel olarak insan, işçi hakları, çevre meseleleri, kadının çalışması, çalışma şartları gibi güncel olan konular hakkında başlık atacağız. Yani geçmiş hadis kitaplarında olmayan yeni konuların gündeme girmesi lazım. Çünkü din ancak böyle aktüelleşir. Aksi takdirde biz dini, insanları 14 asır öncesine götürmüş oluruz. Hala Buharinin, Muslim'in, Tirmizi'nin konularıyla, o çerçevede toplumsal meseleleri ele alalım dersek bunu yapamayız. Onlar kendi dönemleri için en iyisini yaptılar. Mesela Buhari'nin kitabında Cehmiyye'ye cevap bölümü var. Bugün Cehmiyye yok ki! Benim illa Cehmiyye'ye cevap bölümü yazmam gerekmez. Ben de onun yerine laik düşünceye reddiye babını yazarım! Laik düşüncenin -yani sekülerizmin yoksa siyasi anlamda kastetmiyorum- bizde uyuşmayacağını gösteririm. Mesela bugün müslümanların düşünce alanında en büyük problemlerinden biri de dengeyi tutturamamaktır. İslam düşüncesinin en büyük özelliklerinden biri denge unsurudur. Biz de sünnetin dengeli bir sistem olduğuna

dair bab(bölüm) koyacağız, örnek verip bunları yorumlayacağız. Böylelikle Hz.Peygamber bu gün yaşasaydı bize nasıl bir yol çizerdi? Sorusuna cevap vermeye çalışacağız. Aksi takdirde hayat ile dinin ve sünnetin bağlantısını kurmamız güçleşir. Tabii bütün bunları yapmak ta yeterli değil. Yazacağımız bu kitaplar kitlelere intikal etmedikçe, İslam ümmetinin bilincine intikal etmedikçe, topluma mal edilmedikçe, yeni nesillere mal edilmedikçe bu çalışmaları hiçbir anlamı olmaz

İnsanlarımız artık kısır çekişmeler istemiyor. Müşahhas, net ve somut örnekler bekliyor. Aslında bu bütün insanlığın beklediği birşey. "Madem İslam alternatifse getirsin alternatifini diyor" Sadece Batı kötü; biz iyiyiz ya da İslam en yüce sistemdir, ilahi nizamdır, gibi sloganlarla biryere varılmıyor. O mükemmel nizamı müşahhas bir şekilde formüle edip ortaya çıkarmak gerekir. Onun için bu yöndeki çalışmalara son derece ihtiyaç vardır. Bu tür yeni yeni yapılan çalışmalara ilgi az görünüyor. Ama sevindirici tarafı gençler daha fazla ilgi gösteriyor. Sünnetin yeniden formüle edilmesine olan ihtiyacı birçok İslam ülkesindeki önde gelen düşünürler dile getiriyor. Ve bu konuda çalışmalar yapıyorlar. Mesela acaba sahih hadis kavramı en son şeklini tarihte e aman aldı ve ne gibi değişimler geçirdi? Bizdeki tanım en mükemmel tanım mı? Ya da biz başka bir tanım geliştirebilir miyiz? vb.birçok konularda çalışmalar, araştırmalar var; henüz neticelenmedi. Bize düşen, geçmişi reddetmemek şartıyla ama geçmişi de kutsallaştırmadan yeni yeni yaklaşımlarla hem Kur'an'dan hem de sünnetten çözümler arayıp toplumumuza sunmaktır.

Bunu yaparken de İslami ilimlerle sosyal bilimler arasında ilgi kurmamız gerektiği açıktan telaffuz ediliyor. Mesela iktisadi alanda birşeyler yapmamız için islami ilimlerin yanısıra bugünün iktisadi anlayışını çok iyi bilmemiz lazım. Ya da aile için birşeyler söylememiz gerektiği zaman sosyolojiye de vakıf olmamız gerekir. Bir fıkıhçı bir hadisçi aynı zamanda bu ilimlerle de uğraşmak zorundadır.

Yay. haz.: Orhan Özdemir

Bize düşen, geçmiş reddetmek şartıyla ama geçmişi de kutsallaştırmadan yeni yeni yaklaşımlarla hem Kur'an'dan hem de sünnetten çözümler arayıp toplumumuza sunmaktır.

Kur'anî Kavramlar

TEVBE

Mustafa AYDIN

**Tevbenin
özünde, insanın
hükmen Allah'a
bağlanması, alçak
gönüllülüğünü
göstermesi;
kibrini,
müstağniliğini
ve kayıtsızlığını
yenmesi vardır.**

Tevbe kelimesi Kur'an'da (fiil hallerinin yanında, tâib (tevbe eden kul; çoğulları tâibât, tâibûn), tevâbîn (yine kul için, yeterince tevbe eden ve tevbesi kabul edilenler) tevvâb (Allah için tevbeleri ziyadesiyle kabul eden) ve metâb (dönüş) şekillerinde yaklaşık 86 yerde geçmektedir.

Tevbe kelimesi, sözlükte dönmek, pişmanlık duymak, yönelmek, af dilemek anlamlarına gelmektedir. Kur'an'da hemen bu anlamlarda kullanılmıştır. Öyle görünüyor ki özellikle "dönüş" bu anlamların eksenidir. Bu manada da tevbe terim olarak "yanlışları bırakmak ve Allah'a yönelmek" demek olur. Esasen "De ki, dönüş yalnız Allah'adır" (Ra'd/30) ve "Kim tevbe eder ve faydalı bir iş yaparsa o makbul bir kimse olarak Allah'a döner" (Furkan/71) mealindeki ayetler de buna işaret etmektedir.

Kur'an'da açıklanan pek çok kavram gibi tevbe de iki uçlu bir eylemdir. Bir yönü Allah'a bir yönü kula aittir; kul tevbe eden (tâib), Allah ise tevbeleri yegane kabul eden (tevvab) dır. Bir başka deyişle tevbe bir ibadettir, muhatabı Allah'tır. Diğer ibadetler gibi, yapılmasını isteyen ve hatta yolunu gösteren o'dur. Tevbenin gereğini ve yapılış tarzını da (özü itibarıyla) insan Allah'tan öğrenmiştir. "Adem Rabbinden bir takım kelimeler aldı ve hemen ona karşı tevbe etti. Çünkü tevbe-yi yegane kabul edendir." (Bakara/36)

Tevbe; dua, zikir, şükür, takva vb. gibi mümini Allah'a yaklaştıran bir arınma yoludur. "Allah tevbe edenleri ve temiz-

lenenleri sever" (Bakara/122) Dolayısıyla tevbe, sırf ihtiyari değil, gerekli bir eylemdir de. Tevbenin özünde, insanın hükmen Allah'a bağlanması, alçak gönüllülüğünü göstermesi; kibrini, müstağniliğini ve kayıtsızlığını yenmesi vardır. Bunlar ise arınmanın (tezkiye'nin) ve dolayısıyla da iyi bir kul olmanın gerekleridir. Vakıa "Musa (buzağıya tapan) kavmine 'gelin yaratıcınıza tevbe edin de nefislerinizi öldürün. Bu , yaratıcınız katında sizin için daha iyidir' demişti" (Bakara/54).

Tevbenin yegane muhatabı Allah'tır. Çünkü tüm temel eylemler (iyilik-kötülük, güzellik-çirkinlik, doğruluk-yanlışlık vb.) bir şeye göredirler. Şüphesiz Kur'an'a göre bu Allah'tır. Yani vazgeçilmesi ve telafi edilmesi gerekli bir kötülüğün ölçüsü de, yeni yönelinecek istikametini iyi oluşu da Allah'a göredir. O halde tevbeleri yegane kabul eden Allah'tır. Bu konuda şöyle buyurur: "Tevbe edenleri bağışlarım, çünkü ben tevbeyi çok kabul ederim" (Bakara/160). "Allah, dilediğininin tevbesini kabul eder" (Tevbe/27). "Bilmediler mi ki kullarımdan tevbeyi kabul eden, sadakaları alan Allah'tır" (Tevbe/104). Yani sadakatini ispatlayan kul, onu kabul eden Allah'tır.

Gerçekten müminin hasletlerinden birisi tevbe etmesidir. Pek çok ayette o, müminin iyi vasıfları arasında sayılmıştır. "Allah'ın canlarını cennet karşılığı satın aldığı kimseler vardır ki bunlar, tevbe eden, ibadet eden, hamdeden, hicret eden, rükü eden, secde eden, iyiliği emre-

dip kötülüğü meneden, Allah'ın sınırlarını koruyan (yasaklarına dikkat eden) kimse-lerdir. İşte bu müminleri müjdele." (Tevbe/112) Görüldüğü gibi tevbe; hamdetme, secde etme veya hicret etme gibi ibadetle-rin arasında zikredilmiştir. Yani hamdetme de tevbe etme de birer İslami tavidirler.

Kur'an-ı Kerim'e göre en ciddi suçlar (işlenmiş yasaklar) bile hukukullah açısından tevbenin konusudurlar. Ciddi bir tevbe ile Allah katında bağışlanabilirler. Dünyaevi sosyal düzen açısından bazı cezalar gerekse bile sonuç budur: "Kim yaptığı hır-sızlık zulmünden tevbe eder ve halini dü-zeltirse muhakkak ki Allah onun tevbesini kabul eder."(Maide/39), "Sizden zina eden-ler... eğer onlar tevbe edip islah olurlarsa eziyet etmeyin, Allah tevbeleri kabul eden-dir."(Nisa/16) ayetleri bu duruma verilebi-lecek açık örneklerdir.

Kabul edilen tevbeler öncelikle bilme-yerek yapılan ve hemen arkasından piş-manlık duyulan eylemlerdir(Nisa/17, En'am/54). "Yoksa kötülük yapıp da niha-yet ölüm gelip çatınca "ben şimdi tevbe et-tim" diyenler ve kafir olarak ölenlere tevbe yoktur (onların tevbesi kabul dışıdır). On-lar için acıklı bir azap hazırlamışızdır"(Ni-sa/18), "Elbette iman ettikten sonra kafir olanlar ve sonra küfürlerini artıranların (son nefeste) tevbeleri kabul edilmez"(Al-i İmran/90)

Kur'an bize kabul görececek bir tevbenin nasıl yapılacağı hususunda da açık bilgiler vermektedir. Bu noktanın özünü "ciddiyet" oluşturmaktadır. Bu konuda "Ey iman edenler, Allah'a karşı yürekten tevbe edin. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter ve Allah'ın peygamberi ve onunla be-raber iman edenleri utandırmayacağı gün-de sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar..." (Tahrim/8)

İlgili ayetlerin bütünlüğünden anladığımızı göre "yürekten tevbe", suçun türü-ne benzer bir şekilde yani imani, fiili, fikri düzeyde olmalı, sadece dilde kalmamalıdır. Bunun için de diyet, oruç, fevkalade ruhi bir pişmanlık vb. gösterilebilmelidir. Kur'an'da bunun açık örnekleri vardır:

Mesela yanlışlıkla bir mümini öldüren kimsenin tevbesinin kabulü (ciddi pişman-lıkla beraber) köle azad edip diyet vermesi-ne bağlıdır. "Bunları bulamayan kimseni-nin iki ay ardı ardına oruç tutması gere-kir"(Nisa/92). Şu örnek de dikkat çekicidir: "Ve (Mute) savaş(ın) dan geri kalan o üç ki-şinin de (Allah) tevbelerini kabul buyurdu. Bütün genişliğine rağmen dünya başlarına

dar gelmiş ve canları kendilerini sıktıkça sıkılmış ve Allah'tan yine Allah'a sığınmak-tan başka çare olmadığını anlamışlardı. Onlar (ciddiyetle) tevbe ettikleri için Allah onların tevbelerini kabul buyurdu . Çünkü Allah tevbeyi çok kabul eden, çok esirge-yendir" (Tevbe/118)

Kur'an, tevbe etmek için belli bir yer ve zaman tayin etmez, her zaman ve her yer-de yapılır. Olumsuz hissi , zihni- fiili eği-limler, bu ibadetin öncelikli gerekçeleridir. Esasen her şey mümin için bir ibadet, Al-lah'a bir yöneliş gerekçesidir. Sonuç olarak tevbe de böyledir. O , bir yandan kulun olup bitmiş bir eyleminin tashihi iken di-ğer taraftan Allah ile ilgisini bir başka vesi-leyle gerçekleştirmektedir.

Burada üzerinde durulması gerekli bir nokta da tevbenin ferdi olduğu kadar toplumsal boyutta yapılmasıdır. Bir ayette "Ey inananlar, topluca Allah'a tevbe edin(yöne-lin) ki kurtuluşa eresiniz"(Nur/31) buyrul-maktadır. Buradaki"toplucu" ifadesi, kana-timizce "yaygınlığı anlatmaktadır. Esasen her türlü eylemden yeterli sonuç almak topluca yapılmaya bağlıdır, ki Kur'an'da bu temel espriyi pek çok ilkede görü-rüz:"Rüku edenlerle rüku edin", "yeyiniz içiniz, fakat israf etmeyiniz", "Toptan ciha-da çıkın" mealindeki ayetlerin muhatabı-nın fert değil, bütün bir topluluk olduğu dikkat çekicidir. Tevbe de dahil bunların hepsinin nihai noktası, asıl sorumlusu şüphesiz ferttir. Ama bunlar, toplumsal bir düzlemde olup bitmektedirler.

Sonuç olarak denebilir ki tevbe bir iba-det, bir salih ameldir. Kul bununla hem Al-lah katında tasvip görmeyen olup bitmiş bir pürüzlü eylemini tashih imkanı bulur, hem de kendini Allah'a yaklaştırır. Kula düşen tevbe etmektir. Esasen "Tevbe etme-yen kendine zulmetmiş olur" (Hucurat/11) Tevbeleri kabul eden Allah'tır. O, yegane tevbe kabul edendir.Bizzat kendisi "Ben günahları bağışlarım, tevbeleri kabul ederim, çok merhametliyim."(Bakara/16) buyurur.

Gerçekten de tevbe, Allah katında mü-mininin saygılı tutumunun bir göstergesi, insanın kendi yapıp bitirdiği amellerinin Allah için bir eleştirisi, kendi içinde düzel-tilemeyecek olan bu sorunların başışı için Allah'a samimiyetle sunuluşudur(Fur-kan/71). Tevbe de cihat, takva, dua, şükür vb. gibi herbiri diğerinden farklı ama ortak bir ahlaki çizgiyi vurgulamakta, bize in-sanın inanç-düşünce ve eylemlerinde hedeflenen yapısının mekanizmaların-dan birisini vermektedir.

Tevbe, Allah katında mümi-nin saygılı tutu-munun bir gös-tergesi, insanın kendi yapıp bitirdiği amelle-rinin Allah için bir eleştiri-sidir.

TÜRKİYE'DEN...

RUHBAN OKULU VE ORTODOKS DÜNYASINDAKİ CANLANMA

Rıfat Küçük

Geçtiğimiz haftalarda Heybeliada'daki Ruhban Okulu'nun 150. kuruluş yıldönümü kutlamaları dolayısıyla Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi etrafındaki tartışmalar tekrar gündeme geldi. Okul'un açık olduğu dönemlerde bile kutlanmayan yıldönümünün iki gün süren törenlerine 28 Ağustos 1994 günü Fener Rum Patriği Bartholomeos'un idare ettiği bir ayinle başlandı. Ayine aralarında İskenderiye Patriği, Romanya Patriği, merkezi Cenevre'de bulunan Dünya Kiliseler Birliği Genel Sekreteri, Vatikan'ın Ankara Büyükelçisi, Rusya, Yunanistan, Arnavutluk, Çek Cumhuriyeti ve Gürcistan temsilcileri, Yunanistan Başkonsolosu, Patrikhane'yi genişletme çabalarını finanse eden işadamı Panayot Angelepulos'un da bulunduğu 250'ye yakın davetli katıldı.

Ayinin ardından Sen Sinod Meclisi üyesi ve Tarabya Metropolitisi Konstantin Harisiyadis bir basın toplantısı düzenleyerek Ruhban Okulu için arzuladıkları statüyü dile getirdi. Buna göre;

*Okul Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlı olacak, fakat Milli Eğitim Bakanlığı tarafından denetlenecekti.

*Müfredat bir konsey tarafın-

dan hazırlanıp MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun onayına sunulacak.

*Okul'da görev yapacak öğretmenleri yine bu konsey tesbit edip tavsiye edecek, MEB ise aralarından seçim yaparak atamalarını gerçekleştirecek.

*Okul, lise sonrası bir yıllık eğitim veren meslek okulları statüsünde olacak, yüksekokul kapsamına girmeyecek.

Hoşgörü Konferansı Ortodokslar için önemli bir adım olmuştu.

*Yabancı öğrenciler de okulda öğrenim görebilecek.

Bu sonuncusu, Türkiye'de Türk vatandaşı olarak bulunan Ortodoks sayısının 2000'i geçmediği gözönünde bulundurulursa sebebi kolayca anlaşılabilir bir talep. Özel Rum ilköğretim ve liselerinin öğrenci yokluğundan dolayı kapandığı bir zamanda Patrikhane'nin İstan-

bul'da varlığını sürdürebilmesi için Türk vatandaşı ruhbanlar yetiştirmesi gerekiyor.

1971'de özel okullar statüsüne alınarak kapatılan Heybeliada'daki bu okulun yeniden açılması talebi, Patrikhane'nin genişleme çabaları ve Ortodoks dünyasında son yıllarda gözlenen birleşme ve toparlanma gayretleri çerçevesinde değerlendirildi; yoğun tartışmalara konu oldu.

Bu bağlamda yaşanan bazı gelişmelere kısaca değinecek olursak;

Fener Rum Ortodoks Patrikliği 1989'da Moskova'yı ziyaret ederek Moskova Metropolitliği'ne Patriklik payesi vermiş, hadise Fener Patrikhanesi'nin Rus Ortodoksları üzerinde otorite kurması olarak yorumlanmıştı.

1992 yılının kayda değer bir gelişmesi olarak, siyasi ve dini nitelikli çekişmeler dolayısıyla biraraya gelemeyen Ortodoks

alemi liderlerinin Fener Patrikhanesi'nin önderliğinde İstanbul'da toplanmalarını görüyoruz.

Yunanistan ve Rusya ise Temmuz 1993'te Atina'da siyasi ve askeri nitelikli bir anlaşma imzalayarak Ortodoks ittifakını somutlaştırma yolunda önemli bir adım atmışlardı. Bu anlaşmayla askeri müdahaleler karşısında ortak askeri hareket da

karara bağlanıyordu. Bu ikiliye Sırbistan da katılınca ittifak tamam oluyordu.

1994'ün Ocak ayı ortalarında Yunanistan'ın ciddi gazetelerinden biri olarak nitelenen Eleftherotipia'nın bir haberine göre, İstanbul Ortodoks Patriğinin girişimleri ve Atina Teknik Üniversitesi'nin araştırmaları neticesinde, bütün dünyaya çeşitli dillerde yayın yapabilecek bir kilise televizyonu kurulmaya çalışılıyordu. Rodos veya Girit Adası'ndan yayın yapması düşünülen televizyonun adı Cross TV (Haç TV) olacaktı.

9 Şubat 1994 günü, Merkezi New York'ta bulunan Vicdana Çağrı Vakfı'yla Fener Patrikhanesi Swisotel'de "Barış ve Hoşgörü" konferansı düzenleyerek çeşitli dini temsilcileri bir araya getiriyordu. Konferansın nihayetinde yayınlanan deklarasyonda ise Ortodoks alemi açısından burada önemli bir adımın daha atıldığının işaretleri görülmüştü. Deklarasyon'da geçen Grekçe "metanoia" (değişiklik) yapıyoruz şeklindeki ifade Aytunç Altındal'a göre (Nokta, 4-10 Eylül'94) "biz Ortodoks aleminde artık pasif değil, aktif mücadele yapacağız" anlamına gelmekteydi. Diyanet İşleri Başkanı M. Nuri Yıl-

maz'ın da sözkonusu metni imzalamış olması bu bakımdan düşündürücüydü.

19 Nisan 1994'te Fener Rum Patriği Strasburg'da devlet başkanı gibi karşılanmış ve Avrupa Parlamentosu'nda bir konuşma yapmıştı.

ABD Başkanı Clinton 22 Nisan 1994 tarihinde Yunanistan Başbakanı Papandreu ile yaptığı görüşmenin ardından şöyle bir açıklamada bulunmuştu: "İstanbul'daki Ekümenik (evrensel) Patrikliğin statüsü ve çalışma şartlarıyla ilgilenmesini Türk hükümetinden istedim."

10 Haziran 1994'teki Nato Konseyi toplantısına katılan Yunan Dışişleri Bakanı Karolas Papulyas ise eski Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'e Patrikhane için özel statü tanınması yolundaki görüşlerini ilettekti. Aynı günlerde yaşanan bir başka gelişme de ABD Dışişleri Bakanı Yardımcısı Stephan Oxman ile Papulyas'ın Patrik Bartholomeos'u ziyaretleriydi.

Heybeliada'daki Ruhban Okulu'nun açılması yönündeki talebi bütün bu gelişmeler ışığında değerlendirdiğimizde, hadiseyi Fener Patrikhanesi'nin Vatikan olma yolunda attığı adımların bir yenisi olarak değerlendirenleri haklı bul-

mak mümkün. Ortodoksların gayrimenkul olarak Patrikhane ve Aya-sofya etrafında daha geniş bir alana yayılma çabaları, gerek Patrikhane gerekse Okul için ABD Başkanı'nın devreye girmesi, hayli ciddi çabaların sarfedildiğinin göstergesi. Ancak hadiseyi dini olmaktan ziyade siyasi bakımdan taşıdığı anlamlarla değerlendirmek daha yerinde bir yaklaşım olarak görünüyor. İstanbul'da, Heybeliada'da bir ruhban okulunun açılması müslümanlar açısından olumlanamayacak bir gelişme olarak değerlendirilmemeli, fakat eğer müslüman halkın taleplerine rağmen yüzlerce imam-hatip lisesinin açılmasına izin verilmezken ruhban okulu açılacaksa, Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin iç ve dış siyaseti sorgulanmalı. Türkiye dış borç batağına saplanıp IMF'nin vesayetine girdikten sonra etrafını çevreleyen bir Ortodoks ittifakının talepleri karşısında acziyet içinde bulunması da doğal olacaktır. Öte yandan burada bir ruhban okulunun açılması, Batı Trakya'daki müslüman azınlığa karşı Yunanistan'ın yaklaşımı gözönünde bulundurularak, uluslararası ilişkilerin başlıca prensiplerinden olan "karşılıklılık" ilkesi çerçevesinde değerlendirilmelidir.

DIŞ POLİTİKANIZ YÜZDE KAÇ ONURLU?

Son haftalarda dış politikada yaşanan gelişmeler Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin harici ilişkilerinde köklü bir politika değişikliğine gidip gitmediğinin, bu yeni tavır alışların onurlu olup olmadığının, onurluysa yüzde kaç onurlu olduğunun yoğun biçimde tartışılmasına yolaçtı. Hükümetin her konuda gösterdiği beceriksizliğine yakışır biçimde dışişlerinde yaşanan gü-rültülü bakan değişikliği neticesinde Hikmet Çetin'in koltuğuna oturan Mümtaz Soysal, kimilerince bu politika değişikliğinin kahramanıydı, onunla birlikte nihayet Türkiye onurlu bir dış politikaya sahibolmuştu; kimilerine göre ise Soy-

sal içpolitikaya yönelik hesaplarla hareket ediyor, SHP'de liderlik için puan toplamaya çalışıyordu. Onurlu dış politika olarak değerlendirilen tavırların devletin daha yüksek bazı mevkilerinde alınmış köklü bir değişiklik kararının neticesi olduğunu, görüşleri uzun yıllardır bilinen Mümtaz Soysal gibi bir şahsiyetin Dışişleri Bakanlığı'na getirilmesinin de bu kararın bir sonucu olduğunu ileri sürenlere de rastlanmıştı.

Bu tür spekülasyonları haklı çıkartacak gelişmeler de olmamış değildi. Yunanistan, Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne dayanarak Kasım ayında karasuları-

nı 6 milden 12 mile çıkaracağını açıklamış, Türk dışişlerinden "kıyamet kopar" diye ses gelmişti. Türkiye'nin bunu savaş nedeni sayacağı vurgulanmış, Ege semalarında uçan jetlerin devriye uçuşlarının "yükü" yapılmasına karar verilmişti.

Batılı ülkelerin ekonomik ambargosuna maruz kalan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti meclisi, Güney Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin hızlandırıldığı bir sırada Ada'daki iki toplum arasındaki meselenin çözüm yolu olarak sadece federasyon fikrini esas almaktan vazgeçmiş, Türk hükümeti de bu kararı desteklediğini bildir-

mişti.

Birbaşka kayda değer gelişme de "bize vize uygulayan ülkelere bizim de vize uygulamamız" doğrultusunda alınan karardı. Artık dış politikada **"onur"** meselemiz tamam oluyordu. Ancak vize meselesinde bazı ufak pürüzler vardı. Mesela ülke turizminin bundan nasıl etkileneceği hesaba katılmış mıydı, dış borçlar içinde yüzen bir devletin koyacağı vize ne kadar gerçekçi olacaktı? Mümtaz Soysal dış politikaya ilişkin böylesine önemli kararları alırken neden kimselere danışma ihtiyacı duymuyordu?

Bu yüzden Fatih Çekirge gibi "bütün bu onurlu, haysiyetli çıkışların ardında dış politika değil, iç politikaya yönelik hesaplar yattığı"nı" öne sürenlerin (5.9.1994-Sabah) yanısıra, Oktay ekşi gibi **"Ve Nihayet Onurlu Bir Ses..."** diye başlık atarak bütün bu yapılanları alkışlayanlar da çıkacaktı (28.8.1994-Hürriyet). Hatta Ekşi'ye göre "biz'e vize uygulamayan, fakat iç güvenliğimizi tehdit eden başta İran olmak üzere başka birtakim ülkelere de vize uygulanmalıydı.

Vize uygulamasının hemen yanında yabancı heyetlerin Türkiye'de hakim ve savcılarla görüşmelerine yasak getirilmesi de sözkonusuydu ki, Ekşi'nin gazetesi aynı günkü sayısına **"Bravo Ankara"** diyerek gözlerimizi yaşartan bir manşet atıyordu.

Dışişleri'nin birbaşka atağı da Irak'a uygulanan ambargoya rağmen bu ülkeyle yakın ilişkiye girme, ekonomik ve ticari ilişkilerini arttırma yolunda sarfedilen çabalarda görülmüştü. Sabah yazarlarından Sedat Sertoğlu, Irak'a giden işadamlarının seferlerine davul zurna ile başlamakla büyük hata yaptıklarını, çünkü uygar dünyanın (!) gözünde Irak, İran ve Suriye'nin üçünün de terörist (!) devlet olduklarını yazmadan geçemeyecekti (26.8.1994-Sabah). Milliyet'ten Coşkun Kırca daha da önemli bir konuya parmak basmış, ambargonun delinmesi hususunda "Türki-

% 10 onurlu dış politika mı, %90 iktidar endişesi mi?

ye'nin Amerika'yı açıktan açığa karşısına almasında fayda olmadığı'nı, Amerika'ya karşı onur kırıcı davranmamak gerektiğini hatırlatmıştı.

Fakat bütün bu yaklaşımlar bir yana dış politikadaki belki de en önemli, en onurlu adım ABD'nin 1995 yılı için Türkiye'ye yapacağı yardımın % 10'unun Kongre'de insan haklarının iyileştirilmesi ve Kıbrıs konusunda sağlanacak ilerlemelere bağlanması karşısında takınılan tavırla atılmış oldu: Yardımın verilmeyecek olan %10'luk kısmı şiddetle reddedildi!

Sami Kohen gibi kimi yazarlarımızı göre nasıl olsa ABD yardımının tamamının reddedilmesi imkansızdı; "Türkiye'nin savunma gereksinimlerini karşılayacak yeterli parası yok"tu. Üstelik zaten "Türkiye'de demokrasi geliştiği zaman, insan hak ve özgürlükleri korunduğu zaman dış ülkeler ve kuruluşlarla anlaşmazlık kalmayacak"tı (1.9.1994-Milliyet). Türkiye'de insan haklarının durumu konusunda elbette haklı görüşlere sahibolan Kohen'in görmezlikten geldiği bir husus vardı ki, ABD onların anladığı anlamda insan haklarından yana nasibini almamış bulunan mesela bir Çin'e karşı aynı tavrı takınmıyordu. Batı'nın insan haklarına ve demokrasiye olan düşkünlü-

ğü Bosna ve Cezayir gibi yerlerde müslüman halklar tarafından yeterince test edilmişti. Fakat her nasılsa bu tavır kimilerince Türkiye'yi **"kabadayı bir dilenci"** durumuna düşürecek gariplikte bir adım olarak vasıflandırılmaktan kurtulamadı (Fatih Çekirge, 28.8.1994, Sabah). Hatta yardımın reddedilen yüzdesine bakılarak ilkel ve onurlu şahsiyet Mümtaz Soysal'ın bakanlığı esnasında dış politikadaki onur oranı dahi tespit edilebiliyor, ABD'ye karşı bu göğsümüzü kabartan son tavırla "yüzde on onurlu dış politika"ya kavuştuğumuz ilan ediliyordu (Cengiz Çandar, 28.8.1994, Sabah).

Bütün bu göz kamaştırıcı atakları, soğuk savaşın bitimiyle birlikte Batı'nın gözünde Türkiye'nin azalan önemi ve bunun ifadesi olan yaklaşımlarıyla birlikte değerlendirdiğimizde ilk bakışta belki de ciddi bir dönüm noktası gibi gelebilir; Batı'nın tavırları halkta gözle görülür bir infialin oluşmasına ve onurlu politikaya susamışlığa yol açmış olabilir. Ancak biz yine de mevcut yapılanma ve rotasıyla Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin o varolduğu söylenen kırmızı kitabın dışında, halkın beklentilerine cevap verecek biçimde köklü değişiklikler yapamayacağı kanaatindeyiz.

DÜNYA'DAN...

Edward Said: "ŞİMDİ FİLİSTİNLİLERE DÜŞEN SİVİL İTAATSİZLİKTİR"

New York, Columbia Üniversitesi'nde karşılaştırmalı edebiyat profesörü olan Edward Said yaklaşık yirmi yıldır FKÖ'nün Batı'daki başlıca entelektüel sesi olmuştur. Filistin Ulusal Konseyi'nin eski bir üyesi olarak şimdilerde o, İsrailiilerle oturup Gazze ve Eriha'da sınırlı bir Filistin özerk yönetimine imkan veren bir dizi anlaşmayı imzaladığı için FKÖ Başkanı Yaser Arafat'ı yüksek sesle eleştiren bir kimse. Newsweek'ten Sudarsan Rahuvar kendisiyle FKÖ ve son zamanlarda yayınlanan kitabı "The Politics of Dispossession" (İstisnalak Politikası) çerçevesinde bir söyleşi gerçekleştirdi. Aşağıda bu söyleşiden bazı pasajları okuyacaksınız.

***Arafat ve FKÖ ekibi özerk yönetime geçiş dönemi için yanlış liderler miydi?**

*Hem evet, hem hayır. Mevcut anlaşmayı tasarlayanlar onlar. Fakat geçiş hadisesi bir bakıma şunu göstermiştir ki, bu kimseler Filistin halkını bağımsızlığa taşıyacak kapasitede değildirler. İsrailiilerin anlaşmaya yanaşmasının sebebi de budur.

***İsrailiiler bunun farkında mıydı?**

*Sanırım evet. Bizler her şeyden önce bugün biliyoruz ki, İsrailiiler Tunus'taki FKÖ karargahına sızmışlardı. Örgüt içinde cereyan eden her şeyden haberleri oluyordu. Kanaatimce İsrail cephesi harekete geçmek için uygun zamanı kolladı -Körfez Savaşı'nın ardın-

dan tecrit edilmiş, popüleritesini yitirmiş, para ve destek bulamayan FKÖ'nün yolunun sonuna geldiği zamanı bekledi- ve yemi uzatıp tuzağa düşürdü.

Bugünkü FKÖ liderliğinin elinde bir tek koz kaldığını, bunun da anlaşma olduğunu Arafat gibi İsrail yönetimi de görmüştü. Anlaşmaya rağmen aslında her şey hala İsrailiilerin elinde; Eriha dışındaki her şey onların denetimi altında.

Edward Said: "Arafat'ın şahsındaki diktatörlük ve megalomaniden bütün Filistinliler rahatsız."

***Arafat ve FKÖ'nün başarısı neye bağlı?**

*Bu büyük bir muamma. Başarılı olmak için İsrail'in nüfuzunu kırmak zorundasınız. Yeni yerleşim alanlarını sınırlamak zorundasınız. 1967'de ilhak edilen Kudüs'ü almanız gerekir. Fakat bütün bunlar şu anki halleriyle anlaşmalara son derece aykırı hususlar.

***Anlaşmaların Gazze ve Eriha dışındaki Filistinlileri biraraya getirmesi için ne yapılabilir?**

*Çeyet basit. İki Hususun zikredilmesi gerekir. Evvela anlaşmalar Batı Yakası ve Gazze'de yaşayanlar ile diğer bütün Filistinliler arasında ayırım gözetmemeliydi. Bizim 1948'den bu yana verdiğimiz mücadele halkın birliğini korumaya yönelikti. İkinci ve daha önemli bir husus olarak anlaşmada sonucun ne olacağına dair bir sarahat mevcut değil. Nihai duruma, hatta self-determinasyona ilişkin hiç bir açıklama yeralmıyor.

***Filistinliler arasında ortak bir muhalefetten yana belirtiler var mı?**

*Koordineli olduğunu söylemiyorum; fakat insanlar birbiriyle fikir alışverişinde bulunuyor, birbirleriyle diyaloga geçiyorlar. Filistin liderliğinin mevcut durumundan, yani Arafat'ın şahsındaki diktatörlük ve megalomani kombinasyonundan hoşnutsuzluk duymayan bir tek Filistinlinin bile bulunduğunu sanmıyorum.

Pek çok kimse onun Tunus'tan Eriha'ya gelmesini bekliyor. Galiba asıl problemleri o zaman başlayacak.

***Batı Yakası ve Gazze'deki Filistinliler, Tunus'taki Filistinlilere nazaran daha farklı bir tarihsel tecrübe yaşadılar. Bu ne anlama geliyor?**

*Biz son 27 yıldır, özellikle de intifada esnasında İsrailiilerle karşı karşıya gelen insanlardan bahsediyoruz. Arafat ise asla böyle bir

NÜFUS KONFERANSI VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

halkla temas halinde olmadı. Ve ilk defa olmak üzere o, bir uzlaşmazlık ve isyan tarihine sahip olan kendi halkıyla görüşecek. Ben onun insanlardan daha uzun süre destek bulabileceğini sanmıyorum; özellikle de mücadeleyi vermiş olan, genç olup hürmet duygusu taşımayan kimselerden. Bu insanların Arafatla doğrudan temas halinde bulundukları günler pek eskiye gitmez; dolayısıyla da onun büyüme kapılmamışlardır. Gelecek dönemde herşey ihtimal dahilindedir. En kötü ihtimal ise bir iç savaştır.

"Politics of Dispossession" adlı kitabınızı yazmanıza sebep olarak gösterdiğiniz başlıca nedenlerden biri geçmişin unutulmamasını sağlamak. Bu ihtimal ne kadar ciddiyet taşıyor?

*Bu zaten halen yaşanan bir olgu. Müsaadenizle bir örnek vereyim. Arafat'ın gerek Washington'daki Eylül töreninde, gerekse Mayıs ayında Kahire'deki törende yaptığı konuşmalara dikkat ederseniz göreceksiniz ki, Filistin'in geçmişinden, bir halk olarak bu insanların neler kaybettiğinden, neler çektiğinden, isteklerinin neler olduğundan hemen hiç bahsedilmemiştir. Filistin kültürü, edebiyatı ve resim sanatı, Filistin'de yaşayan halkın tarih, miras ve kültürel devamlılığını sağlamada son derece büyük bir rol oynamıştır. Şimdi ise bütün bunlar yokolma tehlikesiyle karşı karşıya.

*Kitabınızda sivil itaatsizliğin yakın gelecekte Filistinliler için zorunlu hale geleceğini söylüyorsunuz. Bu Arafat'a mı, yoksa israilcilere karşı mı söz konusu olacak?

*Herkese karşı. Anlaşmalar dizisi bir bakıma Filistin topraklarındaki Yahudi yerleşimcilerin işgalini kutsuyor. Buna karşı konulması gerektiğini düşünüyorum. Eğer FKÖ yanlış tarafta bulunuyorsa, ona da cephe alınmalı.

*Çev.: Ubeydullah Baykara
Newsweek, 18 Temmuz 1994*

Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nın üçüncüsü Kahire'de 5-13 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Konferansın tüm dünyada dini ve ahlaki değerleri zedeleyecek sonuçlar getireceği düşüncesiyle İslam dünyasının çeşitli bölgelerinden tepkiler yükseldi. Karacı ve Dacca'da binlerce müslüman konferansı protesto için sokaklara döküldü, Mısırlı müslümanlardan konferansa katılacak olanlara yönelik tehditler işitildi. Sudan ve Suudi Arabistan gibi bazı ülkeler katılmayı tercih ederken, İran'ın iştirak edeceğini

Karacı ve Dacca'da müslümanlar Konferansı protesto etmişti.

açıklaması şaşkınlıkla karşılandı. İslam Konferansı Örgütü Cidde'de yayınladığı bildiriyle, İslami ilkelerle bağdaşmayan kararların engellenmesi için bir fırsat olacağı düşüncesiyle müslüman ülkelerin katılmalarını istedi. Suudi Arabistan Fetva Komisyonu ise konferansa katılımın caiz olmadığını ilan etti. Bu arada Mısır güvenlik güçleri (müslüman halka karşı emperyalizmin güvenliğini sağlayan güçler) fırsatı istifade bir dizi tutuklamalara girişti, konferansın emniyetini sağlamak bahanesiyle binlerce müslümanı daha zindanlara gönderdi.

Öte yandan son güne kadar varılacak kararlarda kayda değer bir ilerlemenin sağlanamadığı, elle tutulur bir mutabakata varılamadığı görüldü. Kulislerde kürtaja, cinsel haklar ve aile kavramlarına ilişkin

olarak cereyan eden tartışmalar konferansın akışını adeta kilitledi.

Kürtajın aile planlaması içinde gösterilmesi tepkilere yolaçınca kürtajı meşrulaştıracak kılıflar arandı. Eylem Programı'nda kürtaj kelimesi yerine "kültürel onay alan aile planlaması" kelimeleri kullanıldı.

Konferans boyunca yaşanan ilginç gelişmelerden biri de kürtaj ve cinsel serbesti konularında Vatikan ve İran'ın aynı yaklaşımı sergilemeleri ve adeta katolik-müslüman kutsal ittifakı oluşturmalarıydı. Bu gelişme semavi dinlerin temsilcileriyle laik kesimlerin ilk defa karşılaşmaları anlamına da geliyordu.

Konferans ayrıca dünyada ve özellikle Afrika kıtasında yaşanan açlık sebebiyle kitlelölümlerin gerçek nedenleri üzerinde bir kez daha durulmasını sağladı. Dünyanın geri kalan kısmını sömürgeleştirerek, ulus devlet dayatmasıyla sınırları suni biçimde bölüp ülkelerin yetiştirebildikleri ürünlerin sayısını sınırlandırarak, üretilmesine izin ve imkan vermedikleri ürünleri temin konusunda bu ülkeleri böylece birbirine muhtaç ederek kitleleri açlık ve sefaletle yüzyüze bırakan Batılı emperyalistlerin iki yüzlülüğünü bir defa daha gözler önüne serdi.

13 Eylül'de konferansın sonuç bildirgesi açıklandı. İran, Libya, Cıbuti, Yemen, Kuveyt, Vatikan, Afganistan, Malta, Brunei, Birleşik Arap Emirlikleri, Dominik, El Salvador, Ekvator, Guatemala, Arjantin, Nikaragua, Paraguay ve Honduras olmak üzere 18 ülke bildirgeye çekince koydu. İslam ülkelerinin özellikle çekince koydukları maddelerin "çiftler ve bireylerin üreme hakkı" ile "güvenli seks" kelimelerinin bulunduğu 7. ve 8. maddeler olduğu gözlemlendi.

ALINTI VE DEĞİNİLER...

DÜNYANIN VAHİM TABLOSU

21. yüzyılın eşiğine adım atmakta olduğumuz şu günlerde karşı karşıya geldiğimiz en büyük sorunlardan biri, dünyamızın Zengin Kuzeyliler ve Yoksul Güneyliler şeklinde iki ana kutba ayrılmış olması ve bu iki kutup arasındaki uçurumun giderek derinleşmesidir. Belli başlı ülkelerin denetiminde faaliyet gösteren BM'nin nüfus konusuna bu kadar büyük önem vermesi olayını da buna bağlamak gerekir.

Zengin ülkelerde nüfus giderek yaşlanıyor. Mesela Almanya'da nüfusun % 65'i 40 yaşın üstündedir ve bir Alman ailesinde bir çocuk doğarken, aynı süre içinde göçmen konumunda yaşayan bir müslüman ailede 7 çocuk doğmaktadır. Oysa İslam dünyasında, mesela Türkiye'de nüfusun %42'si, Afganistan'da %44'ü, Cezayir'de %75'i 20 yaşın altındadır. Eğer matematiksel hesaplar doğru çıkacak olursa, Almanya'da önümüzdeki 30 yıl içinde Alman nüfus 33 milyona düşecektir; bu Almanya'nın demografik olarak müslümanlaşması gibi ilginç bir duruma yol açacaktır. İki Almanya'nın birleşmesinin gerisinde nüfus alanında ortaya çıkan ciddi tehdidin belli bir payı var. Nitekim Almanya bu birleşme ile nispeten genç sayılan 16 milyonluk bir ilave nüfusa sahip oldu. Ancak bütün teşvik tedbirlerine rağmen nüfus düşüşünü durdurmayı başaramadı; bu teşviklerden çok göçmen aileler yararlanmaktadır. Nüfus artış hızı binde 9 olmasına rağmen Hollanda, gelecekte yaşlı nüfusunu besleyebilmek için her sene 70 bin göçmen almak durumundadır. Bunun ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerine yansayan olumsuzlukları bir yana, yaşlılar sorunu başlıbaşına çözüm bekli-

yor ve enson dini ve geleneksel aile bağlarını tahrip eden Hollandalılar, bu sorunun çözümünü, üniversite bünyesinde "Hirentoloji: Yaşlılarbilimi" adı altında kurdukları kürsülerle "bilim"e havale etmektedirler.

Ali Bulaç, Zaman, 19 Eylül 1994

NE KADAR 'HÜR', NE KADAR 'ÇOĞULCU'?

Pek de gecikmiş sayılmayız: Aldous Huxley'in, 'Yeni Dünya' adlı ünlü eseri MEB klasikleri arasında yayınlanmıştı, demek 40'lı yıllar içinde okumuştuk: Totaliterlikten gözü yılmış başka yazarlar gibi (Orwel, Mann, Adorno, Benjamin) Huxley de insanların yönlendirilmesini irdeliyordu; onun tasarladığı gelecekte, bebekler, ceza ve mükafatla ayarlanan pavlov'cu refleksler yerine, uykuları esnasında kulaklarına yapılan sürekli telkinlerle yönlendirilirler; böylelikle, kişilik yapıları ne olursa olsun, 'düzenin koşulları'na uymaları sağlanır.

'Hür Dünya' demokrasilerinin, insan haklarına saygılı, çoğulcu, demokratik 'sivil toplumu' elbette böyle olmayacaktı. Oysa 'Sistem'in endüstri sonrası toplumunun verileri, bu iyimserliği kesinlikle doğrulamıyor: Evet, sık sık insan haklarından, fikir ve davranış özelliklerinden söz ediliyor; hatta 'Sistem'dışı ülkelerin, bu nedenle suçlandığı da oluyor; fakat gelişmiş Batı demokrasilerinin toplumu ve bireyleri yönlendirmediklerini; onları belirli amaç ve sonuçlar için koşullandırmadıklarını söyleyebilmek, son derece müşkül! Şu farkla ki, küreselleşme ve liberalleşme perdesinin arkasına gizlenerek gerçekleştirilen bu yönlendirme; eski totaliter yönlendirmenin aksine, son derece üstü kapalı, usturuplu, ince ve mahir yön-

temlerle yürütülüyor. Nasıl mı dediniz?

Ignacio Romanet'ye bakarsanız (Le Monde Diplomatique, Mayıs 1994)iş daha bebek doğmadan başlıyor:Genetiğin bugün ulştığı gelişme merhalesinde, bebeğin cinsiyetinden yeteneklerine kadar, pekçok şeyi önceden saptamak; akıllı müdahalelerle çocuğun geleceğini yönlendirmek şimdiden mümkün; o kadar ki, ilerde genetiğin sağlayacağı imkanların, belki de sipariş üstüne insan üretmeyi sağlayabileceği düşünülüyor.

O kadarla kalıyor mu, hadi canım siz de: Çocuk daha büyürken televizyonun- o tek gözlü canavarın- hükmüne giriyor.Fransa'da bir çocuk, 12 yaşına gelinceye kadar 100000 (yüzbin) reklam spotu seyrediyormuş; bizde belki biraz daha azdır ama daha az etkili olduğu söylenemez.Amerikan çizgi filmlerinde, saat başına ortalama 41 şiddet eyleminin düştüğü hesaplanmış.Amerikan Psikoloji Derneği'nin bir raporuna göre, evinde ortalama üç saat televizyon seyreden bir çocuk, ilkokulu bitirinceye kadar sekiz bin cinayete, en az yüz bin şiddet eylemine tanık oluyormuş.

Bunlara o kan revan içindeki reality show'ları, şiddet/şehvet/servet üçgeni içindeki çizgi romanları, haberi sadece aynı üçgen içinde olursa ilginç sayan magazin basını eklerseniz; çoğulcu liberal toplumlardaki insanların , çocukluklarından başlayarak, nasıl -hiç de çoğulcu sayılmayacak- bir yoldan yönlendirildiklerini, elbette daha da açık ve seçik farkedersiniz. Üstelik daha o meşhur kamuoyu araştırmalarının sözünü bile etmedik, ya onların marifetleri?..

Atilla İlhan, Meydan, 20.9.1994

"DEMOKRASİDEN GERİ DÖNÜLEMEZ" Mİ?

30 Haziran 1994 tarihinde Dedeman Otel'i'nde düzenlenen bir toplantıyla kurucu üyeleri arasında Fethullah Gülen'in de bulunduğu Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın tanıtımı yapıldı. Oldukça geniş bir yelpazeyi temsil eden birbirinden ilginç davetliler, yine toplantının iştirakçilerinden olan Cem Karaca'nın kelimeleriyle "İstiklal Marşı ve bayrak ortak paydasında" buluştular. Yoğun ısrarlar sonucu kürsüye gelen Fethullah Gülen yaptığı konuşmada "demokrasinin artık bir dünya sistemi olduğunu ve Türkiye'de ve dünyada demokrasiden geriye dönüş olamayacağını" söyledi.

YENİDEN YAPILANMA HAREKETİ'NDEN SİSTEM ELEŞTİRİSİ

Yeniden Yapılanma Hareketi'nin 5 Ağustos 1994'te İstanbul'da tertiple-diği basın toplantısı, TC'nin tıkanan toplumsal, siyasi ve ekonomik sistemine yönelik eleştirileriyle dikkati çekti. Hasan Mezarıcı, Prof. Mahir Kaynak, Altan Tan ve A. Melik Fırat imzasıyla yayınlanan toplantı metninde şöyle deniyordu: "Bütün partilerin, meclislerin, iktidarların, resmi ve hatta özel kurumların Cumhuriyet Halk Fırkası'nın altı oklu devrimleri doğrultusunda faaliyet yapacaklarını ve bunlara aykırı hiçbir faaliyette bulunamayacaklarını hükme bağlayan siyasi partiler kanunu, darbe anayasaları ve bunları dayatan meclis üstü kurumlar varolduğu sürece, çok partili seçimin, meclisin, iktidar değiştirmenin pek fazla bir önemi olmadığı gibi, böyle bir yapının içinde açıklık, demokratikleşme değişim ve yeniden yapılanma da mümkün değildir. Milletimizin tarihi, coğrafi, kültürel, dini, hukuki, siyasi, etnik, ideolojik, hatta folklorik farklı taleplerini ve değer yargılarını kısmen veya tamamen inkar eden ve engelleyen, tabulaştırılmış ve darbe anayasalarının değiştirilmesi teklif dahi edilemez maddeleri yapılarak devlet partisine ve ideolojisine dönüştürülmüş Cumhuriyet Halk Fırkası'nın altı oklu devrimlerini ve bunları dayatan Anayasa Mahkemesi,

DGM ve MGK gibi meclis üstü kurumlar engelini kaldırarak açıklık, değişim, demokratikleşme ve yeniden yapılanmanın önünü açmak öncelikli hedefimizdir."

"ÖZELLEŞTİRME DİN DEĞİL"

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal partisinin düzenlediği "Özelleştirmenin Ekonomik ve Sosyal Boyutları" konulu toplantıda özelleştirmenin siyasi bir inanç konusu olmaktan çıktığını kaydederek şu ilginç yaklaşımlarda bulunuyordu: "Özelleştirme dinsel iman konusuna dönüştü. İtikat gibi ele alınıyor. Teslim olunacak, iman edilecek bir eğilime dönüştürüldü. Çağdaş ekonomi tarikatı gibi sunuldu. Oysa özelleştirme bir araçtır. Konu semavi konumundan, dünyevi konuma indirilmeli, tartışılmalı. Avrupa Birliği'nin makul ölçüde kamu işletmeciliğini önerdiği bir dönemde, din gibi ele alınan bu konunun Kabesi neresi? Özelleştirmeye karşı çıkmak günah gibi değerlendiriliyor. Tartışılmadığı için doğru bir model ortaya konmadı." (Sabah, 19.9.1994)

"DÜNYA BARIŞI

OSMANLI'YI ARİYOR"

Dışişleri eski Bakanı Hikmet Çetin, Osmanlı'nın 500 sene hükümlan olduğu Balkanlarda barışı tesis etmesinin yabancı diplomatlarda hayret uyandırdığını söyleyerek şu hatırasını nakletti: 1992 yılında Bosna-Hersek konusunda bir toplantı yapıyordu. Türkiye de çağrıldı. Miloseviç, Karadžić hepsi oturuyorlar. Benim yanımda ABD Dışişleri Bakanı oturuyordu. Yugoslavya'da 7 yıl büyükelçilik yapmış. Bana dönerek "Hikmet sana bir soru sorabilir miyim?" dedi. Sor dedim. "Siz bu felaket yerlerde 500 yıl nasıl kaldınız?" dedi...İsrail'e gittiğimde Dışişleri Bakanı Şimon Perez ise şunu anlattı: "Ben bundan üç sene önce Sina bölgesinde bir küçük belediye ziyaretine gittim. Küçük ve yahudi bir belediye. Mısır'dan şikayet etti. Mısır'a komşu çünkü. İsrail'den şikayet etti. Herkesten şikayet etti. Ben de kızdım, 'ne istiyorsun?' dedim. O da kalktı bana 'Osmanlı yönetimini istiyorum' dedi." (Zaman, 7.9.1994)

AKV'den HABERLER

AKV Yaz Gezisi Görkemli Geçti

AKV'nin geleneksel yaz gezisi bu yıl Bursa Uludağ'da gerçekleşti. 400 kadar üyemizin katıldığı ve üç gün süren Uludağ programı, oldukça sıcak bir ortamda Vakıf camiamızın kaynaşmasına vesile oldu. Uzun zamandır birbirini göremeyen kardeşlerimiz hasretle kucaklaştı.

AKV Sanayi Mahallesi

Şubesi Açıldı

Araştırma ve Kültür Vakfı her geçen gün genişleyen şube ağına bir yenisini daha ekledi. Sanayi Mahallesi şubesi, Gümüşhane Cad. Yaşaroğlu İşhanı (Merkez Camii Yanı) Kat: 4 Kağıthane-İST. adresinde faaliyete geçti.

AKV Kültür Faaliyetleri

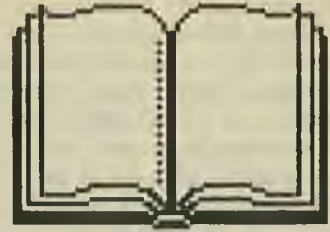
AKV Şubelerinde yeni dönem faaliyetleri Ekim ayında başlıyor. Dergimiz yayına hazırlanırken kesinleşmiş olan programa göre;

İstanbul merkezinde; Ekim 1994 Cumartesi saat 16'da Emrullah Hatipoğlu'nun konuşmacı olarak bulunacağı sohbet; 8 Ekim saat 15'te; Dr. Necmettin Türü'nay'ın Türk Siyasi Hayatı ve Muhtemel Gelişmeler konulu semineri ile; 22 Ekim'de Prof. Dr. Burhanettin Can'ın Mucadelenin Temel İlkeleri konulu seminerler yer alacak. 15 Ekim Cumartesi günü AKV İstisarı Genel Kurulu (üyelere mahsus) toplanacak. 29 Ekim ise Hanımlar Günü olarak belirlenmiş.

AKV Bayrampaşa şubesinde ise 1 Ekim 1994 günü (saat 20) Dr. Mehmet Erdoğan'ın İslam Hukukunda Ahkâmın Değişmesi ve 29 Ekim'de (saat 20) İsmail Kara'nın İslamcılık Düşüncesi üzerine seminerleri gerçekleştirilecek.

KİTAP DÜNYASI

Haz. İlhan GÜNDOĞDU

BOSNA'DA SOYKIRIM GÜNLÜĞÜ

21. yüzyılın eşiğine gelindiğinde, artık insanlık dışı uygulamaların, toplama kamplarının, sürgünlerin, toplu katliamların, tecavüz ve işkencelerin çok gerilerde kaldığını sananlar, son üç yıldır Bosna'da olup bitenlere tanık olunca, derin bir sükut-u hayale uğradılar. Tarih, adeta Bosna'da yeniden tekerrür etti. Nazi Almanyası'na taş çıkartan Sırp katliamı insanlık tarihine "kara bir leke" olarak geçti. Silahsız, savunmasız ve desteksiz yüzbinlerce müslümanın sadece dinî inançlarından dolayı katledilmesi ya da yurtlarından sürülmesi karşısında dünya devletlerinin seyirci kalmaları ise daha kara, kapkara bir leke...

İnsanlık Bosna'da işlenen Sırp vahşeti ile, iki iğrenç kavramla daha tanışma bahtsızlığına erişti: "Etnik temizlik" ve "Etnik tecavüz" ... Yüzbinlerce Bosnalı etnik temizlik uğruna katledildi ya da yurtlarından çıkarıldı. Onbinlerce kadın, kız ve hatta çocuk da tecavüze uğradı, hamile bırakıldı.

Soykırım Günlüğü, 1992 - 1993 yılları arasında, Bosna Hersek ve Sırbistan'ın çeşitli yörelerindeki toplama kamplarında müslümanların uğradıkları zulüm, işkence ve tecavüzlerle, sürgünleri, katliamları bizzat tanıkların ağzından aktarmaktadır.

Roy Gutman, Pınar Yayınları, 252 sh.

YAKIN TARİH YAZILARI

Mehmet Ertuğrul Düzdağ kitaplığından yeni bir kitap Yakın Tarih yazıları. Mehmet Ertuğrul Düzdağ'ın tecrübelerinden ve araştır-

Roy Gutman Bosna'da Soykırım Günlüğü

malarından yola çıkarak kaleme aldığı eserlerinden bir tanesi.

Yakın Tarih yazıları beş bölüm halinde düzenlenmiş. Yakın tarihe bakış, Çanakkale savaşı, Güneydoğu Anadolu meselesi, Otuzbir Mart ve yakın tarihten çeşitlemeler...

Kitabın ilk bölümü yazarın da içinde yaşadığı 1950 sonrası Türkiye tarihine bir bakış. Yakın Tarihin İçinden" yaşadıklarımızın canlı bir özeti. İkinci bölümde ise Çanakkale savaşı ana haklarıyla anlatılıp önemi belirtildikten sonra bizzat savaş katılanlar konuşturulmakta ve cihadı mukaddes üzerinde durulmaktadır. Üçüncü bölümde yıllardır kanayan yaramız olan Güneydoğu meselesi üzerinde durulmaktadır. Başlangıcı, gelişmesi ve ırkçılık adına yapılan hatalar; bunun yanında çözümün İslam'da olduğu belirtilmektedir. Dördüncü bölüm ise Otuzbir Mart adını taşımakta.

Otuzbir Mart meselesi hakkında çok önemli ve aydınlatıcı bilgiler verilmekte. Beşinci ve son bölüm ise ara başlıklarla birbirinden ayrılmış kırkbir kısa yazıdan meydana geliyor. İz Yayınları, 248 s.

TARİH BİLİNCİ

Tarih Bilinci Abdullah Yıldız'ın Denge Yayınları bilinç serisinden çıkan kitabı. Kitap dört ana bölümden oluşuyor.

1. Bölümde tarih, amacı, Kur'an'a göre tarihin amacı, tarihsel miras gibi konuları ele alıyor. Girişte yazar "geleceği inşa etmekle görevli olan her mümin toplumun problemlerini ve İslami çarelerini çok iyi bilmek zorundadır. Aksi halde toplumsal değişimin gerçekleşmesi mümkün olmaz. Kur'an'ın neredeyse yarısını teşkil eden tarihi materyaller boş yere anlatılmamıştır" diyerek Kur'an'ın tarih anlayışını anlamının önemini belirtiyor. Bu anlayış sayesinde "davetçi, bir saatte dağları devirip, birkaç günde dünyayı fethedeceği vehmine kapılmaz, Kabe yollarındaki karınca misali iğne ile kuyu kazarcasına toplumu dönüştürme çabasını sürdürür."

Yazar 1. bölümde tarihin yanlış fonksiyonlarda kullanılırsa zararlı olacağını, hatta milletlerin "mezarı" olabileceğini belirttikten sonra çeşitli inanç ve ideolojilerin tarih tanımlarını aktarıyor. "tarih iyi ile kötünün, doğru ile yanlışın, hak ile batılın savaşı, insanın bu ikilem arasında (hak-batıl, adalet-zulüm) arasında bocalamasının yani kendi kendisiyle kavgasının serüvenidir. Kur'an'ın amacı, tereddüt eden, bocalayan insana "kılavuzluk" etmek, "yol göstermektir"

"Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini sağlamlaştıracak herşeyi sana anlatıyoruz. Bunda sana hak ve inananlar için bir öğüt ve ibret gelmiştir. (Hud 120) Özellikle çağımızda aradığını bulamamış, geçmişin parlaklığının gölgesinde kalmış üçüncü Dünya Ülkeleri ve İslam Ülkelerinde sık sık gördüğümüz geçmişî yüceltme (bugünün başarısızlıklarını gizleme) hastalığı hakkında yazar Cevdet Said'den güzel bir alıntıda bulunuyor. Cevdet Said "Tarihi şahsiyetlerin yanlışlarının boynumuza pranga misali geçmesine izin vermeksizin, içine düştükleri yanlışları bulur, hoşgörü ile davranırız. İsa'et ettiklerini alır, yanlışlarını kendileri için aşışılama vesilesi yapmadan bu yanlışlardan uzak durarız" diyerek tarihin asıl fonksiyonu olan ibret almayı unutup, geçmişe, atalarının tarihine ilahi bir hava veren, onların yanlışlarında bile bir hikmet arayan, tarihi kendileri için 'mezara' çeviren, geçmişin yanlışlarını, ders çıkarabilmek için dahi olsun gösteren müslümanları "afroz" eden ve onları Batının oyuncağı ve uşağı gibi gören zihniyete karşı, sahip olmamız gereken tavrı gösteriyor.

"Onlar bir ümmetti gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız ise size aittir. Siz onların yaptıklarından sorulmazsınız (Bakara 134-141). Kitabın 2. Bölümü tarihin başlangıcı ve yönü ile ilgili. Yazar insanın yaratılışından evvelki dönemi anlatan ayetleri verdikten sonra tarihin ilkelden, mükemmemele mi, yoksa mükemmelden ilkele mi gittiği yönündeki tartışmalardan örnekler verdikten sonra bu akımların açıklayamadıkları veya eksik kaldıkları noktaları gösteriyor. Yazar: "Biz o günleri insanlar arasında nöbetleşe döndürür dururuz (Al-i İmran)"; "Yok yine dönerlerse, öncekilere uygulanan yasa gerçekleşecektir (Enfal 38)" ayetlerinden yola çıkarak tarihin çizgisinin doğrusal bir değişim değil, sabit ve tekrarlanan yasalar (sünnetullah) şeklinde zuhur ettiğini ortaya koyuyor. Üçüncü bölümde tarihin temel dinamiği konu ediliyor. Kur'an'da konu ile ilgili olarak şu ayetler görülüyor: "Herkes yaptığının karşılığı tam olarak veril-

di (Zümer 70); "İnsanların elleri ile kazandıkları yüzünden karada ve denizde fesat çıktı" (Rum 41) "Allah aklını kullanmayanları pislik içinde bırakır" (Yunus 100); "Günahları sebebi ile biz onları yıkıma uğrattık" (Enam 6); "De ki: bu felaket sizin kendi yapıp ettikleriniz yüzündendir" (Al-i İmran). Bu ayetlerden de anlaşılacağı gib Kur'an "tarihin akışına yön veren itici gücün, irade sahibi insan olduğunu beyan eder."

Dördüncü bölüm tarihin yasaları (Sünnetullah) başlığını taşıyor. Yazar bu bölümde Sünnetullah hakkında oldukça doyurucu ve geniş bilgi verdikten sonra ayetlerden yola çıkarak bazı tarihsel yasalar veriyor:

Tarih doğru ve haklıdan yanadır "Şüphe yok ki, Allah kendinden sakınan takva sahiplerinden ve iyilikte bulunanlardan yanadır" (Nahl 128) "Zalimleri mutlaka helak edeceğiz. Onları yokettikten sonra yerlerine sizleri yerleştireceğiz. Bu da makamımdan ve azap va'dimden korkanlar içindir... ve her inatçı zorba perişan oldu. (İbrahim 13-15)

Nitel değerler, nicel değerlerden üstündür: "Sayıca nice az topluluk vardır ki, sayıcı nice çok topluluğa Allah'ın izni ile galip gelmiştir. Allah sabredenler ile (Enfal 65-66). Yazar son bölümde toplumların çöküş sebeplerini başlıklar halinde açıklıyor: Zevke, lükse dalmak, büyükleme, zora başvurma, ahlaki çürüme, sapıklık, nankörlük, şükürsüzlük, dinde ayrılığa düşme, birliğin kaybolması, fesadın yayılması ve kötülüklerin engellenmemesi gibi başlıkları okudukça içinde bulunduğumuz toplum akla geliyor. Yazar son bölümde tarihin önemi ve sahip olmamız gereken tarih anlayışını ortaya koyuyor. Sonuç

olarak, insan nasıl boş ve gagesiz bir varlık değilse onun serüvenini anlatan tarih ilmi de boş bir ilim değildir. Tecrübe kolay kazanılan bir olay değildir. Kur'an bize insanlık tarihinin tecrübelerini en güzel şekilde sunuyor. Toplumu dönüştürmek iddiasında olan müslüman, toplumların ve insanların zaafalarını, kötülüklerini ve yüceliklerini anlatan Kur'an kıssalarını çok iyi incelemek ve bunlar üzerinde düşünmek zorundadır. Hem geçmiş ümmetlerin ve milletlerin yaptıkları hataları yapmamak, hem de toplumu iyiye doğru değiştirmek için Kur'an'ın konu ile ilgili ayetlerinden gerekli dersleri çıkarabilirsek, davet yolunda yapacağımız çalışmalar hem daha bereketli olur, hem de muhtemel tehlikeler daha erken fark edilir. Her fikrin bir tarih anlayışı vardır, marksistler sınıf çatışması, kapitalistler maddenin tarihi şeklinde algılarlar. Müslümanın tarih anlayışı Kur'an merkezli olmak zorundadır. Eğer Kur'an merkezli bir anlayışımız olmazsa geçmiş yanlış anladığımız tarih bizim için bir mezar olabilir. İşte Tarih Bilinci isimli bu eser küçük hacmine rağmen bu konularda verdiği doyurucu cevaplarla okunması gereken bir kitap.

Ertuğrul Bayramoğlu

YENİ ÇIKAN KİTAPLAR

Amerikan Sineması, Ağaç Y. Giovanni Scognamiglio
Bilim Tarihi I, Ağaç Y. Şafak Ural
Çağdaş Arap Düşüncesi, İnsan Y. Albert Hourani
Sünnet Bilinci, Denge Y. Beşir İslamoğlu
Köşeli Yazılar, Denge Y. Mehmet Pamak
Tavsiyeler, Denge Y. M. İslamoğlu
Stratejik Yönetim ve Liderlik, İz Y. M. Özel
Müslüman Aile, İz Y. Ertuğrul Düzdağ
Düşman Acımaz, İz Y. Ertuğrul Düzdağ
Bir Dünyanın Esiginde, Nefsim Y. Cemil Meriç
Jön Türklerin Serüveni İlke, Y. Mustafa Yalçın
İngiliz Dış İşler Komitesi, İnkılap Y. Hüseyin Çalik
Sireti Muhammediyenin En Büyük Günleri, Yeni Zamanlar Y. Musa Carullahi
Siyonist Sömürgecilik (İsrail Devleti), Yeni Zamanlar Y.
Küçük Bir Şey Yoktur, Şule Y. Kemal Ural